

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἔτος 64 – Τεύχος 2

*«Ἐν καινῷ μνημείῳ, κατετέθη Χριστέ,
καί τήν φύσιν τῶν βροτῶν ἀνεκαίνισας...»*

Μάρτιος - Ἀπρίλιος 2015

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ
ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ: Κλάδου Ἐκδόσεων τῆς Ἐπικοινωνιακῆς καί Μορφωτικῆς
Ἰγηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος
ΕΚΔΟΤΗΣ: Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κηφισίας κ. Κύριλλος
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ: Ἀλέξανδρος Ἰ. Κατσιάρας

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ 2014-2015 ΜΕ ΔΙΕΘΝ ΘΗΤΕΙΑ: πρωτοπρ. Κωνσταντῖνος Καραϊσαρίδης, καθηγητής Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ., ἀρχιμ. Δαμασκηνός Πετροῦκος, πρωτοπρ. Ἀντώνιος Καλλιγέρης, πρωτοπρ. Χριστόδουλος Μπίθας, πρωτοπρ. Δημήτριος Θεοφίλου, καθηγ. Γεώργιος Φίλιππος, – ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΥΛΗΣ: Λίτσα Ἰ. Χατζηφώτη. – ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Ἀλέξανδρος Κατσιάρας. – ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ: Λίτσα Ἰ. Χατζηφώτη, Κων. Χολέβας καί Βασίλειος Τζέρπος. – ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ὑπεύθυνος Τυπογραφείου: Χ. Κωβαῖος, Ἰασίου 1 – 115 21 Ἀθήνα, Τηλ.: 210-7272.356 – Fax 210-7272.380. Τιμὴ τεύχους 1 € (γιά ὅσους δέν τό δικαιούνται δωρεάν).

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ:

Ἰωάννου Γενναδίου 14, 115 21, ΑΘΗΝΑ Τηλ: 210 72.72.253, Fax: 210 72.72.251
e-mail: efimerios@ecclesia.gr

Φωτογραφία ἐξωφύλλου: Θεοδώρου Ράλλη (1852-1909) «Μεγάλη Παρασκευή».

Προμετωπίδα ἐξωφύλλου: ἀπό τὰ Ἐγκώμια τῆς Μ. Παρασκευῆς.

Ἐσωτερική διακόσμηση: σχέδια π. Σταματίου Σκλήρη

Τό Περιοδικό «Ἐφημέριος» δέν εὐθύνεται γιά τό γλωσσικό ἰδίωμα τῶν ἀρθρογράφων του.

ΠΑΡΑΚΛΗΣΗ: Τά κείμενα τῶν συνεργατῶν νά μήν ὑπερβαίνουν τίς 350 λέξεις ὅσον ἀφορᾷ στήν πρώτη σελίδα καί τίς 450 λέξεις γιά κάθε μία ἀπό τίς σελίδες πού ἔπονται.

Δέν γίνονται δεκτά δημοσιευμένα κείμενα.

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Έτος 64

Μάρτιος - Ἀπρίλιος 2015

Τεύχος 2

Περιεχόμενα

ΑΓΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ	
Λόγος εἰς τό Πάσχα	2
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΑΤΣΙΑΡΑ	
Εἰσοδικόν	3
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΙΓΙΝΗΤΗ	
Ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης, Λόγος περί ψυχῆς καί ἀναστάσεως	4
ΜΙΑΤΙΑΔΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ	
Τό «Κεφάλαιον» τῆς σωτηρίας: Τά ἀναγνώσματα τοῦ Ἑσπερινοῦ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ	6
ΠΡΩΤ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ	
Πῶς τό κατά Ἰωάννην παρουσιάζει τόν Ἰησοῦ; (β')	9
ΑΡΧΙΜ. ΧΕΡΟΥΒΕΙΜ ΒΕΛΕΤΖΑ	
Ἀναστάσεως ἡμέρα	11
ΑΓΓΕΛΟΥ ΕΞΑΡΧΟΥ	
«Μακάριοι οἱ μή ἰδόντες καί πιστεύσαντες»	14
ΑΝΕΣΤΗ ΚΕΣΣΕΛΟΠΟΥΛΟΥ	
Ἁγιότητα καί Ἁγιοι. Ὁ Ἅγιος Νικόλαος Πλανᾶς	16
π. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΑΡΙΩΤΟΓΛΟΥ	
Βασικά θέματα τῆς κατήχησης. Ἐγώ καί ὁ ἑαυτός μου (β')	19
ΔΗΜΗΤΡΗ ΜΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ	
Ἡ Εἰκόνα τῆς Ἐκκλησίας ὡς σώματος Χριστοῦ	21
ΣΤΑΥΡΟΥ Γ. ΓΟΥΛΟΥΛΗ	
Ἀρχαία περιγραφή τῆς Μεγάλης καί «Καινῆς» Ἑβδομάδας	24
ΧΑΡΑΣ ΖΑΡΑΒΕΛΛΑ	
Μία ἐναλλακτική παιδαγωγική	27
ΠΡΩΤ. ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΛΟΝΤΟΥ	
Ἱερουσαλήμ, ἡ πόλη τοῦ Θεοῦ	30
ΠΡΩΤ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΥ	
Ὁ Ναζισμός ἔναντι τοῦ Χριστοῦ	32
ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΙΩΤΟΥ	
Τό μέγα ἀπόδειπνο	35
ΣΤΑΥΡΟΥ ΓΙΑΓΚΑΖΟΓΛΟΥ	
Μυστηριακός ἡσυχασμός (γ')	37
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΜΠΟΥΜΗ	
Ἀποστολικοί Κανόνες (β')	40
Ἐπικοινωνία	42
Βιβλιοπαρουσίαση	44
Ἐκδημίες	47
Ἐφημεριακά	48

24. Ἐάν εἶσαι Σίμων Κυρηναῖος (Λουκ. 23, 26), σήκωσε τόν Σταυρόν καί ἀκολούθησέ Τον. Ἐάν σταυρωθῆς μαζί Του ὡς ληστής (Λουκ. 23, 40 ἐ.), δεῖξε καλήν προαίρεσιν καί γνώρισε τόν Θεόν. Ἐάν Ἐκεῖνος ἐτοποθετήθη μεταξύ τῶν παρανόμων ἐξ αἰτίας σου καί ἐξ αἰτίας τῆς ἀμαρτίας σου, σύ νά γίνῃς πρός χάριν Του πιστός εἰς τόν νόμον Του. Προσκύνησε Ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος ὑψώθη πρός χάριν σου εἰς τόν Σταυρόν, ἀκόμη καί ἄν ἔχῃς ὑψωθῆ καί σύ. Κέρδισε κάτι καί ἀπό τήν κακίαν. Ἐξαγόρασε μέ τόν θάνατον τήν σωτηρίαν. Εἴσελθε εἰς τόν Παράδεισον μαζί μέ τόν Ἰησοῦν, διά νά μάθῃς ἀπό ποῖα ἀγαθὰ ἔχεις ἀπομακρυνθῆ. Παρατήρησε τά κάλλη τά ὁποῖα ὑπάρχουν ἐκεῖ. Τόν ληστήν ὁ ὁποῖος διαμαρτύρεται καί ὑβρίζει, ἄφησέ τον νά ἀποθάνῃ ἔξω μαζί μέ τήν βλασφημίαν του. Καί ἄν εἶσαι ὁ Ἰωσήφ ὁ ἀπό Ἀριμαθαίας (Λουκ. 23, 50), ζήτησε τό Σῶμα ἀπό ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος τόν σταυρώνει. Ἐάν γίνῃ ἰδικόν σου τό Σῶμα ἐκεῖνο τό ὁποῖον καθαρίζει τόν κόσμον. Καί ἄν εἶσαι ὁ Νικόδημος, ὁ θεοσεβής ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος Τόν ἐπεσκέφθη τήν νύκτα (Ἰω. 19, 39), ἐνταφίασέ Τον μέ μῦρα. Καί ἄν εἶσαι κάποια Μαρία, ἢ ἡ ἄλλη Μαρία, ἢ ἡ Σαλώμη, ἢ ἡ Ἰωάννα, πῆγαινε πρῶι-πρῶι νά Τόν θρηνήσῃς (Μάρκ. 16,1). Δές πρώτη κυλισμένον τόν λίθον, ἐνδεχομένως καί τούς ἀγγέλους καί τόν ἴδιον τόν Ἰησοῦν. Πές Του κάτι καί ἄκουσε τήν φωνήν Του. Ἐάν ἀκούσῃς «μή μέ ἐγγίξῃς» (Ἰω. 20, 17), σταμάτησε μακρῶς, δεῖξε σεβασμόν πρός τόν Λόγον, ἀλλά μή λυπηθῆς.

Ἄγ. Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου

(http://www.egolpion.com/grhgoriou_anastasis.el.aspx#ixzz3UmoWxhBk)

Σεβαστοί πατέρες,

θά θέλαμε καί ἀπό αὐτό τό βῆμα νά εὐχαριστήσουμε τούς Σεβ. Μητροπολίτες καί σᾶς τούς ἰδίους γιά τήν συνεργασία μέ τόν Κλάδο Ἐκδόσεων τῆς Ε.Μ.Υ.Ε.Ε., ὥστε νά καταστῆ δυνατή ἡ ἀποστολή τοῦ περιοδικοῦ στίς οἰκίες τῶν περισσοτέρων. Ὅσοι ἀκόμα δέν ἔχετε ἀποστείλει ἢ ὑπάρχει ἀλλαγὴ διεύθυνσης, παρακαλοῦμε νά μᾶς ἐνημερώνετε στό email periodika.emyee@gmail.com, γραπτῶς στή διεύθυνση τοῦ περιοδικοῦ ἢ κατευθεῖαν στά τηλέφωνα: 2107272277 καί ὥρες: 9.00-13.00.

Στό τεῦχος αὐτό προσεγγίζομε ἀκροθιγῶς τά δύο μεγάλα γεγονότα πού ἐορτάζει ἡ Ὁρθοδοξία στό τρέχον δίμηνο: τόν Εὐαγγελισμό τῆς Θεοτόκου, μέ τό κείμενο τοῦ κ. Μιλ. Κωνσταντίνου «Τά ἀναγνώσματα τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς γιορτῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ» καί τήν Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου μέ κείμενα, ὅπως: τό ἀπόσπασμα ἀπό τόν Λόγο τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης «περί ψυχῆς καί ἀναστάσεως», τά κείμενα τῆς Διακονίας τοῦ Λόγου τοῦ π. Χερ. Βελέτζα καί τοῦ κ. Ἄγγ. Ἐξάρχου καί τοῦ κ. Στ. Γουλούλη «Ἀρχαία περιγραφὴ τῆς Μεγάλης καί τῆς Καινῆς Ἑβδομάδος» μέ βάση τό «Ὀδοιπορικό» τῆς Αἰθερίας.

Στίς σελίδες τοῦ Ἐφημερίου, ἐκτός ἀπό τίς γνωστές στήλες μέ τίς συνεργασίες τῶν π. Κων. Παπαθανασίου, π. Γ. Βαμβακίδη, κ. Παν. Σκαλτσῆ, π. Ἄλ. Καριώτογλου, π. Β. Γεωργοπούλου, π. Σπ. Λόντου, Π. Μπούμη, τοῦ κ. Διον. Ἀνατολικιώτη, θά βρεῖτε καί νέους σημαντικούς συνεργάτες μας, ὅπως ὁ κ. Ἀνέστης Κεσελόπουλος, ὁ ὁποῖος ἐγκαινιάζει τή στήλη *Μέ ὁδηγὸ τόν Συναξαριστή*. Θέμα του σ' αὐτό τό τεῦχος «Ἁγιότητα καί Ἄγιοι, ὁ Ἅγιος Νικόλαος Πλανᾶς», ὁ κ. Δημ. Μαρρόπουλος, ὁ ὁποῖος στήν *Ταυτότητα τῆς Ἐκκλησίας* ἔχει ὡς θέμα «Ἡ Εἰκόνα τῆς Ἐκκλησίας ὡς σώματος Χριστοῦ», ἡ κ. Χαρά Ζαραβέλλα, ἡ ὁποία μᾶς ἀποκαλύπτει «Μία ἐναλλακτικὴ παιδαγωγικὴ», ὅπως τήν ἀντιλαμβάνοταν ὁ Ἅγιος Νεκτάριος στή στήλη *Ποιμαντικὲς Προσεγγίσεις*. Σέ αὐτό τό τεῦχος ὁλοκληρώνεται τό κείμενο τοῦ κ. Στ. Γιαγκάζογλου γιά τίς «Ἐκκλησιολογικὲς προϋποθέσεις τῆς Θεολογίας τοῦ Ἁγ. Γρηγορίου Παλαμᾶ καί συνεχίζεται ἡ μελέτη τοῦ κ. Π. Μπούμη «Ἀποστολικοὶ Κανόνες». Ἐνδιαφέρουσες ἀπόψεις στήν Ἐπικοινωνία, νέα βιβλία ἀπό τήν Λ. Ἱ. Χατζηφῶτη στή Βιβλιοπαρουσίαση καί Ἐκδημίες κληρικῶν συμπληρώνουν τήν ὕλη.

Σᾶς εὐχόμεθα ὀλόψυχα τό Φῶς τό Ἀνέσπερον νά προπορευέται στήν ἱερατικὴ σας Διακονία καί νά σᾶς ἐνδυναμώνει διαρκῶς.

Ἀλέξανδρος Κατσιάρας
Διευθυντῆς Συντάξεως

Ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης, Λόγος περί ψυχῆς καί ἀναστάσεως*

Ἐπιμέλεια: Γεώργιος Αἰγινήτης

111. Μοῦ φαίνεται ὅτι καί ἀπό κάθε ἀποψη συμφωνεῖ ὁ λόγος τοῦ Ἀποστόλου μέ τή ἀντίληψή μας γιά τήν ἀνάσταση· καί φανερώνει αὐτό πού περιέχει ὁ δικός μας ὀρισμός, πού λέει ὅτι ἀνάσταση δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά ἡ ἀποκατάσταση στήν ἀρχαία φύση μας. Ἐπειδή διδαχθήκαμε ἀπό τήν Ἁγία Γραφή τό ἔξῃς, ὅτι στήν πρώτη δημιουργία πρῶτα βλάστησε ἡ γῆ βοτάνη ἀπό χόρτα, ὅπως τό λέει τό κείμενο, καί ἔπειτα ἀπό τόν βλαστό ἔγινε ὁ σπόρος, ὁ ὁποῖος, ὅταν πέσει στό χῶμα, φυτρώνει πάλι τό ἴδιο εἶδος τοῦ δένδρου πού φυτεύθηκε ἀρχικά· αὐτό γίνεται, λέει ὁ θεῖος Ἀπόστολος, καί μέ τήν ἀνάσταση. Καί δέν τό διδασκόμαστε μόνον ἀπ' αὐτόν, ὅτι δηλαδή τό ἀνθρώπινο γένος μετακομίζει σέ πιό μεγαλοπρεπῆ κατάσταση, ἀλλά καί ὅτι αὐτό πού ἐλπίζουμε δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά ὅ,τι ἦταν ἀρχικά. Ἐπειδή ὅμως ἀρχικά δέν προῆλθε ὁ στάχυς ἀπό τόν σπόρο ἀλλά ὁ σπόρος ἀπό τό στάχυ, καί κατόπιν ὁ στάχυς βλασταίνει γύρω ἀπό τόν σπόρο, ἡ σειρά τοῦ παραδείγματος δείχνει μέ σαφήνεια ὅτι ὅλη ἡ μακαριότητα πού ξεπηδᾷ ἀπό τήν ἀνάσταση μᾶς ἐπαναφέρει στήν πρωταρχική χάρη.

112. Καί ἐμεῖς στήν ἀρχή ἤμασταν κατά κάποιον τρόπο στάχυς. Ἀφοῦ ὅμως ξεραθήκαμε ἀπό τόν καύσωνα τῆς κακίας καί μᾶς παρέλαβε ἡ γῆ μετά τή διάλυση τοῦ θανάτου, πάλι ἡ ἀνοιξη τῆς ἀναστάσεως θά ἀναδείξει τόν γυμνό αὐτό κόκκο τοῦ σώματος σέ στάχυ μεστωμένο, πλούσιο καί ὄρθιο· νά ἐκτείνεται σέ οὐράνιο ὕψος, καί ἀντί γιά καλάμη ἢ ἀνθέριο νά εἶναι στολισμένο μέ τήν ἀφθαρσία καί τίς ὑπόλοιπες θεοπρεπεῖς ιδιότητες. “Διότι πρέπει τό φθαρτό σῶμα νά ντυθεῖ τήν ἀφθαρσία”. Ἡ ἀφθαρσία πάλι, ἡ δόξα, ἡ τιμή καί ἡ δύναμη, κατά κοινή ὁμολογία, ἀποτελοῦν ιδιότητες τῆς θείας φύσεως· αὐτές προηγουμένως ἀνῆκαν στόν κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἄνθρωπο καί ἐλπίζεται ὅτι θά ἀνήκουν καί πάλι. Διότι ὁ πρῶτος στάχυς ἦταν ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ὁ Ἀδάμ. Ἀλλά, ἀφότου μέ τήν εἴσοδο τῆς κακίας ἡ φύση τεμαχίστηκε σέ πολλά κομμάτια, ὅπως συμβαίνει μέ τόν καρπό τοῦ στάχους, ἔτσι καί ὁ καθένας ἀπό ἐμᾶς πού γυμνωθήκαμε ἀπό τό εἶδος ἐκείνου τοῦ στάχους καί ἀναμιχθήκαμε μέ τή γῆ, στήν ἀνάσταση θά ξαναγεννηθοῦμε πάλι στό πρῶτο κάλλος καί θά γίνουμε στή θέση τοῦ πρώτου στάχους ἄπειρες μυριάδες στάχυες τῶν ἀγρῶν.

113. Ὁ ἐνάρετος βίος πάλι αὐτή τή διαφορὰ ἔχει ἀπό τήν κακία, ὅτι ὅσοι στήν παρούσα ζωὴ καλλιέργησαν τόν ἑαυτό τους μέ τήν ἀρετή, εὐθύς ἀμέσως φυτρώνουν σάν τέλειοι στάχυες. Ὅσοι πάλι στόν παρόντα βίο ἔκαναν τή δύναμη τῆς ψυχῆς σάν ξεθωριασμένο καί ἀνεμοδαρμένο σπόρο, τότε οἱ γινώστες αὐτῶν τῶν πραγμάτων

λένε ότι γίνονται σάν τά ονομαζόμενα κερασβόλα. Τό ἴδιο κι αὐτοί, παρόλο πού θά φυτρώσουν μέ τήν ἀνάσταση, θά ὑποστοῦν μεγάλη ἐπιτίμηση ἀπό τόν Κριτή, ἐπειδή δέν μποροῦν νά βλαστήσουν σάν τό εἶδος τοῦ στάχυος καί νά γίνουν ὅπως ἤμασταν πρίν ἀπό τήν πτώση στή γῆ. Ἡ θεραπεία πάλι τήν ὁποία προσφέρει ὁ ἐπιστάτης εἶναι ἡ συλλογή τῶν ζιζανίων καί τῶν ἀγκαθιῶν, τά ὁποῖα φύτρωσαν μαζί μέ τό σπόρο· διότι ὅλη ἡ δύναμη πού τρέφει τή ρίζα πῆγε στά παράσιτα καί ἐξαιτίας τους ὁ καλός σπόρος ἔμεινε ἀτροφικός καί ἄγονος, ἀφοῦ τόν ἐπνιξαν οἱ παρά φύσιν βλαστοί. Ὅταν λοιπόν κάθε παράσιτο καί ξένο βλαστάρι χωριστεῖ ἀπό τό καλό φυτό καί ὀδηγηθεῖ στόν ἀφανισμό μέ τήν καταστροφή του ἀπό τήν παρά φύσιν φωτιά, τότε καί σ' αὐτούς τούς ἀνθρώπους θ' ἀναπτυχθεῖ ἡ φύση καί θά δώσει καρπό χάρις σ' αὐτήν τή φροντίδα· θ' ἀποκτήσει πάλι, μετά μακρῦ χρονικό διάστημα, τό ἀρχικό κοινό εἶδος πού μᾶς ἔδωσε ὁ Θεός. Καί εὐτυχημένοι εἶναι πράγματι ἐκεῖνοι, στούς ὁποίους τό τέλειο κάλλος τῶν σταχύων φυτρώνει ἀμέσως μέ τήν ἀνάσταση.

114. Καί λέμε αὐτά, ὅχι διότι τάχα θά ὑπάρχει κάποια σωματική διαφορά κατά τήν ἀνάσταση στούς ἐνάρετους ἀπό τούς ἁμαρτωλούς, ὥστε νά νομίζει κανεῖς ὅτι ὁ ἓνας εἶναι ἀτελής στό σῶμα καί ὁ ἄλλος τέλειος. Ἀλλά, ὅπως στόν παρόντα βίο ὁ φυλακισμένος καί ὁ ἐλεύθερος ἔχουν βέβαια καί οἱ δύο ὁμοιότητα στό σῶμα, ὑπάρχει ὁμως μεγάλη διαφορά μεταξύ τους σχετικά μέ τήν εὐχαρίστηση καί τή λύπη, παρόμοια νομίζω πρέπει νά θεωροῦμε τή διαφορά μεταξύ τῶν ἀγαθῶν καί τῶν κακῶν στή μέλλουσα κατάσταση. Διότι ἡ τελείωση τῶν ἀναστημένων ἀπό τή φθορά σωματικῶν φανερώνεται, ὅπως λέει ὁ Ἀπόστολος, στήν ἀφθαρσία, τή δόξα, τήν τιμή καί τή δύναμη. Ἡ μείωση αὐτῶν τῶν ιδιοτήτων δέν σημαίνει κάποια ἀναπηρία τοῦ ἀναστημένου σώματος, ἀλλά στέρηση καί ἀλλοτρίωση καθενός ἀπό τά νοητά ἀγαθά τῆς ἀναστάσεως. Ἐπειδή λοιπόν τό ἦθος τοῦ ἀνθρώπου πρέπει νά τό διακρίνει ἓνα ἀπό τά δύο ἀντίθετα, ἢ τό ἀγαθό ἢ τό κακό, εἶναι φανερό ὅτι, ὅταν λέμε ὅτι κάποιος δέν βρίσκεται μέσα στό ἀγαθό, δείχνουμε ὅτι σίγουρα βρίσκεται μέσα στό κακό. Καί βέβαια στήν κακία δέν ὑπάρχει οὔτε τιμή οὔτε δόξα οὔτε ἀφθαρσία οὔτε δύναμη. Ὑποχρεωτικά λοιπόν δέν πρέπει ν' ἀμφιβάλλουμε ὅτι σ' ὅποιον δέν ὑπάρχουν αὐτά, ὑπάρχουν τά ἀντίθετά τους, δηλαδή ἀσθένεια, ἀτιμία, φθορά καί ὅσα ἀνήκουν στήν ἴδια κατηγορία. Αὐτά, ὅπως εἶπαμε στή συζήτησή μας παραπάνω, ἀποτελοῦν τά πάθη τῆς κακίας γιά τήν ψυχή πού δύσκολα διώχνονται, διότι ἀναμειγνύονται καί φυτρώνουν μαζί, καί γίνονται ἓνα μ' αὐτήν. Ἀφοῦ ὁμως αὐτά τά πάθη μέ τή θεραπεία τοῦ πυρός καθαρισθοῦν καί χαθοῦν, θά ἔλθει στή θέση τους καθένα ἀπό τά θεωρούμενα ἀγαθά, δηλαδή ἡ ἀφθαρσία, ἡ ζωή, ἡ τιμή, ἡ χάρις, ἡ δόξα, ἡ δύναμη καί ὅτιδήποτε ἄλλο παρόμοιο φανταζόμαστε ὅτι ὑπάρχει τόσο στόν Θεό ὅσο καί στήν εἰκόνα Του, πού εἶναι ἡ ἀνθρώπινη φύση.

* http://users.uoa.gr/~nektar/orthodoxy/paterikon/grhgorios_nysshs_ta_makrineia.htm

Τό «Κεφάλαιον» τῆς σωτηρίας: Τά ἀναγνώσματα τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς γιορτῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ

Μιλτιάδη Κωνσταντίνου

Κοσμήτορος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ.

ΤΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς γιορτῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου ἀναφέρονται σέ προτυπώσεις τῆς Π. Διαθήκης γιά τό πρόσωπο καί τόν ρόλο τῆς Παναγίας στήν ἱστορία τῆς σωτηρίας τοῦ κόσμου. Ὅπως σαφῶς διακηρύσσει ὁ ἀπόστολος Παῦλος, οἱ χριστιανοί ὡς «διάκονοι τῆς Κ. Διαθήκης» ἀξιώθηκαν ἀπό τόν Θεό νά ὑπηρετήσουν «ὄχι τό γράμμα τοῦ Νόμου ἀλλά τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ»¹, τούς δόθηκε, δηλαδή, μέ τή μεσολάβηση τοῦ Χριστοῦ ἡ δυνατότητα γιά μία ἄλλη θεόπνευστη κατανόηση τῆς Γραφῆς στό φῶς τῆς ὁποίας τό περιεχόμενο τῶν κειμένων τῆς Π. Διαθήκης ἀποκτᾶ νέα σημασία καί καθιστᾶ τά βιβλικά κείμενα ἀνοιχτά σέ κάθε παρόν². Αὐτή ἡ νέα δυνατότητα νομιμοποιεῖ καί τήν ἐφαρμογή ἀπό πολλούς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας τῆς τυπολογικῆς ἐρμηνείας τῆς Βίβλου. Ἔτσι, ἡ Ἁγία Γραφή δέν κατανοεῖται πλέον σάν βιβλίο πού περιέχει διδακτικές ἀφηγήσεις ἢ ἱστορικές πληροφορίες γιά πρόσωπα καί γεγονότα ἑνός πολύ μακρινοῦ παρελθόντος, ἀλλά ὡς καταγραφή τῶν ἐμπειριῶν τῆς κοινότητος ἐκείνης ἢ ὁποία βίωσε τήν ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ μέσα στήν Ἱστορία της καί τήν ἐρμήνευσε αὐθεντικά, ὥστε νά κατανοήσῃ γιά

τήν ἴδια καί γιά τίς ἐπόμενες γενιές τό θέλημα τοῦ Θεοῦ καί τό σχέδιό του γιά τόν κόσμο. Διαβάζοντας, κατά συνέπεια, κανεῖς τίς ἱστορίες τῆς Βίβλου ὡς μία καταγραφή τῆς πορείας τῶν σχέσεων τοῦ Θεοῦ μέ τόν ἄνθρωπο, θά διαπιστώσῃ –ἀνεπάντεχα ἴσως– ὅτι, ἂν καί ἡ Ἁγία Γραφή φαίνεται νά ἀφιερώνει ἐλάχιστους μόνο στίχους γιά νά περιγράψῃ τό ἱστορικό πρόσωπο τῆς Μαρίας, ἡ μορφή καί ὁ ρόλος τῆς Παναγίας στήν ἱστορία τῆς σωτηρίας προβάλλουν γλαφυρά πίσω ἀπό κάθε ἐπεισόδιο αὐτῆς τῆς ἱστορίας.

Ἀπό τήν πρώτη στιγμή πού ὁ Θεός δημιουργεῖ τόν ἄνθρωπο, τόν καλεῖ σέ συνεργασία μαζί του. Ὁ Θεός δέν δημιουργεῖ ἕνα ἄβουλο ὄν πού καθοδηγεῖται ἀπό τά ἔνστικτά του, ἀλλά ἕνα ὄν ἐλεύθερο, προικισμένο μέ ὅλα τά χαρακτηριστικά πού ἔχει καί ὁ ἴδιος ὁ Θεός καί προπάντων μέ τή δυνατότητα τῆς ἐπιλογῆς· νά μοιάσῃ τόν Θεό ἢ νά μοιάσῃ τά ζῶα. Αὐτή εἶναι ἡ σημασία τῆς φράσης πού χρησιμοποιεῖ ἡ Ἁγία Γραφή, ὅταν λέει ὅτι ὁ ἄνθρωπος δημιουργήθηκε «κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ»³. Δυστυχῶς, μέσα ἀπό μία σειρά λανθασμένων ἐπιλογῶν, ὁ ἄνθρωπος, ἀντί νά πλησιάσῃ καί νά μοιάσῃ τόν

Θεό, απομακρύνθηκε από αυτόν τόσο, ώστε ολόκληρη η Ίστορία του να φτάσει σέ αδιέξοδο. Όμως ο Θεός ποτέ δεν έγκατέλειψε τό πλάσμα του. Από τήν πρώτη κιόλας στιγμή πού άμάρτησε τοῦ δίνει κουράγιο, προαναγγέλλοντάς του ότι ένας απόγονος τῆς γυναίκας θά συν- τρίψει τό κακό καί θά τόν ἐλευθερώσει⁴. Έτσι, εκείνη ή πρώτη γυναίκα πού έγινε σύμβολο τῆς καταστροφῆς τῶν σχέσεων Θεοῦ καί ἀνθρώπου έγινε ταυτόχρονα σύμβολο τῆς ἐλπίδας γιά τήν ἀποκατάσταση τῶν σχέσεων αὐτῶν, προτυπώνοντας κατ' αὐτόν τόν τρόπο, ἀπό τά πρῶτα κεφάλαια τῆς Ἀγίας Γραφῆς, τό πρόσωπο καί τόν ρόλο τῆς Παναγίας.

Προκειμένου νά ὀδηγήσει ὁ Θεός τόν ἀνθρωπο καί πάλι κοντά του, χωρίς ὅμως νά παραβιάσει τήν ἐλευθερία του, καταστρώνει ἕνα σχέδιο γιά τήν ἐφαρμογή τοῦ ὁποίου χρειάζόταν ἕνας ἀνθρωπος νά κάνει ἐλεύθερα, χωρίς καταναγκασμό, αὐτό πού ἀρνήθηκε νά κάνει ὁ πρῶτος ἀνθρωπος, νά ἀκολουθήσει τόν δρόμο πού θά τοῦ δείξει ὁ Θεός. Ὁ ἀνθρωπος πού ἄκουσε αὐτήν τήν πρόσκληση τοῦ Θεοῦ ἦταν, ὅπως ἀναφέρει στή συνέχεια ἡ Ἀγία Γραφή, ὁ Ἀβραάμ. Χωρίς δεύτερη σκέψη, χωρίς ἀντίρρηση, δέχτηκε νά ἀκολουθήσει τόν δρόμο πού τοῦ ἔδειχνε ὁ Θεός, θέτοντας τόν ἑαυτό του στήν ὑπηρεσία του⁵. Τό ἴδιο ἔκαναν καί ὁ γιός του καί ὁ ἐγγονός του. Ἦταν καί αὐτοί ἀνθρωποι κοινοί, μέ τίς ἀδυναμίες τους, τίς κακίες τους ἀκόμη, καί τά ἐλαττώματά τους. Παρ' ὅλα αὐτά ἔθεσαν τόν ἑαυτό τους στήν ὑπηρεσία τοῦ σχεδίου τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἐγγονός τοῦ Ἀβραάμ, ὁ Ἰακώβ, ἐξαπάτησε τόν ἀδελφό του καί ἀναγκάστηκε νά ξεनि-

τευτεῖ. Τό σχέδιο τοῦ Θεοῦ φαινόταν νά ναυαγεῖ. Πηγαίνοντας πρὸς τή Μεσοποταμία, ἔπεσε νά κοιμηθεῖ καί τότε εἶδε μία σκάλα πού συνέδεε τή γῆ μέ τόν οὐρανό. Στήν κορυφή τῆς σκάλας στεκόταν ὁ Θεός πού τόν διαβεβαίωνε ὅτι τό σχέδιό του θά πραγματοποιηθεῖ⁶. Γιά ἄλλη μία φορά σκιαγραφεῖται ὁ ρόλος τῆς Παναγίας ὅπως ἡ σκάλα πού εἶδε ὁ Ἰακώβ, ἔτσι καί ἡ Παναγία εἶναι ἐκείνη πού ἔνωσε τή γῆ μέ τόν οὐρανό, προσφέροντας τόν ἑαυτό της γιά νά κατέβει ὁ Θεός στούς ἀνθρώπους. Αὐτός εἶναι ὁ λόγος πού τό πρῶτο ἀνάγνωσμα τοῦ ἐσπερινοῦ τῆς γιορτῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἀναφέρεται στό ὄνειρο τοῦ Ἰακώβ καί ἀπό αὐτήν τή σκηνή εἶναι ἐπηρασμένη καί ἡ εἰκονογραφία τῶν ὀρθόδοξων ἐκκλησιῶν. Τό ἀρχιτεκτονικό τμήμα τῆς ἐκκλησίας πού συνδέει τό δάπεδο, σύμβολο τῆς γῆς, μέ τήν ὀροφή, σύμβολο τοῦ οὐρανοῦ, εἶναι ἡ κόγχη τοῦ ἱεροῦ καί γι' αὐτό στό συγκεκριμένο σημεῖο εἰκονογραφεῖται αὐτή πού σάν ἄλλη σκάλα τοῦ Ἰακώβ ἔνωσε τή γῆ μέ τόν οὐρανό.

Όμως ὁ Θεός δέν ἤθελε τή σωτηρία μερικῶν μόνον ἀνθρώπων, ἀλλά ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Έτσι, τό σχέδιό του μπαίνει σέ μία νέα φάση. Δεκάδες εἶναι τά παραδείγματα πού θά μπορούσε νά ἀναφέρει κανείς ἀπό τήν Ἀγία Γραφή, καθώς ὅλοι οἱ προφῆτες, κάθε φορά πού αὐτό τό σχέδιο ἔμπαινε σέ κάποια κρίσιμη φάση, ἔδιναν κουράγιο καί ἐλπίδα στόν λαό, περιγράφοντας ταυτόχρονα τόν ρόλο τῆς Παναγίας. Ἡ βάτος πού εἶδε ὁ Μωυσῆς νά φλέγεται χωρίς νά καίγεται⁷, τό ἀνθισμένο ραβδί τοῦ Ἀαρών⁸, τό ὑγρό ποκάρι τοῦ Γεδεών⁹, ἡ Κιβωτός τῆς Διαθήκης πού ὁ Δαβίδ μετα-

φέρει στην Ἱερουσαλήμ¹⁰, τό ανάκλιτρο τοῦ Σολομῶντα¹¹, ἡ λαβίδα μέ τήν ὁποία ὁ ἄγγελος κρατοῦσε τό κάρβουνο πού καθάρισε τά χεῖλη τοῦ προφήτη Ἡσαΐα¹², τό ὄρος πού ὁ βασιλιάς Ναβουχοδονόσορ εἶδε στό ὄνειρό του καί ἀπό τό ὁποῖο ἀποκόπηκε ἓνα λιθάρι, πού, κατά τήν ἐρμηνεία τοῦ προφήτη Δανιήλ, συμβόλιζε τή βασιλεία τοῦ Θεοῦ¹³, ἡ ἐφτάφωτη λυχνία πού εἶδε ὄραματικά ὁ προφήτης Ζαχαρίας¹⁴, καί πλῆθος ἄλλων ἀποτελοῦν σύμφωνα μέ τήν ἐρμηνευτική παράδοση τῆς Ἐκκλησίας προτυπώσεις τοῦ ρόλου τῆς Παναγίας στό σχέδιο τῆς θείας οἰκονομίας. Μία τέτοια προτύπωση ἀποτελεῖ καί ἡ ἀνατολική πύλη τοῦ ναοῦ τῆς Ἱερουσαλήμ πού ὁ προφήτης Ἰεζεκιήλ εἶδε ὄραματικά νά ἀνοίγει μόνο μία φορά γιά νά περάσει ὁ Θεός¹⁵ καί πού περιγράφεται στό δεύτερο ἀπό τά ἀναγνώσματα τοῦ ἔσπερινοῦ τῆς γιορτῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Ἡ σχετική προφητεία προέρχεται ἀπό τό τελευταῖο μέρος τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰεζεκιήλ, ὅπου περιγράφεται τό ὄραμα τοῦ προφήτη γιά τόν μελλοντικό ναό τῆς Ἱερουσαλήμ, στόν ὁποῖο, μετά τή βαβυλώνια αἰχμαλωσία, ὁ Θεός θά ἐπιστρέψει θριαμβευτικά γιά νά ἐγκατασταθεῖ καί πάλι ἀνάμεσα στόν ἀναγεννημένο λαό του. Σύμφωνα μέ τό κείμενο, ὁ ἄγγελος πού «ξεναγεῖ» τόν προφήτη τόν ὀδηγεῖ στήν ἀνατολική ἐξωτερική πύλη τοῦ ναοῦ, ἡ ὁποία ἦταν κλει-

στή, καί τοῦ ἐξηγεῖ ὅτι ἡ συγκεκριμένη πύλη «θά παραμείνει κλειστή· δέν θά ἀνοίξει, οὔτε ποτέ θά περάσει κανεῖς ἀπ' αὐτήν, γιατί ὁ Κύριος, ὁ Θεός τοῦ Ἰσραήλ, θά μπεῖ ἀπ' αὐτήν καί πάλι θά παραμείνει κλειστή»¹⁶. Εὐκόλα μπορεῖ νά δεῖ κανεῖς στή συγκεκριμένη προφητεία νά προτυπώνεται καί πάλι ὁ ρόλος τῆς Παναγίας στό σχέδιο τοῦ Θεοῦ γιά τή σωτηρία τοῦ κόσμου, ἀφοῦ αὐτή κατέστη ἡ πύλη μέσα ἀπό τήν ὁποία πέρασε ὁ Θεός καί ἔγινε ἄνθρωπος. Ἐπί χίλια περίπου χρόνια οἱ προφητείες αὐτές ζέσταιναν τίς καρδιές τοῦ λαοῦ, ἀνανέωναν τίς ἐλπίδες του καί τόν στήριζαν γιά νά ἀντέξει τίς δοκιμασίες, ὡς τή μέρα πού ὁ ἄγγελος Γαβριήλ ἀνακοίνωσε στή Μαρία ὅτι αὐτή ἐπιλέχθηκε ἀπό τόν Θεό γιά τήν ἐκπλήρωση τῶν προφητειῶν. Χίλια χρόνια ἀγῶνων γιά νά κρατηθεῖ ἡ ἐλπίδα ζωντανή, γιά νά μὴν κυριαρχήσει ἡ ἀπόγνωση, νά μὴν ξεθωριάσει τό ὄνειρο ἀπό τίς ἀστοχίες, τήν ἁμαρτία, τίς ἀνθρώπινες ἐπιδιώξεις. Καί τώρα ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπό τήν ἀντίδραση ἑνός κοριτσιοῦ. Ἀκόμα καί αὐτήν τήν κορυφαία στιγμή ὁ Θεός δέν ἀφαιρεῖ ἀπό τόν ἄνθρωπο τό χάρισμα τῆς συνδημιουργίας. Γι' αὐτό τό “ναί” τῆς Μαρίας χαρακτηρίζεται «τῆς σωτηρίας ἡμῶν τό κεφάλαιον». Γιατί τώρα ὅλα ὅσα προηγήθηκαν ἀποκτοῦν νόημα, ἀλλά καί ὅσα θά ἀκολουθήσουν θά εἶναι ἐντελῶς καινούρια.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Β' Κορ. 3:6.

2. Πρβλ. Β' Κορ. 3:12-18.

3. Γεν. 1:26,27.

4. Γεν. 3:15.

5. Γεν. 12:1-5.

6. Γεν. 28:12-17.

7. Ἐξ. 3:2-15.

8. Ἄρ. 17:23.

9. Κριτ. 6:36-40.

10. Πρβλ. Ψαλ. 131:8.

11. Ἄσμ. 3:7-10.

12. Ἡσ. 6:6.

13. Δαν. 2:34.

14. Ζαχ. 4:2.

15. Ἰεζ. 42:2.

16. Ἰεζ. 44:2.

ΤΙΝΑ ΜΕ ΛΕΓΟΥΣΙΝ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΕΙΝΑΙ;

56. Πῶς τό κατά Ἰωάννην παρουσιάζει τόν Ἰησοῦ; (β')

Πρωτ. Κωνσταντίνου Παπαθανασίου

Ἐφημ. Ἰ.Ν. Κοιμ. Θεοτόκου Παλαιοῦ Φαλήρου, Ἰ.Μ. Νέας Σμύρνης

ΤΟ ΚΑΤΑ Ἰωάννην Εὐαγγέλιο ἔχει σαφῆ θεοκεντρικό καί χριστοκεντρικό προσανατολισμό. Ἡ Χριστολογία του ἀσκεῖ τεράστια ἐπίδραση σέ κάθε αἰῶνα τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας. Δημιουργεῖται ἡ ἐντύπωση ὅτι ὁ Ἰησοῦς σκιαγραφεῖται ὡς Θεός κάτω ἀπό μιά μεταπασχάλια ὀπτική γωνία τῆς πίστεως, κι αὐτή ἡ σκιαγράφηση ἀπορροφᾷ τόν λεγόμενο «ἱστορικό Ἰησοῦ» τῆς δυτικῆς παράδοσης· ἢ ὅτι ὁ Δ' Εὐαγγελιστής προχωρεῖ σέ θεολογική ἐρμηνεία τοῦ Ἰησοῦ, πέραν τῶν ἱστορικῶν γενομένων, γιά νά προωθήσει τήν πίστη (Ἰω. 20,31).

Εἶναι γνωστό ὅτι στό Δ' Εὐαγγέλιο μαρτυροῦνται καί ἀποδίδονται στόν Ἰησοῦ μεγάλης σπουδαιότητος χριστολογικοί τίτλοι. Ὁ Λόγος (1,1.14· Α' Ἰω. 1,1· Ἀπ. 19,13), ὡς ὁ πυρήνας τῆς ἰωάννειας Χριστολογίας, χρησιμοποιεῖται γιά νά κεντρίσει τό ἐνδιαφέρον τῶν ἀναγνωστῶν του. Ὁ ὄρος ἐδῶ ἀνανοηματοδοτεῖται γιά νά ὑποδηλώσει τήν προὔπαρξη καί ἐνανθρώπηση τοῦ Θεοῦ Λόγου (1,1.14) καί νά ἀνασκευάσει τήν καρδιά τῆς πίστεως τοῦ Ἰσραήλ (Δτ. 6,4). Τόν ἕτερο τίτλο Ἰός τοῦ Θεοῦ ὁ Ἰωάννης χρησιμοποιεῖ εὐδιάκριτα ὅταν ἀναφέρεται στόν Ἰησοῦ, γιά νά ἐντοπίσει τή μοναδικότητά του ὡς τοῦ μόνου Ἰίου καί τήν υἱική του σχέση μέ τόν Θεό Πατέρα. Ὁ Ἰησοῦς εἶναι βασιλεύς τοῦ Ἰσραήλ

(1,50· 12,13 κ.ἄ.) χρησιμοποιώντας γιά τόν ἑαυτό του τή μαρτυρία ἐγώ εἶμι (6,35· 8,12 κ.ἄ.) καί περιγράφεται μέ διάφορες εἰκόνες, ὅπως ἄμπελος ἀληθινή (15,1), καλός ποιμῆν (10,1) κ.ἄ.

Ὡς Κύριος ἀποκαλύπτεται κυρίως στό πλαίσιο τῆς ἀνάστασής του ἐκ τῶν νεκρῶν, καί ἐκφράζει μιά ἄνευ προηγουμένου σχέση ἰσότητος καί ἐνότητος μέ τόν Θεό Πατέρα (10,28-30· 15,9-10). Ὡς Ἰός τοῦ ἀνθρώπου προδιαγράφεται ὁ πόνος, ἡ ταπείνωση καί ὁ θάνατος τοῦ Ἰησοῦ καί προλέγεται ἡ ἐξύψωσή του καί ἡ ἰσότημη αὐθεντία του μέ τόν Θεό Πατέρα.

Ὡς Μεσσίας ἐπιβεβαιώνεται ἀπό πολλούς, ἰουδαίους καί μή (1,17· 20,31· 1,41· 4,42), καθῶς ὁ Ἰωάννης βοηθεῖ τούς ἀναγνώστες του νά ἐκτιμήσουν τή μεσσιανική σπουδαιότητα ὀρισμένων δράσεων τοῦ Ἰησοῦ μέ τήν τοποθέτησή τους μέσα σ' ἓνα παλαιοδιαθηκικό πλαίσιο. Ἐπίσης, τό θυσιαστικό ἔργο τοῦ Ἰησοῦ σέ σύνδεση μέ τήν ἄρση τῆς ἀμαρτίας ὑποδηλώνει ὁ ὄρος ἀμνός τοῦ Θεοῦ (1,29.31), ἰδιαιτέρο σύμβολο τῆς ἐξίλασθῆρας θυσίας, καθῶς ὑπενθυμίζει τόν πασχάλιο ἀμνό (Ἐξ. 12,25) καί τό ἄφωνο, ὑπάκουο πρόβατο πού θυσιάστηκε οἰκειοθελῶς (Ἠσ. 53,7). Δύο ἀκόμη χριστολογικές ιδιότητες καταγράφονται: ὁ Ἰησοῦς εἶναι χορηγός τοῦ Πνεύματος καί ὁ μοναδικός Σωτήρας. Προσδιορίζονται

πτυχές τῆς αὐθεντίας τοῦ Ἰησοῦ σέ σχέση μέ τό Ἅγιο Πνεῦμα· Ἐκεῖνος παραμένει μαζί του, καί τό Πνεῦμα διατηρεῖ μιὰ συνεχῆ, ἀδιάκοπη σχέση μέ τόν Ἰησοῦ, ὁ ὁποῖος τό διαθέτει στούς ἄλλους.

Περαιτέρω, στόν Ἰωάννη ἀπαντοῦν κι ιδιαίτερες χριστολογικές ἀναφορές λόγω τῆς μοναδικότητας τοῦ προσώπου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὡς μονογενοῦς πού γνωστοποιεῖ τόν Θεό Πατέρα (Ἰω. 1,18·2 3,16,18). Συγκεκριμένα:

(α) Ὁ Υἱός ἀποστέλλεται ἀπό τόν Θεό. Φαίνεται ὅτι ὁ χαρακτηρισμός αὐτός τοῦ Ἰησοῦ εἶναι ὁ πιό θεμελιώδης στό κατά Ἰωάννην (5,37· 6,44 κ.ἄ.), ὅπου συνιστᾶ μιὰ «θεολογία τῆς ἀποστολῆς». Ὁ Θεός Πατέρας ἀπέστειλε τόν Υἱό στόν κόσμο, ὥστε ὁ Πατέρας νά εἶναι παρών στόν Υἱό χωρίς νά ταυτίζεται μαζί του. Αὐτή ἡ ἀποστολή διακρίνεται ἀπό στερεότυπες ιδέες γιά τίς οὐράνιες ἀγγελικές ὑπάρξεις.

(β) Ὁ Υἱός βρίσκεται ἐγγύτερα μέ τόν Πατέρα του. Ὁ Υἱός προσδιορίζεται ὡς τό πρόσωπο τοῦ λυτρωτῆ καί ὡς Υἱός τοῦ Θεοῦ βρίσκεται σέ ἀποκλειστική σχέση μέ τόν Θεό, πού εἶναι Πατέρας του. Ὁ Πατέρας δίνει, ἀγαπᾶ, γνωρίζει, εἶναι παρών στούς λόγους καί τά ἔργα τοῦ Υἱοῦ, καί μένει τέλος ἀνώτερός του (14,28), καθῶς ἐνῶ ὁ Υἱός εἶναι «φύσει Θεός, ἴσος τῷ Πατρί», ἐπειδή «γένονεν ἄνθρωπος καί ἐταπεινώσεν ἑαυτόν, τά

πρέποντα τῇ ἀνθρωπότητι» ὀμιλεῖ (Κύριλλος Ἀλεξανδρείας).

(γ) Ὁ Υἱός τοῦ ἀνθρώπου πού κατέρχεται ἀπό τόν οὐρανό καί ἀνέρχεται πάλι ἐκεῖ. Ὁ ἀποκαλυπτικός τίτλος Υἱός τοῦ ἀνθρώπου δηλώνει ἀρχικά ὅτι ὁ Ἰησοῦς ζεῖ τώρα πάνω στή γῆ· κατόπιν ὅτι θά ὑψωθεῖ καί θά δοξασθεῖ διά τοῦ σταυροῦ καί τῆς ἀναστάσεως· καί τέλος ἀποτελεῖ τή λυτρωτική προσωπικότητα, πού δωρίζει στούς πιστεύοντας τήν αἰώνια ζωή.

(δ) Ὁ ἐσχατολογικός προφήτης. Πέραν τῶν ἀνωτέρω, ἀπαντᾶ κι αὐτό τό εἶδος τῆς ἔκφρασης, μιὰ ιδιαίτερη καί ἐκπληττουσα ἔκφραση, πού προέρχεται ἀπό τήν προφητεία τῆς Π.Δ. Προσδιορίζεται στό Δ' Εὐαγγέλιο ὁ σκοπός τῆς ἔννοιας τοῦ ἐσχατολογικοῦ προφήτη (6,30-31· 11,27· 7,40 κ.ἄ.). Ἄν καί κατώτερος τοῦ τίτλου τοῦ Μεσσία, μέ τά ἐπιτελοῦντα σημεῖα αὐτο-ἀποκαλύπτεται καί ἀναδεικνύεται ὡς ὁ ἐσχατολογικός χορηγός τῆς ζωῆς στόν κόσμο. Καί σέ σχέση πρός τόν Μωυσῆ, τόν νομοδότη, εἶναι κατά πολύ ὑπέρτερός του.

Τά τελευταῖα λόγια τοῦ Ἰησοῦ στό Δ' Εὐαγγέλιο εἶναι «ἀκολούθει μοι» (21,22). Τό κατά Ἰωάννην καλεῖ τούς ἀναγνώστες νά ἀπαντήσουν στό μήνυμά του, νά ἀναγνωρίσουν ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι Θεός, ἀλλά καί ὁ Σωτήρας τους.

(Τέλος)

Γιά περαιτέρω μελέτη:

R. E. BROWN, *An Introduction to the Gospel of John*, edited, updated, introduced, and concluded by F. J. Moloney (ABRL; New York: Doubleday, 2003), 249-77. M. L. COLOE, «John's Portrait of Jesus», ἐν D. BURKETT (ed.), *The Blackwell Companion to Jesus* (Blackwell Companions to Religion; Malden, Mass.: Wiley-Blackwell, 2011), 64-80. R. SCHNACKENBURG, *Jesus in the Gospels: A Biblical Christology*, transl. by O. C. Dean (Louisville: Westminster John Knox, [1995] repr. 2005), 247-94. K. WARRINGTON, *Discovering Jesus in the New Testament* (Peabody, Mass: Hendrickson Publishers, 2009), 45-57. J. VAN DER WATT, *An Introduction to the Johannine Gospel and Letters* (T&T Clark Approaches to Biblical Studies; London: T&T Clark, 2007), 44-51. Κ. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ (π.), *Τό γεγονός τῆς σωτηρίας στήν ἰωάννεια θεολογία (Εὐαγγέλιο-Ἐπιστολές-Ἀποκάλυψη)* (BB 45· Θεσ/νίκη: Πουρναρά, 2010), 418-55.

Ἀναστάσεως ἡμέρα

Ἄρχιμ. Χερουβείμ Βελέτζα
Ἱεροκέρυκος Ἱ.Μ. Κερκύρας

«Καί ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, καί χάριν ἀντί χάριτος» (Ἰω. 1.16).

Ἡ Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀποτελεῖ τήν μεγαλύτερη χαρά τῶν χριστιανῶν, τήν πηγὴ ἀπὸ τὴν ὁποία ἀναβλύζει τὸ ἔλεος καὶ ἡ σωτηρία τοῦ κόσμου, τὸ πλήρωμα τῆς χάριτος, τῆς λυτρώσεως, τῆς σωτηρίας, τῆς κοινῆς πάντων ἀναστάσεως. Γι' αὐτὸ καὶ ψάλλουμε χαρμόσυνα τὸν Κανόνα τοῦ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ: «Ἀναστάσεως ἡμέρα, λαμπρυνθῶμεν λαοί, Πάσχα, Κυρίου Πάσχα...». Ὅλοι οἱ λαοὶ ἄς λαμπρυνθοῦμε, διότι ἀνέτειλε ἡ μεγάλη ἡμέρα τῆς Ἀναστάσεως, τὸ μεγάλο ὄροσημο τῆς πνευματικῆς ἱστορίας καὶ πορείας τῆς ἀνθρωπότητας, τὸ Πάσχα τοῦ Κυρίου! Δέν εἶναι αὐτὸ τὸ Πάσχα ἴδιο μὲ τὸ ἀρχαῖο πάσχα τῶν ἑβραίων, ἀλλὰ ἐκεῖνο τὸ ἀρχαῖο ἦταν προτύπωση καὶ προεικόνιση τοῦ μεγάλου αὐτοῦ γεγονότος πού ἀποτελεῖ καὶ τὴν βάση τῆς Πίστεώς μας.

Πάσχα σημαίνει πέρασμα, διάβαση. Τὸ πρῶτο ἐκεῖνο πάσχα στὴν Αἴγυπτο σήμανε τὸ πέρασμα τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ ἀπὸ τὴν δουλεία τοῦ Φαραῶ πρὸς τὴν ἐλευθερία καὶ τὴν διαδρομὴ πρὸς τὴν γῆ τῆς ἐπαγγελίας. Τὸ Πάσχα τοῦ Κυρίου εἶναι διπλό: καταρχὴν ἀποτελεῖ τὴν μοναδικὴ διαδρομὴ τοῦ Θεανθρώ-

που Ἰησοῦ ἀπὸ τὸν Τάφο στὸν Ἄδη, τὴν ἐπίσκεψη καὶ παρουσία Του στὸ κράτος τοῦ θανάτου, τὴν κατάλυση καὶ κατάργηση τῶν αἰωνίων ἀλύτων δεσμῶν καὶ τὴν θριαμβευτικὴ ἔξοδὸ Του ἀπὸ ἐκεῖ συμπαρασέρνοντας μαζί Του ὄλους τοὺς ἀπ' αἰῶνων νεκρούς, γιὰ νὰ καταλήξει στὴν τριήμερο Ἀνάστασή Του. Ταυτόχρονα ἀνοίγει νέους ὀρίζοντες, νέους δρόμους γιὰ μᾶς πού ζοῦμε ἐπάνω στὴν γῆ. Μᾶς χαρίζει τὴν δυνατότητα, ἂν βέβαια κι ἐμεῖς τὸ θελήσουμε, νὰ γίνουμε καὶ πάλι γνήσια τέκνα τοῦ Θεοῦ, νὰ προσεγγίσουμε καὶ πάλι τὴν ὄντως Ζωή, νὰ γίνουμε μέτοχοι τῆς κοινωνίας μὲ Αὐτόν, νὰ κερδίσουμε καὶ νὰ οἰκήσουμε τὸν κεκλεισμένο Παράδεισο τῆς ἀγάπης Του. Τὸ Πάσχα τοῦ Κυρίου ἀποτελεῖ πλέον γιὰ κάθε ἄνθρωπο τὸ πέρασμα ἐκ τοῦ θανάτου τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς πτώσεως πρὸς τὴν ζωὴ τῆς αἰωνιότητος καὶ τῆς Ἀναστάσεως.

«Ἀναστάσεως ἡμέρα»· ἡμέρα πού γιὰ πολλοστὴ φορά ὁ Χριστὸς ἀναιρεῖ τοὺς νόμους τῆς φύσεως, ὅπως ἐμεῖς τοὺς γνωρίζουμε. Ἀντίθετα πρὸς τὸ ἀναμενόμενο, ἀναδεικνύει ὀλοζώντανη τὴν παρουσία Του καὶ χαρίζει σέ ὄλους μας τὴν Ζωοποιό χάρη τῆς Ἀναστάσεως, ὄχι γιὰ νὰ ζήσουμε πάνω στὴ γῆ περισσότερα χρόνια ἢ μὲ λιγότερες ἀσθένειες καὶ πόνο, ἀλλὰ γιὰ νὰ ζωοποιηθοῦμε πνευ-

ματικά και νά ἀναστηθοῦμε κι ἐμεῖς μαζὶ Του. Νά ἀναστηθοῦμε ἀπὸ τὴν ταλαίπωρη κατάσταση πού μόνονι μας ἔχουμε ὀδηγήσει τούς ἑαυτούς μας, νά ἀνασυγκροτήσουμε τίς δυνάμεις μας, νά βρεθοῦμε καί πάλι στήν πρώτη μας κατάσταση καί, εἰ δυνατόν, νά ξεπεράσουμε καί αὐτά τὰ ὄριά μας. Ἀνάσταση σημαίνει ἐπιστροφή στήν θέση ἀπὸ τὴν ὁποία ἐκπέσαμε, ἐπανόρθωση τῆς ζημιάς, πνευματική ἀποκατάσταση. Ἀναστάσεως ἡμέρα λοιπόν εἶναι γιά μᾶς ἡ κάθε ἡμέρα, ἡ κάθε στιγμή, ἡ κάθε πτυχὴ τῆς ζωῆς μας, τό κάθε μας σκίρτημα πού φωτίζεται ἀπὸ τό Φῶς τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τὴν προοπτική καί τὴν ἐπιθυμία γιά συμμετοχὴ σ' αὐτό τό μέγιστο γεγονός τῆς σωτηρίας μας πού τελεσιουργεῖται ἀθόρυβα κι ἀόρατα στίς ψυχές μας ἐδῶ καί δυό χιλιάδες χρόνια.

«Λαμπρυνθῶμεν λαοί»· τό Φῶς τῆς Ἀναστάσεως καταυγάζει τὴ ζωὴ καί τὴν ὑπαρξή μας, τό Πάσχα τοῦ Κυρίου συντελεῖται τώρα καί πάντοτε. Φῶς καί Ζωὴ καί Χαρά. Ὡς λαμπρυνθοῦμε λοιπόν. Ὅχι μόνο μέ ἐπιφανειακά ἐξωτερικά στολίδια κι εὐτρεπισμούς, ὄχι μέ ἐκδηλώσεις πού ἂν δέν ἔχουν καμία σχέση μέ τὴν Ἑορτὴ ἐπιβάλλονται ἀπὸ τὴν ἐθιμοτυπία καί τὴν κοσμικότητα, ὄχι μόνο μέ ὕλικά τραπέζια καί φαγοπότια καί μέ ἀνταλλαγές εὐχῶν τὴν πρώτη μόνον μέρα (ἀλήθεια, πόσοι –πολλοί– ἔχουν ξεχάσει τό «Χριστός Ἀνέστη! – Ἀληθῶς Ἀνέστη!» κι εὐχονται ἀπλὰ «Χρόνια πολλά»). Ἀλλὰ ἄς λαμπρυνθοῦμε γνήσια, πραγματικά, οὐσιαστικά. Ὡς ἀνοίξουμε τίς καρδιές μας διάπλατα γιά νά χωρέσουν, εἰ δυνατόν, ὅλο τό Φῶς τῆς Ἀναστάσεως, ὥστε νά φωτιστοῦν καί νά

θερμανθοῦν καί νά λάμπουν ἀπὸ μέσα πρὸς τὰ ἔξω. Ὡς δεχτοῦμε μέσα μας τὴν Ζωὴ τοῦ παντός κόσμου μέ τό Μυστήριον τῆς Θεῆς Εὐχαριστίας, ὥστε νά πάψουμε νά εἶμαστε ζωντανοὶ νεκροί. Ὡς μᾶς πλημμυρίσει ἡ Χαρά καί τῆς δικῆς μας προσωπικῆς ἀναστάσεως, ἡ ἀληθινὴ Χαρά, ἡ Χαρά τῆς θεᾶς τοῦ Παραδείσου.

«Λαμπρυνθῶμεν λαοί»· ὅλοι οἱ λαοί, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἀνεξαιρέτως, χωρὶς διάκριση φύλου, γένους, φυλῆς, ἀκόμη – ἀκόμη καί θρησκευτικῆς πεποιθήσεως, ἄς χαροῦμε ὅλοι, ἄς λαμπρυνθοῦμε γιὰτί ὁ Θεός, ὁ μόνος ἀληθινός Θεός, ἀνοίγει τὸν δρόμον τῆς ζωῆς κοντά Του, ἕνα δρόμον πού εἶχαμε κλείσει μέ τὴν πρώτη ἐκείνη πτώση κι ἐπὶ τὸσους αἰῶνες παρεμένε ἀδιάβατος. Ὡς λαμπρυνθοῦμε ὅλοι οἱ λαοὶ γιὰτί Ἀνέστη ὁ Κύριος «συναναστήσας τὸν Ἀδάμ», γιὰτί ἔλαμψε «τοῖς ἐν σκότει καθημένοις» ὁ νοητός ἥλιος τῆς δικαιοσύνης. «Ἐπειδὴ γάρ ἤμαρτε καί πέπτωκεν ὁ ἄνθρωπος, καί πεσόντος αὐτοῦ τὰ πάντα τετάραται, ὁ θάνατος ἴσχυεν ἀπὸ Ἀδάμ μέχρι Μωυσέως, ἡ γῆ κεκατήραται, ὁ ἄδης ἠνοίγη, ὁ παράδεισος ἐκλείσθη, ὁ οὐρανός ἐθυμώθη, καί τέλος ἐφθάρη ὁ ἄνθρωπος καί ἀπεκτηνώθη, ὁ δὲ διάβολος ἐνήλλετο καθ' ἡμῶν. Τότε δὴ ὁ Θεός φιλόανθρωπος ὢν καί μὴ θέλων ἀπολέσθαι τὸν κατ' εἰκόνα ἄνθρωπον, ἔλεγε· “Τίνα ἀποστελῶ, καί τίς πορεύσεται;” Πάντων τε σιωπῶντων, ὁ Υἱός ἔλεγεν· “Ἴδού ἐγώ, ἀπόστειλόν με”· καί δὴ τότε λέγων “βάδιζε”, παρέδωκεν αὐτῷ τὸν ἄνθρωπον, ἵνα γένηται αὐτός ὁ Λόγος σὰρξ, καί παραλαβὼν τὴν σάρκα κατὰ πάντα διορθώσεται. Παρεδόθη γάρ αὐτῷ, ὡς ἱατρῷ, θεραπεῦσαι τό δῆγμα τοῦ ὄφεως· ὡς ζωῆ, ἀνεγειραὶ τό νεκρόν· ὡς φωτί,

καταυγάσαι τό σκότος· καί λόγω ὄντι, ἀνακαινίσει τό λογικόν. Ὡς γοῦν παρεδόθη αὐτῷ τά πάντα, καί γέγονεν ἄνθρωπος, εὐθύς διορθώθη καί ἐτελειώθη τά ὅλα· ἡ γῆ ἀντί κατάρως εὐλόγηται, ὁ παράδεισος ἠνοιγή τῷ ληστῇ, ὁ ἄδης ἔπτηξε, καί τά μνημεῖα ἠνοιγή, ἐγειρομένων τῶν νεκρῶν, αἱ πύλαι τοῦ οὐρανοῦ ἐπήρθησαν, ἔν' ὁ ἐξ Ἐδῶμ παραγένηται. Ἄμέλει τό πῶς παρεδόθη αὐτῷ πάντα, σημᾶναι θέλων αὐτός ὁ Σωτήρ, ἐπήγαγεν εὐθύς, ὡς ὁ Ματθαῖός φησιν· «Δεῦτε πρός μέ, πάντες οἱ κοπιῶντες καί πεφορτισμένοι, κἀγώ ἀναπαύσω ὑμᾶς»· παρεδόθητε γάρ μοι, ἵνα κοπιᾶσαντας ἀναπαύσω, καί νεκρωθέντας ζωοποιήσω»¹.

Ποῖός μπορεῖ νά μένει σκυθρωπός πλέον, εἰδικά αὐτήν τήν πανευφρόσυνο ἡμέρα; ποῖός δέν πλημμυρίζει ἀπό χαρά; ποῖός δέν λάμπει ὀλόκληρος, λουσμένος ἀπό τό ἄκτιστο Φῶς τῆς Ἀναστάσεως; «Ἀναστάσεως ἡμέρα», «Ἁγία ἡμέρα», «ἡ μία τῶν Σαββάτων ἡ Βασιλῆς καί Κυρία», Ὡ Πάσχα τό μέγα, καί ἱερώτατον Χριστέ, ὦ σοφία καί Λόγε, τοῦ Θεοῦ καί δύναμις, δίδου ἡμῖν ἐκτυπώτερον, σοῦ μετασχεῖν, ἐν τῇ Ἀνεσπέρω ἡμέρᾳ τῆς βασιλείας σου. «Πάσχα, Κυρίου Πάσχα», «Πάσχα τό μέγα καί ἱερώτατον», «Πάσχα πανσεβάσμιον», «Πάσχα τερπνόν», «Πάσχα λύτρον λύπης», «έορτῶν Ἑορτή, καί Πανηγυρις ἐστὶ πανηγύρεων», καί πολλές ἄλλες ὠραιότατες ἐκφράσεις ἀναπέμπουν οἱ ἱερώτατοι ὑμνωδοὶ καί φάλλονται στίς ἐκκλησιᾶς καί μᾶς προτρέπουν

σέ πνευματικὴ ἀνάταση κι εὐφροσύνη. Καμιά ὅμως ἀνθρώπινη ἔκφραση καί ρητορεία δέν θά μπορέσει ποτέ νά περιγράψει οὔτε στό ἐλάχιστο τό Πάσχα καί τό Φῶς καί τήν χαρά καί τήν ὅλη πνευματικὴ κατάσταση πού βιώνει μέσα του αὐτός πού ζεῖ ὄντολογικά τήν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ, πού συνανασταίνεται μαζί Του, πού Τόν ἀκολουθεῖ στήν ἀνοδική Του πορεία, ἐκ τῆς φθορᾶς «πρός τόν Πατέρα».

Ἄς προσέλθουμε λοιπόν πάντες, ὥστε νά λάβουμε ἀνάπαυση καί Ἀνάσταση. Ἄς μὴ μᾶς ἀποτρέπει τό πλῆθος τῶν ἁμαρτιῶν μας· δέν ἤλθε ὁ Κύριος νά καλέσει τοὺς δικαίους κοντά του ἀλλὰ τοὺς ἁμαρτωλούς. «Μηδεῖς θρηνείτω πενίαν· ἐφάνη γάρ ἡ κοινὴ Βασιλεία. Μηδεῖς ὀδυρέσθω πταίσματα· συγγνώμη γάρ ἐκ τοῦ τάφου ἀνέτειλε. Μηδεῖς φοβείσθω θάνατον· ἠλευθέρωσε γάρ ἡμᾶς ὁ τοῦ Σωτήρος θάνατος»². Ἄς μὴ διστάσουμε, ἅς μὴ στερηθοῦμε τοῦ Ποτηρίου τῆς Ζωῆς· ἅς ἀκούσουμε τόν Ἅγιο Ἰωάννη τό Δαμασκηνό πού μᾶς προτρέπει: «Δεῦτε τοῦ καινοῦ τῆς ἀμπέλου γεννήματος τῆς θείας εὐφροσύνης, ἐν τῇ εὐσήμεν ἡμέρᾳ τῆς ἐγέρσεως, βασιλείας τε Χριστοῦ κοινωνήσωμεν, ὑμνοῦντες αὐτόν, ὡς Θεόν εἰς τοὺς αἰῶνας»³. Γι' αὐτό ἀνέστη ὁ Κύριος, γιὰ νά κοινωνήσουμε τῆς αἰωνίου ζωῆς, γιὰ νά πάψει ὁ θρῆνος, γιὰ νά πατηθεῖ ὁ θάνατος. Ἄς παραδώσουμε «ἐαυτοὺς καί ἀλλήλους καί πᾶσαν τήν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ», χαίροντες ἐπὶ τῇ Ἀναστάσει αὐτοῦ καί ἡμῶν δι' αὐτοῦ.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Μ. Ἀθανάσιος, ΡΓ 25.209-212
2. Ἁγ. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Λόγος Κατηχητικῶς.
3. Κανὼν τῆς Ἀναστάσεως, ὠδή η'.

«Μακάριοι οί μή ιδόντες και πιστεύσαντες»

Ἄγγελου Ἐξάρχου

Ο ΘΩΜΑΣ πίστευσε ἀφοῦ εἶδε τά σημάδια ἀπό τά καρφιά στό ἀναστημένο σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Κύριος, ὅμως, πάει ἕνα βῆμα πάρα πέρα και ἀποσυνδέει τήν πίστη ἀπό τήν φυσική Του παρουσία. Γιά τόν λόγο αὐτό ὁ Κύριος λέγει στόν Θωμᾶ: «ἐπίστευες, διότι μέ εἶδες· μακάριοι θά εἶναι ἀπ' ἐδῶ και πέρα ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι καιτοι δέν μέ εἶδαν, θά μέ πιστεύσουν» (Ἰωάν. 20, 29).

Ἡ πίστη λοιπόν ἀποσυνδέεται ἀπό βεβαιότητες και ἀποδείξεις πού τηγάζουν ἀπό ὅσα βλέπουν τά μάτια μας. Ἡ πίστη ἔχει πάντοτε νά κάνει μέ μία ὑπόσχεση, ἡ ὁποία θά συμβεῖ στό μέλλον. Ὁ πιστός καλεῖται νά ἀναλάβει ἕνα «ρίσκο». Καλεῖται νά διακινδυνεύσει. Καλεῖται νά κάνει ἕνα ἄλλα πρὸς τό μέλλον.

Ἡ πίστη εἶναι κατάσταση στήν ὁποία ἐμπιστεύομαι τόν Θεό ἀναφορικά μέ πράγματα τά ὁποία μοῦ ὑπόσχεται ὅτι θά συμβοῦν στό μέλλον. Ἡ πίστη ἀπό τήν ἀρχή τῆς ἐμφανίσεως της συνδέθηκε μέ κάτι τό ὁποῖο θά συμβεῖ στό μέλλον.

Στόν κῆπο τῆς Ἐδέμ ὁ τριαδικός θεός ὑπόσχεται στούς πρωτόπλαστους ὅτι ἐάν δέν δοκιμάσουν ἀπό ἕνα συγκεκριμένο καρπό δέν θά πεθάνουν· «εἶπεν ὁ Θεός, οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ, οὐ δέ μή ἄψησθε αὐτοῦ, ἵνα μή ἀποθάνητε». Ὁ θάνατος λοιπόν ἦταν μία ἀπειλή γιά τούς πρωτοπλάστους, ὁ Θεός τούς ὑπό-

σχεταί ὅτι δέν θά τόν βιώσουν ἀρκεῖ νά μὴν δοκιμάσουν τόν καρπό ἑνός συγκεκριμένου τοῦ Κήπου τῆς Ἐδέμ.

Ἄλλά και στήν κλήση τοῦ Ἀβραάμ εἶναι ἐμφανῆ τά βασικά στοιχεῖα τῆς πίστεως. Ὁ Θεός καλεῖ τόν Ἀβραάμ νά ἐγκαταλείψει τούς θεούς τούς ὁποίους λάτρευε ὁ πατέρας του «θεοῖς ἑτέροις» και πράγματι «ἐπίστευσε τῷ θεῷ» (Γεν. 15, 6) στό πείσμα κάθε λογικῆς. Ὁ Ἀβραάμ ἐπενδύει ὅλη τήν ὑπαρξη στόν Θεό και ὁ Θεός ὑπόσχεταί στόν Ἀβραάμ ὅτι θά τόν ὀδηγήσει σέ γῆ τήν ὁποία θά τοῦ δείξει, κάποτε, θά τοῦ τήν παρουσιάσει στό μέλλον, ἀλλά προϋπόθεση γιά νά συμβεῖ αὐτό εἶναι νά πάψει νά πιστεύει σέ ἄλλα πράγματα, σέ ἄλλες βεβαιότητες. Τόν καλεῖ νά ἀποχωριστεῖ κάθε βεβαιότητα, ἡ ὁποία προέρχεται ἀπό τήν φυλή, τό σόι, τήν πατρίδα ἢ τά παιδιὰ του. Χωρίς καμιά βεβαιότητα και ἀπόδειξη ὅτι ὅλα ὅσα τοῦ ὑποσχέθηκε θά ἐπαληθευτοῦν, ἐπίστευσε.

Στήν κλήση τοῦ Ἀβραάμ ὑπάρχει ἀκόμα μία παραδοξότητα. Ὁ Θεός ἀπαιτεῖ νά ἐγκαταλείψει τίς αὐτές βεβαιότητες, νά ἀκολουθήσει τήν ὑπόδειξη του και μετά νά τοῦ χαρίσει περισσότερα ἀπό ὅσα εἶχε. Θά σέ κάνω πατέρα ὄχι ἑνός παιδιοῦ ἀλλά ἐθνῶν. Δηλαδή ὁ τρόπος πού θά τά ἔχει θά εἶναι διαφορετικός ἀπό τόν τρόπο πού πρὶν ἦταν συνδεδεμένος μαζί τους.

Ἡ πίστη συνεπάγεται τήν ὑπακοή σέ μία Συμφωνία, στίς ἀπαιτήσεις τῆς Διαθήκης. Ἡ πίστη, δέν εἶναι κάτι δευτερευόν στήν σχέση τοῦ θεοῦ μέ τόν ἄνθρωπο, ἀλλά εἶναι ὁ ὁμόνος τρόπος νά σχετιστοῦν. Ἡ πίστη εἶναι ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς. Τό κέντρο τῆς ζωῆς τοῦ Ἰσραήλ. Ὁ Ἀβραάμ θά ἀναδειχθεῖ ὡς τό πρότυπό τοῦ πιστοῦ, «πατέρας πάντων τῶν πιστευόντων» (Ρωμ. 4, 11).

Ἀλλά ἡ πίστη τοῦ Ἰσραήλ εἶχε πολλές διακυμάνσεις.

Ἡ πίστη ὅμως τήν ὁποία ἀποκάλυψε ὁ Χριστός εἶναι ἡ τέλεια πίστη. Ἡ πίστη τοῦ Χριστοῦ πρός τόν πατέρα εἶναι ἡ προσωποποίηση τῆς τέλειαις πίστεως. Ὁ Χριστός ὡς ὁ ἀληθινός δοῦλος τοῦ θεοῦ μέ ὅλη τήν ἐπίγεια παρουσία του ἀρνεῖται νά ὑποκαταστήσει τήν σχέση Του μέ τόν θεό Πατέρα Του μέ οἰονδήποτε ἀντάλλαγμα. Ἡ σχέση του μέ τό θεό εἶναι ἡ πρωταρχική του σχέση. Στόν θεό πατέρα πιστεύει καί αὐτόν ἀποκαλύπτει. Ἡ πίστη του στόν θεό Πατέρα, ἐκφράζεται ἀπό τήν ἐκούσια ὑπακοή ἡ ὁποία φθάνει μέχρι τόν ἐκούσιο θάνατο (Φιλ. 2, 7).

Ἡ πίστη πλέον περνᾷ μέσα ἀπό τό πρόσωπο τοῦ Θεανθρώπου. Ὁ Θεάνθρωπος, ἐν ἀγίῳ Πνεύματι μᾶς παρουσιάζει στόν Θεό πατέρα. Οἱ μαθητές του καλοῦνται νά τόν πιστεύουν καί τόν πιστεύουν «μέχρι αἵματος» (Ἐβρ. 12, 4).

Ὁ κάθε πιστός διά τοῦ βαπτίσματος ὁμολογεῖ μία νέα συμφωνία, μία νέα διαθήκη γιά μία νέα γῆ, μία νέα Ἐπαγγελία ἡ ὁποία δέν εἶναι ἄλλη ἀπό τήν ἔλθοῦσα ἐν ἐσόπτρῳ Βασιλεία Του.

Ἡ πίστη πηγάζει ἀπό ἓνα ὄραμα. Ἀπό ἓνα ὄραμα πού ἔρχεται, τό ὁποῖο εἶναι καθ' ὁδόν. Τό ὁποῖο ἔχει εἰσβάλει μέσα στήν ἱστορία κατά ἓνα τρόπο μυστικό. Γιά τόν λόγο αὐτό ὁ Χριστός μέσῳ τοῦ Ἀποστόλου Θωμᾶ ἀπευθύνεται σέ αὐτή τήν νέα, τήν ἀνακαινισμένη τάξη πιστῶν, οἱ ὁποῖοι πιστοί θά πιστεύουν στήν Βασιλεία τήν ὁποία τούς ὑποσχέθηκε, ἄν καί δέν ἔχει ἔλθει πλήρως.

Ἡ πίστη τήν ὁποία ὁ Χριστός μᾶς προτείνει περιέχει ἓνα ξερίζωμα ἀπό κάθε βεβαιότητα ἡ ὁποία προέρχεται ἀπό τίς βιολογικές καί τίς κρατικές σχέσεις. Ἡ πίστη στήν ὁποία μᾶς προσκαλεῖ ὁ Χριστός ἀναφέρεται στήν περιπτώση κατά τήν ὁποία κάποιος ἐνῶ κινεῖται μέσα στήν ἱστορία, τήν ὑπόστασή του, τόν νόημα τῆς ζωῆς του, τήν ταυτότητά του τήν ἀντλεῖ ἀπό μία «μέλλουσα» πολιτεία. Ἀπό μία πόλη ἡ ὁποία θά φανερωθεῖ στά ἔσχατα. Ἐπομένως τό περιεχόμενο τῆς πίστεως εἶναι νά ἀντλεῖς ζωή καί νόημα ἀπό Κάποιον καί ἀπό μία πραγματικότητα πέρα ἀπό τήν ἱστορία. Νά γιατί ὁ Χριστιανισμός στά κοσμικά μάτια φαντάζει ὡς μία τρέλα.

ΜΕ ΟΔΗΓΟ ΤΟΝ ΣΥΝΑΞΑΡΙΣΤΗ

Ἁγιότητα καὶ Ἁγιοί Ὁ Ἅγιος Νικόλαος Πλανᾶς

Ἀνέστη Κεσελόπουλου
Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ Α.Π.Θ.

Η ΑΓΙΟΤΗΤΑ δέν εἶναι ἔννοια ἠθική ἀλλά ὄντολογική. Ἁγιοί δέν εἶναι οἱ ἠθικῶς ἄμεμπτοι ἀλλά οἱ φορεῖς τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἐξ ἄλλου ἐκ φύσεως ἅγιος εἶναι μόνο ὁ Θεός. Οἱ ἄνθρωποι γίνονται ἅγιοι κατά χάρη καὶ μέθεξη, δηλαδή στό μέτρο καὶ στό βαθμό πού μετέχουν στή χάρη τοῦ Θεοῦ. Ὅπως τονίζει ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης, ὅταν ἡ κάθαρση τῶν παθῶν προσβλέπει «πρός τόν ἀρχηγόν τῆς ἀπαθείας, ὅς ἐστίν ὁ Χριστός», τότε συμβαίνει ὅ,τι καί μέ τό νερό. Παρατηρεῖται ἡ ἴδια σχέση πού ὑπάρχει μέ τό νερό τῆς πηγῆς καί ἐκεῖνο πού ἀντλήθηκε ἀπό τήν πηγῆ καί τοποθετήθηκε σέ κάποιο δοχεῖο. Ἔτσι ἀκριβῶς εἶναι καί μία ἡ φύση τῆς αγιότητος τοῦ Χριστοῦ καί ἐκείνων πού μετέχουν σ' αὐτήν. Μόνο πού ὁ Χριστός εἶναι ἡ πηγῆ, ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος «μετέχων ἀρύεται, μετάγων ἐπί τόν βίον τό ἐν τοῖς νοήμασι κάλλος»¹.

Γι' αὐτό τό λόγο ἡ αγιότητα τῶν ἁγίων δέν εἶναι κάποια ὑποδεέστερη αγιότητα, ἀλλά ἡ ἴδια ἡ αγιότητα τοῦ Θεοῦ. Ὅπως χαρακτηριστικά ὑπογραμμίζει ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, ἡ αγιότητα, στήν ὁποία μετέχουν οἱ ἅγιοι, εἶναι ἄκτιστη καί ἀναρχη, ἀφοῦ τούς δίνει τή δυνατότητα νά κινηθοῦν πέρα ἀπό τήν κτιστότητα καί τή χρονικότητα. Καί χωρίς βέβαια νά παύουν νά ἔχουν οἱ ἴδιοι τήν κτι-

στότητα, τήν ὁποία ἄλλωστε θά ἔχουν αἰωνίως καί κατά τόν μέλλοντα αἰῶνα, ὅμως μποροῦν καί νικοῦν τή φθορά καί τόν θάνατο, τό χῶρο καί τόν χρόνο, φανερώνοντας ἔτσι μέ τήν παρουσία τους μέσα στόν κόσμον τόν ἴδιο τόν Χριστό².

Ὁ Θεός ἀναπαύεται στούς ἁγίους, ὅπως καί οἱ ἅγιοι στόν Θεό. Οἱ ἅγιοι ἀποτελοῦν τά κάτοπτρα, ὅπου ἀντανεκλᾶται καί φανερώνεται ὁ Θεός στόν κόσμον ὄντας «θαυμαστός ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ»³. Ὅ,τι προσφέρει ὁ Θεός στόν κόσμον, ὅ,τι δόθηκε στήν Ἐκκλησία καί διατηρεῖται μέ τήν παρουσία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καθίσταται ἐμπειρικά προσιτό στά πρόσωπα τῶν ἁγίων. Ἡ ἀναφορά στήν ἀρετή τῶν ἁγίων εἶναι ἀναφορά στήν ἀρετή τοῦ Χριστοῦ. Βέβαια ὅλοι οἱ ἅγιοι δέν ἔχουν στήν πληρότητα ὅλες τίς ἀρετές, ἀλλά χαρακτηρίζονται καί διακρίνονται περισσότερο γιά κάποια ἢ κάποιες ἀπό αὐτές. Βρίσκοντας ὡς ἰδιαίτερο χαρακτηριστικό στόν ἕνα ἅγιο τή φρόνηση καί τή σύνεση, στόν ἄλλο τή συγχωρητικότητα καί τήν ἀνεξικακία, στόν ἄλλο τήν ἀσκητικότητα καί τήν ὀσιότητα ἢ τήν ἀοργισία καί τήν πραότητα, σέ τελευταία ἀνάλυση βρίσκουμε τόν ἴδιο τόν Χριστό μέ τήν ἰδιαιτερότητα καί τήν ταυτόχρονη ἀρμονία τῶν μελῶν τοῦ σώματός του, πού συνθέτουν καί κοσμοῦν τήν Ἐκκλησία,

ὅπως οἱ ἐπιμέρους ψηφίδες τήν παράσταση ἑνός μωσαϊκοῦ.

Καί ἐπειδή βέβαια «ἀστήρ ἀστέρος διαφέρει ἐν δόξῃ», οἱ ἅγιοι ὡς «ἀστέρες πολύφωτοι τοῦ νοητοῦ στερεώματος»⁴ διαφέρουν μεταξύ τους ὄχι μόνο ὡς πρὸς τήν δόξα ἀλλά καί ὡς πρὸς τήν πληρότητα τῶν ἀρετῶν, ἀφοῦ ἡ πορεία τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τήν ἀγιότητα χρειάζεται τήν κατάθεση καί τῆς ἀνθρώπινης συνεργίας. Γιατί, ὄντως ὁ ἀνθρώπος δέν παράγει ἀλλά δέχεται, «πάσχει ὡς ὑπέρ φύσιν ἀλλ' οὐ ποιεῖ»⁵ τήν ἀγιότητα καί τήν θέωση, μετέχοντας στήν ἀγιαστική καί θεοποιό χάρη τοῦ Θεοῦ.

Ὡστόσο ἀπό τήν ἄλλη πλευρά δέν πρέπει νά παραθεωρεῖται ἡ ἀξία καί ἡ σημασία τοῦ ἀγῶνα τοῦ ἀνθρώπου καί τῆς ἀνθρώπινης συνεργίας, πού ἐκδηλώνεται στό ἐπίπεδο τῆς ἠθικῆς καί τῆς ἀσκήσεως ὡς συγκατάθεση τῆς ἐλευθερίας του στό γεγονός τῆς σωτηρίας καί τῆς ἀγιότητος, ἡ ὁποία, ἐνῶ ὡς φυσική ιδιότητα ἀνήκει μόνο στόν Θεό, γίνεται μεθεκτική καί ἀπό τόν ἀνθρώπο, πού φθάνει στήν ἴδια δόξα. Ἐνῶ δηλαδή ὁ ἀνθρώπος δέχεται τήν ἀγιότητα ὡς δωρεά τοῦ Θεοῦ, πού εἶναι ἡ μόνη πηγή τῆς, ὁ ἴδιος δέν μπορεῖ νά παραμένει ἀδρανής. Ἡ συνεργία του, πού εἶναι διαρκές ζητούμενο, ἔγκειται στό νά καταστήσει τόν ἑαυτό του δεκτικό τοῦ ἀγιασμοῦ, πού προσφέρει στόν ἀνθρώπο ὁ Θεός⁶.

Τιμώντας ἡ Ἐκκλησία τούς ἁγίους προβάλλει τήν ζωὴ τους γιά τήν πνευματική καθοδήγηση καί οἰκοδομὴ τῶν πιστῶν. Οἱ Βίοι τῶν ἁγίων, πού συνήθως ἐνσωματώνονται στίς ἀκολουθίες τους, ὀνομάσθηκαν Συναξάρια, ἐπειδή διαβάζονταν στίς λατρευτικές συνάξεις τῶν πιστῶν. Τό συναξάρι τοῦ τιμωμένου

ἀγίου διαβάζεται κατὰ τήν τάξη τῆς ἀγρυπνίας στό τέλος τοῦ Ἑσπερινοῦ καί πρὶν τόν Ἐξάψαλμο, ἐνῶ καθημερινά στήν ἀκολουθία τοῦ Ὁρθρου, μετὰ τήν ἕκτη ᾠδή, παρατίθεται τό κοντάκιο καί ὁ οἶκος τοῦ ἀγίου καί μνημονεύονται τά ὀνόματα καί ὁ τρόπος τῆς ἀσκήσεως καί τῆς ἀθλήσεως τῶν ἐορταζομένων κατὰ τήν ἡμέρα ἐκεῖνη ἁγίων. Ὅλοι αὐτοὶ οἱ Ἅγιοι ἔζησαν στοὺς πρώτους χριστιανικούς αἰῶνες, στά χρόνια τῶν διωγμῶν. Ὅμως στήν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας δέν ὑπάρχει ἐποχὴ ἀπὸ τήν ὁποία ἀπουσιάζουν οἱ ἅγιοι. Γι' αὐτό καί στίς μέρες μας ὁ συναξαριστής καί τό ἐορτολόγιο τῆς Ἐκκλησίας ἐμπλουτίζονται μέ μνημες νεωτέρων ἁγίων. Ἔτσι γιά τήν ἴδια ἡμέρα ὑπάρχει καί τό ἐξῆς ὑπόμνημα: «Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ ἐν ἔτει 1932 ὁ μακάριος ἱερεὺς Νικόλαος Πλανᾶς, ὁ ἐκ τῆς νήσου Νάξου, ἡγιασμένος λειτουργὸς τοῦ Ὑψίστου, καταριθμηθεὶς δέ ἐν τοῖς ἐορταζομένοις ἁγίοις, ἐορτίως τιμᾶται ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τῆς κοιμήσεως, οὐ μὴν ἀλλά καί τῆς πρότριτα εἰς πρεσβύτερον χειροτονίας αὐτοῦ».

Τοὺς ἁγίους τοὺς φανερώνει μέ «σημεῖα» ὁ Θεός, ἀλλά καί τοὺς μαρτυρεῖ ἡ κοινὴ συνείδηση τῆς Ἐκκλησίας. Ἔτσι γιά τόν ἅγιο Νικόλαο Πλανᾶ ἤδη ἀπὸ τό 1896 ὁ Παπαδιαμάντης ἔγραφε: «Γνωρίζω ἕναν ἱερέα εἰς τὰς Ἀθήνας. Εἶναι ὁ ταπεινότερος τῶν ἱερέων καί ὁ ἀπλοϊκότερος τῶν ἀνθρώπων. Διὰ πᾶσαν ἱεροπραξίαν ἂν τοῦ δώσεις μίαν δραχμὴν ἢ πενήντα λεπτά ἢ μίαν δεκάραν τά παίρνει ἂν δέν τοῦ δώσεις τίποτε δέν ζητεῖ. Διὰ τρεῖς δραχμάς ἐκτελεῖ ὀλόκληρον παννύχιον ἀκολουθίαν, Ἀπόδειπνον, Ἑσπερινόν, Ὁρθρον, Ὠρας, Λειτουργίαν. Τό ὅλον διαρκεῖ ἐννέα ὥρας. Ἄν

του δώσεις μόνον δύο δραχμάς, δέν πα-
ραπονείται. Κάθε ψυχοχάρτι, φέρον τά
μνημονευαῖα ὀνόματα τῶν τεθνεότων,
ἀφοῦ ἄπαξ τοῦ τό δώσης, τό κρατεῖ διά
πάντοτε. Ἐπί δύο, τρία, τέσσερα, πέντε
ἔτη ἐξακολουθεῖ νά μνημονεύη τά ὀνό-
ματα, δι' εἴκοσι λεπτά τά ὁποῖα τοῦ
ἔδωκες εἰσάπαξ. Εἰς κάθε προσκομιδῆν
μνημονεύει δύο ἢ τρεῖς χιλιάδας ὀνόμα-
τα. Δέν βαρύνεται ποτέ. Ἡ προσκομιδῆ
παρ' αὐτῷ διαρκεῖ δύο ὥρας. Ἡ Λει-
τουργία ἄλλας δύο. Εἰς τήν ἀπόλυσιν
τῆς Λειτουργίας ὅσα κομμάτια ἔχει
ἐντός τοῦ ἱεροῦ ἀπό πρόσφορα ἢ ἀρτο-
κλασίαν, τά μοιράζει ὅλα εἰς ὅσους τύ-
χουν. Δέν κρατεῖ σχεδόν τίποτε. Μίαν
φοράν ἔτυχε νά χρεωστῇ μικρόν χρημα-
τικόν ποσόν, καί ἤθελε νά τό πληρώσει,

εἶχε δέκα ἢ δεκαπέντε δραχμάς, ὅλα εἰς
χαλκόν, ἐπί δύο ὥρας ἐμετροῦσε καί δέν
ἤμποροῦσε νά τά εὔρη πόσα ἦταν. Τέ-
λος εἰς ἄλλος χριστιανός ἔλαβε τόν κό-
πον καί τοῦ τά ἐμέτρησεν...τά λάθη
ὅσα κάμει εἰς τήν ἀνάγνωσιν εἶναι πολ-
λάκις κωμικά. Καί ὅμως ἐξ ὅλων τῶν
ἀκροατῶν του, ἐξ ὅλου τοῦ ἐκκλησιά-
σματος, κανεῖς μας δέν γελαῖ. Διατί; Τόν
ἐσυνηθίσαμεν καί μᾶς ἀρέσει. Εἶναι
ἀξιαγάπητος. Εἶναι ἀπλοϊκός καί ἐνά-
ρετος. Εἶναι ἄξιος τοῦ πρώτου τῶν Μα-
καρισμῶν τοῦ Σωτῆρος»⁷.

Ἴσως αὐτή νά εἶναι καί ἡ πιό ζωντανή
καί ἀτράνταχτη μαρτυρία πού ὀδήγησε
τό 1992 τῆ Σύνοδο τοῦ Οἰκουμενικοῦ
Πατριαρχείου στήν ἐπίσημη ἀγιοκατά-
ταξή του.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. *Περί τελειότητος καί ὁποῖον χρή εἶναι τόν Χριστιανόν*, PG 46, 284D-285A.
2. *Ἐπὲρ τῶν ἱερῶς ἡσυχάζοντων* 1, 3, 38 στά *Συγγράμματα*, ἐπιμ. Π. Χρήστου, τόμ. Α', σ. 449.
3. *Ψαλμ.* 67, 36.
4. *Δοξαστικόν τῶν Αἰνῶν*, Τῆς μνήμης τῶν θεοφόρων Πατέρων τῆς Α', τῆς Δ' καί τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.
5. ΜΑΞΙΜΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ, *Κεφάλαια* 1, 55, PG 90, 1209C.
6. Περισσότερα γιά τή συνεργία βλ. ΑΝΕΣΤΗ ΚΕΣΣΕΛΟΠΟΥΛΟΥ, *Πάθη καί ἀρετές στή διδασκαλία τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ*, ἐκδ. Δόμος, Ἀθήνα 1990⁵, σ. 124 κ.έ.
7. «Ἱερεῖς τῶν πόλεων καί ἱερεῖς τῶν χωρίων», Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη *Ἄπαντα*, κριτική ἐκδοση Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλος, ἐκδ. Δόμος, τ. Ε', σ. 195-196.

38. Βασικά θέματα τῆς κατήχησης Ἐγώ καί ὁ ἑαυτός μου (Β')

π. Ἀλεξάνδρου Σ. Καριώτογλου
Δρος Θεολογίας

ΕΣΧΑΤΟΛΟΓΙΚΗ διάσταση στή ζωή, με-
τάνοια καί ἀπαλλαγή ἀπό διαρκεῖς
ἀγγυλώσεις πού μᾶς δένουν στόν «κό-
σμο» (κατ' ἐπέκταση καί τόν κατηχού-
μενο) ἦταν τά βασικά σημεία πού ὑπο-
γραμμίσαμε στό προηγούμενο ἄρθρο
μας. Ὡστόσο ἐπιβάλλεται νά εὐαισθη-
τοποιήσουμε τόν κατηχούμενο καί νά
τόν προτρέψουμε σέ ἕνα βαθύτερο κοί-
ταγμα τοῦ ἑαυτοῦ του. Στόχος μας δέν
εἶναι νά τοῦ δείξουμε πόσο οἱ ἅγιοι τῆς
Ἐκκλησίας εἶχαν λύσει τά προβλήματα
τους καί τούς λογισμούς πού ἀναφέρο-
νταν στόν ἑαυτό τους, ἀλλά πόσο τό ἴδιο
προβληματίζονταν ὅπως κι ἐμεῖς σχετι-
κά μέ αὐτό πού τούς βασάνιζε καί τούς
ἀποπροσανατόλιζε ἀπό τόν στόχο τῆς
σωτηρίας. Κλασικό παράδειγμα ὁ Ἀπ.
Παῦλος. Στήν πρός Ρωμαίους ἐπιστολή
του διεκτραγωδεῖ τήν κατάστασή του:
«Ἔτσι φτάνω πιά στό σημεῖο νά μή δια-
πράττω ἐγώ ὁ ἴδιος τό κακό ἀλλά ἡ
ἀμαρτία, πού ἔχει ἐγκατασταθεῖ μέσα
μου. Ἡ ἴδια ἡ συνείδησή μου μαρτυρεῖ
γί' αὐτό: Δέν κατοικεῖ μέσα μου, δηλαδή
στό εἶναι μου, τό καλό. Ἀπόδειξη εἶναι
πώς ἐγώ θέλω νά κάνω τό καλό, δέν βρί-
σκω ὁμως τή δύναμη νά τό μετατρέψω
σέ πράξη. Κι ἔτσι, δέν κάνω τό καλό πού
θά ἔθελα, ἀλλά ὑπηρετῶ τό κακό πού δέ
θέλω, τότε τήν πράξη μου δέν τήν καθο-
ρίζω πιά ἐγώ ἀλλά ἡ ἀμαρτία, πού ἔχει

θρονιαστεῖ μέσα μου» (Ρωμ. 7, 17-20).
Μέ τήν ἔνταξή του ὁ κατηχούμενος στό
χώρο τῆς Ἐκκλησίας πρέπει νά γνωρίζει
ὅτι δέν εἶναι μαγικά σεσωσμένος, ἀλλά
ἀνήκει ὡς ἄνθρωπος στή μακρά σειρά
τῶν ἀνθρώπων μετά τήν πτώση τῶν
πρωτοπλάστων καί ταυτόχρονα στόν
σωστικό χώρο τῆς Ἐκκλησίας.

Ὡς μεταπτωτικός ἄνθρωπος συχνά
κραυγάζει ἀπό μέσα του αὐτό πού ἔλε-
γε ὁ Παῦλος «τί δυστυχημένος, ἀληθινά
πού εἶμαι! Ποίος μπορεῖ νά μέ λυτρώσει
ἀπό τήν ὑπαρξή αὐτή, πού ἔχει ὑποτα-
χθεῖ στό θάνατο;» (Ρωμ. 7, 24). Μέ δια-
φορετικά λόγια τό ἐκφράζει ἕνας σύγ-
χρονος θεολόγος: «Εἶναι φορές πού πα-
ραδίνεσαι ἄνευ ὄρων. Δέν μπορεῖς νά
ἐξηγήσεις αὐτό πού βλέπεις, οὔτε αὐτό
πού νοιώθεις. Στήν ἀρχή εἶναι μία διαί-
σθηση, πού ἔρχεται σάν ἀνοιξη γιά νά
ἀναστατώσει τή βεβαιότητα μίας ζωῆς
τακτοποιημένης. Λές πώς ὅλα εἶναι
ἐντάξει κι ὁμως κάτι γίνεται, κάτι μέσα
σου μεταμορφώνεται, ἀλλάζει ὀλοκλη-
ρωτικά καί ἐσύ παλεύεις νά καταλάβεις
ποιός εἶσαι καί πού πᾶς. Χάνεσαι,
μπερδεύεις τό μέσα μέ τό ἔξω, κινεῖσαι
καί μένεις ἀκίνητος, ἀγωνίζεσαι καί πα-
ραιτεῖσαι, ἐνθουσιάζεσαι καί ἀπογοη-
τεύεσαι, γίνεσαι ἄνθρωπος τοῦ κόσμου
καί τήν ἴδια στιγμή μένεις μόνος, ὀλομό-
ναχος, στόν δικό σου κόσμο. Σάν νά ση-

κώνεται μέσα σου μεσότοιχος και σύ φάχνεις νά βρεῖς ἀπό ποιιά μεριά στέχεσαι. Κι ἂν εἶσαι στή μία, ἔτσι ὅπως τά βράδια τῆς ἀγωνίας πίστεψες, ἡ ἄλλη ποιιά εἶναι; Δέν εἶναι δική σου και εἶναι μέσα σου; Ξένη ἀλήθεια στό σῶμα σου; Ξένη ὑπαρξή στήν ὑπαρξή σου; Κι ἂν εἶναι δική σου γιατί τόσο καιρό κρυβόταν; Και ἀπό ποιόν κρυβόταν, ἀπό τόν ἑαυτό της ἢ ἀπό τούς ἄλλους;»¹.

Ὡς μέλος τῆς Ἐκκλησίας ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νά ἐπαναλαμβάνει: «Συνεπῶς, δέν ὑπάρχει τώρα πιά θέμα καταδίκης γι' αὐτούς πού ἀνήκουν στόν Ἰησοῦ Χριστό και δέν ζοῦν σύμφωνα μέ τίς ἀνθρώπινες ἀδυναμίες ἀλλ' ὅπως ὑπαγορεύει τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Ὁ Χριστός μᾶς ὁδήγησε στό χωρο ὅπου κυριαρχεῖ τό ζωοποιό Πνεῦμα και μᾶς ἀπελευθέρωσε ἀπό τήν κυριαρχία τῆς ἁμαρτίας και τοῦ θανάτου» (Ρωμ. 8, 1-2). Αὐτά τά λόγια δέν καταργοῦν τόν μόνιμο ἐσωτερικό προβληματισμό και τή διαρκή αὐτοεξέταση στό δρόμο τῆς αὐτογνωσίας. Πρόκειται γιά τή διαπίστωση τῆς μοναδικῆς δυνατότητας νά λύσει κανεῖς τό ὑπαρξιακό πρόβλημα τῆς παρουσίας τοῦ κακοῦ και τῆς ἁμαρτίας στή ζωή, πού δυσχεραίνει και ἀκυρώνει τό γεγονός τῆς σωτηρίας. Ἡ ἀκύρωση αὐτή συνίσταται στό νά φέρνει τόν ἄνθρωπο νά ὑποδύεται τόν ἄνθρωπο. «Ἡ περιρρέουσα ἀτμόσφαιρα, ὅπου βλασταίνει τό ἀνθρώπινο ἦθος εἶναι ἡ (δημιουργική) πνευματική ζωή. Ἀλλιῶτικα ἔχουμε τυποποιημένη συμπεριφορά πού βασιζέ-

ται σέ κώδικες ἠθικῆς. Οἱ κανόνες μέ τήν ἐφαρμογή τους μποροῦν, και ἐθιμικά ἀκόμη, νά ἐπαναλαμβάνονται ἄφογα και ὁμοιόμορφα, δίχως ὅμως τή δημιουργική πρόοδο. Σ' αὐτές τίς περιπτώσεις ὑπάγεται ἡ ἐκτέλεση καθήκοντος γιά λόγους φόβου, συνήθειας και φτηνῆς ἐλπίδας γιά ἀμοιβή»².

Νά λοιπόν πού και οἱ μεγαλύτεροι ἅγιοι στήν Ἐκκλησία μας ἐνοιώθαν και βίωναν μέσα τους τήν πάλη ἀνάμεσα στό καλό και τό κακό, διαλογίζονταν ἔντονα, ὅπως προφανῶς και κάθε κατηγορούμενος, ἀλλά σταθερά ἠχοῦσε μέσα τους ὁ λόγος τοῦ Παύλου: «Σεῖς ὅμως δέν ζεῖτε κάτω ἀπό τήν ἐξουσία τῆς ἁμαρτίας, ἀλλά ἀκολουθεῖτε τίς ἐντολές τοῦ Πνεύματος, ἐφ' ὅσον βέβαια τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ κυριαρχεῖ στήν ὑπαρξή σας. Κι ἂν κάποιος δέν ἔχει τό Πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ, αὐτός δέν ἀνήκει στόν Χριστό. Ἐάν ὅμως ὁ Χριστός κυριαρχεῖ στήν ὑπαρξή σας, τότε ἐξακολουθεῖτε βέβαια νά πεθαίνετε σωματικά ἐξ αἰτίας τῆς ἁμαρτίας, ἀλλά τό Πνεῦμα σᾶς δίνει ζωή, ἐπειδὴ ὁ Θεός σᾶς δικαίωσε. Κι ἂν κατοικεῖ στό εἶναι σας τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ πού ἀνέστησε τόν Ἰησοῦ ἀπό τούς νεκρούς, αὐτός πού ἀνέστησε τό Χριστό ἀπό τούς νεκρούς θά δώσει και στά θνητά σας σώματα ζωή μέ τό Πνεῦμα του, πού ζεῖ μέσα σας» (Ρωμ. 8, 9-11).

Ἐτσι ἡ κατήχηση γίνεται ὄχι ἀπλά διδασκαλία, ἀλλά πρόκληση γιά οὐσιαστική βίωση τῶν Ἀληθειῶν τῆς Ἐκκλησίας.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ, Σημειώσεις μιᾶς νύχτας και ἕξι μικρές ἱστορίες γιά τήν ἐσωστρέφεια, στόν συλλογικό τόμο «Ἐσωστρέ-

φεια», Ἀκρίτας, Ἀθήνα 2009, σ. 93.

2. ΝΙΚΟΓ ΜΑΤΣΟΥΚΑ, Τό πρόβλημα τοῦ κακοῦ, Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1986, σ. 214.

Β' Ἡ Εἰκόνα τῆς Ἐκκλησίας
ὡς σώματος Χριστοῦ

Δημήτρη Μαυρόπουλου

ΣΤΟ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ γραφτό μας ὑπογραμμίσαμε ὅτι δέν ἔχει διατυπωθεῖ ὀλοκληρωμένος ὀρισμός γιά τήν ταυτότητα τῆς Ἐκκλησίας – καί πάντως δέν ἔχει διατυπωθεῖ ἀπό τή βιβλική καί πατερική παράδοση, ἀφοῦ τό περιεχόμενό της ἀναδυόταν μέσω μιᾶς βιούμενης πραγματικότητας. Ὅστόσο, ἀναπτύχθηκε μιᾶ θεολογία γιά τήν προσέγγιση αὐτῆς τῆς ταυτότητας μέσω εἰκονολογικῆς γλώσσας πού ἀντλεῖ τό περιεχόμενό της ἀπό τό μέλλον, ἀπό τήν κατάσταση τῆς ἐρχόμενης Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Κυριαρχοῦσα εἰκόνα πού μᾶς ἐπιτρέπει νά προσεγγίζουμε τό «εἶναι» τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι ἡ εἰκόνα τοῦ «σῶματος», καί μάλιστα μέ τήν ἐξειδίκευση «σῶμα Χριστοῦ». Τί θά μπορούσε, λοιπόν, νά σημαίνει ἡ ἔκφραση: «ἡ Ἐκκλησία εἶναι σῶμα Χριστοῦ»;

Εἶναι γνωστό ὅτι ἡ διατύπωση αὐτή πρωτοεισάγεται ἀπό τόν ἀπόστολο Παῦλο στήν Α' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολή του προκειμένου νά καταγγεῖλει τίς φυγόκεντρες τάσεις πού ἐμφανίζονταν στή ζωῆ τῶν πιστῶν, ἰδιαίτερα στήν εὐχαριστιακή σύναξη, τονίζοντας ὅτι: «Ἵμεῖς δέ ἐστε σῶμα Χριστοῦ καί μέλη ἐκ μέρους» (Α' Κορ. 12,17), ἀφοῦ προηγουμένως ἔχει ἐπισημάνει: «ὅτι εἷς ἄρτος, ἐν σῶμα οἱ πολλοί ἐσμεν· οἱ γάρ πάντες ἐκ τοῦ ἐνός ἄρτου μετέχομεν»

(Α' Κορ. 10, 17). Ἐνα ἔτος ἀργότερα θά ἐπεξεργαστεῖ αὐτή τήν εἰκόνα, ὅσον ἀφορᾶ στήν Ἐκκλησία, στήν πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολή: «Καθάπερ γάρ ἐν ἐνὶ σώματι πολλά μέλη ἔχομεν, τά δέ μέλη πάντα οὐ τήν αὐτήν ἔχει πρᾶξιν, οὕτως οἱ πολλοί ἐν σῶμα ἐσμεν ἐν Χριστῶ, τό δέ καθ' εἷς ἀλλήλων μέλη. Ἐχοντες δέ χαρίσματα κατὰ τήν χάριν τήν δοθειῶσαν ἡμῖν διάφορα, εἴτε προφητείαν, κατὰ τήν ἀναλογίαν τῆς πίστεως, εἴτε διακονίαν, ἐν τῇ διακονίᾳ, εἴτε ὁ διδάσκων, ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, εἴτε ὁ παρακαλῶν, ἐν τῇ παρακλήσει, ὁ μεταδιδούς, ἐν ἀπλότητι, ὁ προϊστάμενος, ἐν σπουδῇ, ὁ ἐλεῶν, ἐν ἰλαρότητι» (Ρωμ. 12, 4-8), ἀναπτύσσοντας τήν ἱεραρχική καί χαρισματική δομή τῶν ἐκκλησιαστικῶν λειτουργημάτων, πού ναί μὲν ἀναδεικνύουν τήν ἐτερότητα, διασώζουν ὅμως τήν ἐνότητα.

Ἡ πληρέστερη ὅμως περιγραφή τῆς Ἐκκλησίας ὡς σώματος Χριστοῦ ἀναπτύσσεται στήν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολή. Ἐκεῖ, ἀφοῦ θεμελιώσει τήν ἐνότητα τῶν μελῶν τοῦ σώματος στή μία καί μοναδική πηγῆ ἀπό τήν ὀποία ἀντλεῖται («εἷς Κύριος, μία πίστις, ἐν βάπτισμα· εἷς Θεός καί πατήρ πάντων, ὁ ἐπί πάντων καί διά πάντων, καί ἐν πᾶσιν ὑμῖν»), ἀφοῦ ἐπίσης ἀναδείξει τήν ἐτερότητα ἐνός ἐκάστου τῶν πιστῶν («Ἐνὶ δέ ἐκάστῳ ἡμῶν ἐδόθη ἡ χάρις κατὰ τό

μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ»), ἀφοῦ ἐπίσης ὑπογραμμίζει τή διάκριση τῶν λειτουργημάτων («Καί αὐτός ἔδωκε τοὺς μέν ἀποστόλους, τοὺς δέ προφήτας, τοὺς δέ εὐαγγελιστάς, τοὺς δέ ποιμένας καί διδασκάλους»), κορυφώνει τήν περιγραφή γιά νά δηλώσει τό ἔργο τῆς Ἐκκλησίας («πρός τόν καταρτισμόν τῶν ἁγίων εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομήν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, μέχρι καταντήσωμεν οἱ πάντες εἰς τήν ἐνότητα τῆς πίστεως καί τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ»). Γι' αὐτό καί μπορεί τώρα νά εἰσαγάγει τό στοιχεῖο ἐκεῖνο πού ἀνάγει τήν Ἐκκλησία σέ θεῖο γεγονός, ἀφοῦ ἀντλεῖ τήν ὑπαρξή της καί τήν ἐνότητά της ἀπό τόν ἴδιο τόν Χριστό, τήν κεφαλή αὐτοῦ τοῦ σώματος τῶν πιστῶν («ἀληθεύοντες δέ ἐν ἀγάπῃ αὐξήσωμεν εἰς αὐτόν τά πάντα, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλή, ὁ Χριστός, ἐξ οὗ πᾶν τό σῶμα συναρμολογούμενον καί συμβιβαζόμενον διά πάσης ἀφῆς τῆς ἐπιχορηγίας κατ' ἐνέργειαν ἐν μέτρῳ ἑνός ἐκάστου μέρους τήν αὐξήσιν τοῦ σώματος ποιεῖται εἰς οἰκοδομήν ἑαυτοῦ ἐν ἀγάπῃ» (βλ. Ἐφεσ. 4, 4-16 passim). Στήν ἴδια ἐπιστολή ἀνάγει αὐτή τή σχέση σώματος καί κεφαλῆς σέ νυμφική σχέση Χριστοῦ καί Ἐκκλησίας: «ὡς καί ὁ Χριστός κεφαλή τῆς ἐκκλησίας, καί αὐτός ἐστι σωτήρ τοῦ σώματος» (Ἐφεσ. 5, 23).

Δύο ἀκόμη ἀναφορές στήν εἰκόνα τῆς Ἐκκλησίας ὡς σώματος Χριστοῦ ὑπάρχουν στήν πρὸς Κολοσσαεῖς ἐπιστολή, οἱ ὁποῖες κατ' οὐσίαν ἀποτελοῦν ἐπαναλήψεις ὁσων ἀναπτύχθηκαν στίς προηγούμενες καταγραφές, ἴσως ἐμφαντικότερα, μιᾶς καί ἔχουν ἀποφθεγματικό χαρα-

κτῆρα: α) «Καί αὐτός ἐστιν ἡ κεφαλή τοῦ σώματος, τῆς ἐκκλησίας» (Κολ. 1, 18), καί β) «Νῦν χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου ὑπέρ ὑμῶν καί ἀνταναπληρῶ τά ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ σαρκί μου ὑπέρ τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὃ ἐστιν ἡ ἐκκλησία» (Κολ. 1, 24).

Σύμφωνα μέ τή θεολογία τοῦ Παύλου, ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἓνα γεγονός, μιά κατάσταση πού συμβαίνει. Ἔρχεται ἀπό τήν αὐγή τῆς ἱστορίας, δρᾷ ἐν τῇ ἱστορίᾳ, καί πορεύεται πρὸς τά ἔσχατα: ἔρχεται ἀπό τήν πρώτη βούληση τοῦ Θεοῦ («ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καί καθ' ὁμοίωσιν», Γέν. 1, 26) καί πορεύεται πρὸς τή Βασιλεία του, μέ μέγα σταθμό τήν παρουσία καί τό ἔργο τοῦ Χριστοῦ. Μέλη της εἶναι οἱ φίλοι του, στή μέν προχριστιανική πορεία της οἱ δίκαιοι τῆς Π. Διαθήκης (βλ. Ἰακ. 2, 23: «ἐπίστευσε δέ Ἀβραάμ τῷ Θεῷ, καί ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην, καί φίλος Θεοῦ ἐκλήθη», καί Ἔξ. 33, 11: «καί ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωυσῆν ἐνώπιος ἐνωπίῳ, ὡς εἰ τις λαλήσει πρὸς τόν ἑαυτοῦ φίλον»), στή δέ χριστιανική πορεία της τά βαπτισμένα μέλη της, ζῶντες καί τεθνεῶτες (βλ. τή δήλωση τοῦ Χριστοῦ: «ὁμοίως οἱ φίλοι μου ἐστε, [...] ὑμᾶς δέ εἴρηκα φίλους» (Ἰωάν. 15, 14-15). Ὅλοι αὐτοί οἱ φίλοι τοῦ Νυμφίου ἀποτελοῦν μέλη σώματος πού κεφαλή του εἶναι ὁ Χριστός. Αὐτό σημαίνει ὅτι τό σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ὡς σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, λαμβάνει ὑπόστασι ἀπό τόν ἴδιο τόν Χριστό.

Τά μέλη τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἅγια, ἐπειδή μέ τό βάπτισμα λαμβάνουν τή σφραγιδα τῆς θείας χάρης, καί ἡ ἐνότητά τους πηγάζει ἀπό αὐτή ἀκριβῶς τή μία θεία χάρις («εἰς Κύριος,

μία πίστις, ἓν βάπτισμα»). Καί ἡ ζωὴ τῶν πιστῶν εἶναι μία διαρκῆς πορεία πρὸς μιὰ ἀγιότητα πού τούς εἶναι δοσμένη οὕτως ἢ ἄλλως, ἀλλὰ πού χρειάζεται νά εἶναι πάντα ἐνεργός. Ἡ, ὅπως δηλώνουν τὰ ἀγιολογικά μας κείμενα, μία πορεία πτώσεων καί ἀναστάσεων, μέ κυρίαρχο ὄπλο καί μέσο τῆ μετάνοια. Ἐνδιαφέρον καί σημαντικό εἶναι ἐπίσης νά γνωρίζουμε ὅτι ἡ ἐνότητα τῶν μελῶν τοῦ σώματος δέν αἴρει τῆ μοναδικότητα ἐνός ἐκάστου ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Μποροῦμε ἐπομένως νά ἀντιληφθοῦμε τῆ δυναμική τῆς σχέσης ἀνάμεσα στοὺς πολλοὺς καί στὸν ἓνα ἕκαστο, ἀλλὰ ἐπίσης ἀνάμεσα στοὺς πολλοὺς καί στὸν Ἕνα, τὸν Χριστό.

Τὴν εἰκόνα τῆς Ἐκκλησίας ὡς σώματος Χριστοῦ θά τὴν παραλάβει ἡ πατερική θεολογία καί θά οἰκοδομήσει σ' αὐτὴν τῆ διδασκαλία της γιὰ τὴν ταυτότητα τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ διατύπωση ἀπαντᾶται στοὺς ἀγίους Κλήμη Ρώμης καί Ἰγνάτιο Ἀντιοχείας (τέλη 1^{ου} καί ἀρχές 2^{ου} αἰ.). Ὁ ἅγιος Εἰρηναῖος (μέσα 2^{ου} καί ἀρχές 3^{ου} αἰ. χαρακτηρίζει τὴν Ἐκκλησία «μέγα καί ἔνδοξον σῶμα Χριστοῦ», ὁ Μ. Ἀθανάσιος τὴν προσδιορίζει ὡς «πνευματικὸ σῶμα» καί ὁ ἅγιος Κύριλλος ὡς «πνευματικὴ σάρκα». Στὰ Ἀσκητικά του ὁ Μ. Βασίλειος ὑπογραμμίζει τὴν ἀρμονία καί τὸ ἀστασίαστον αὐτοῦ τοῦ σώματος, πού φυλλάσσεται ἀπὸ τὴν παρουσία τοῦ Ἁγ. Πνεύματος: «Ταύτης τῆς τάξεως ἐν πνευματικῷ συστήματι φυλασσομένης,

δειχθήσεται, ὅτι ὄντως ἐσμέν σῶμα Χριστοῦ, καί μέλη ἐκ μέρους, τὴν ἀρμονίαν τῆς συναφείας καί τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀστασίαστον ἔνωσιν διαπαντός φυλάττοντες» (Ἀσκητικά, PG 31, 1421).

Τὸν 13^ο ὅμως αἰ., πού ἔχουμε τὴν εἴσοδο τοῦ σχολαστικισμοῦ (ὁ ὁποῖος μᾶς ταλαιπωρεῖ μέχρι σήμερα καί μᾶς σκοτεινιάζει τὴν ἀληθινὴ ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ μας), εἰσάγεται τὸ ἐπίθετο «μυστικός» καί ἐμφανίζεται ἡ διατύπωση «μυστικὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ» (corpus Christi mysticum), ἀντὶ τῆς διατύπωσης «μυστηριακὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ» (corpus Christi mysteriacum ἢ mystericum) πού εἶχε εἰσαγάγει ὁ ἅγιος Ἀμβρόσιος Μεδιολάνων (4^{ος} αἰ.). Ἡ καινοτομία αὐτὴ δέν εἶναι ἀμελητέα, γιατί μετακινεῖ τὸ περιεχόμενο τῆς Ἐκκλησίας σέ μιὰ ἀόρατη, κρυφὴ ἀντίληψη. Ἀντὶ νά σημαίνει τὸ σῶμα τοῦ ὁποῖου ἡ ζωὴ «κέρυπται» σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ, εἰσάγει τὴν ἀντίληψη μιᾶς ἀτομικιστικῆς ἔνωσης τῶν ἀνθρώπων μέ τὸν Θεό, εἴτε μέ τὴν ἀγιαζούσα χάρη εἴτε μέ τὴ χάρη τοῦ προορισμοῦ, χωρὶς δηλαδὴ τῆ σχέση καί τὴν ἀνάγκη μιᾶς ὁρατῆς Ἐκκλησίας. Μέ τὴ Μεταρρύθμιση μάλιστα ἡ Ἐκκλησία ἔγινε ἀντιληπτὴ ὡς ἄσαρκη καί ἀόρατη, πού δέν ἔχει ἀνάγκη ἱεραρχίας, δράσεως ἢ ὀργανώσεως – οὔτε κἂν μυστηρίων.

Θά συνεχίσουμε ὅμως σέ ἐπόμενο τεῦχος τὴν ἐξέταση τοῦ περιεχομένου τῆς εἰκόνας τῆς Ἐκκλησίας ὡς σώματος Χριστοῦ.

Ἐρχαία περιγραφή τῆς Μεγάλης καί «Καινῆς» Ἑβδομάδας

Σταύρου Γ. Γουλούλη
Δρος βυζαντινῆς τέχνης

Το «Ὀδοιπορικό τῶν Ἁγίων Τόπων καί Σινᾶ» τῆς Αἰθερίας (ἢ Ἐγερίας), μοναχῆς ἀπό τῆ Γαλλία ἢ Ἰσπανία, εἶναι ἡ ἀρχαιότερη περιγραφή πού σώθηκε γιά τά προσκυνήματα Παλαιστίνης, τοῦ Σινᾶ καί τῆς Ἑδεσσας Συρίας. Περιεχόμενο: μνημεῖα, ἄνθρωποι, τελετουργίες, τήν ἐποχή πού ὁ Χριστιανισμός γινόταν ἐπίσημη θρησκεία τοῦ κράτους (380). Χρονολογεῖται στά 385, πενήντα χρόνια μετά τήν ἀνακάλυψη τοῦ Παναγίου Τάφου καί τοῦ Τ. Σταυροῦ (325) καί τά ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως (335)¹. Το λατινικό κείμενο [Peregrinatio ad loca sancta, δημοσιευμένο στό Itinera Hierosolymitana saeculi III-VIII, rec. Paulus Geyer, 1898] δημοσιεύθηκε στά ἑλληνικά [μετάφραση ἱερομον. Νικ. Μπαρούση, ἐκδόσεις Τῆνος, Ἀθήνα 1989]. Ἦταν ἐντελῶς ἄγνωστο ὡς τό 1884, ὅταν τό μοναδικό χειρόγραφό του ἀνακαλύφθηκε στή μονή τοῦ Ἀρέτσο, ἀλλά εἶχε προέλευση τήν περίφημη μονή τοῦ Μόντε Κασσῖνο νοτίως τῆς Ρώμης πού ἴδρυσε ὁ ἅγιος Βενέδικτος (529). Ἡ Αἰθερία σχολιάζει τίς γιορτές ὄλου τοῦ ἔτους στήν Ἱερουσαλήμ καί εἰδικά τήν Μ. Ἑβδομάδα (Septimana Maior). Ἡ ἱερή τοπογραφία τῆς Ἱερουσαλήμ τό 385 εἶναι περίπου ἡ σημερινή: Σταύρωση, Τάφος Χριστοῦ (Μαρτύριον), Ναός

Ἀναστάσεως, Ναός Ἀναλήψεως στό ὄρος τῶν Ἐλαιῶν (δέν σώζεται).

Ἰδαίτερη ἐντύπωση τῆς προκαλεῖ ἡ νηστεία τῆς Τεσσαρακοστῆς, μέ κατάλυση τροφῆς ἀπό μερικούς μόνο Σάββατο καί Κυριακή, ἢ ἄλλους ἀπό Πέμπτη ἕως Κυριακή ἢ δύο ἡμέρες (πιθανόν Τετάρτη καί Παρασκευή) ἢ καί κάθε βράδυ. Ὅπως χαρακτηριστικά τονίζει (μτφρ. Ν. Μπαρούση, σ. 77: «Κανείς δέν ἐπιβάλλει τί πρέπει νά κάνουν, ἀλλά καθένας κάνει ὅ,τι μπορεί». Τήν ἐποχή ἐκείνη ἡ νηστεία κρατοῦσε ὀκτώ ἑβδομάδες μαζί μέ τῆς Μ. Ἑβδομάδας (8 X 5 ἡμέρες νηστείας τήν ἑβδομάδα = 40, σύν τό Μ. Σάββατο ὡς 41^ο). Ἀντίθετα στή χώρα τῆς τήν Ἀτλαντική Εὐρώπη –ὅπου τό κρῦο ἦταν πολύ πιό ἔντονο– ἡ νηστεία κρατοῦσε τέσσερις ἑβδομάδες. Γιά κάθε ἡμέρα νηστείας χρησιμοποιεῖ τόν ὄρο «ἐορτή», στά λατινικά *Feria* (Δευτέρα εἶναι ἡ 2^η *Feria*, Τρίτη 3^η *Feria*, Τετάρτη, 4^η *Feria*...). Στή Ρώμη οἱ *Feriae* ἦσαν ἡμέρες ἀργίας (*nefasti*), ἰδιωτῶν καί δημοσίων λειτουργῶν καί ἀφιερώνονταν σέ μία θεότητα, ὅπου οἱ Ρωμαῖοι, ἐλεύθεροι πολῖτες καί δοῦλοι, ἐόρταζαν ἀπό κοινῶν (Cic. *de Leg.* II.8.12, *de Div.* I.45)². Αὐτά σημαίνουν ὅτι γιά τήν Αἰθερία οἱ νηστεύοντες βίωναν ἐπιστροφή στήν ἐλεύθερη ἀταξική κοινωνία, τή μη-

τέρα φύση –φαινόμενο πού παρατηρείται σέ πολλούς λαούς–, πού συμβολίζει τόν έβραϊκό-χριστιανικό Παράδεισο. Ὡς ἐλεύθερη ἐπιλογή ἡ νηστεία τῆς Σαρακοστής, ἡ προτεινόμενη ἀπό τήν Ἐκκλησία –πού ὅμως στόν δικό της κόσμο πρωτίστως τά στελέχη φέρεται ὑποχρεωτική, ἄν θέλουν νά βιώσουν ἕναν χριστιανικό κανόνα ζωῆς πού ἐξασφαλίζει σωτηρία– ἀποκτᾶ τή σημασία τῆς καθημερινῆς γιορτῆς. Κι ἀφοῦ ἡ ἐργασία (Γέν. 5.19) εἶναι προϊόν τῆς ἁμαρτίας τοῦ Ἀδάμ, ἡ ἀργία τῆς νηστείας νοεῖτο ὡς βίωση τῆς προπρωτικῆς κατάστασης ἢ ἀκόμη τοῦ ἐσχατολογικοῦ παραδείσου. Ἡ διάσταση πού ἔδωσαν προφανῶς στήν ἀρχαία Ἐκκλησία καί πού φαίνεται κι ἀπό ἄλλα κείμενα, ἦταν ἄκρως φιλική, ἐπικοινωνιακή μέ σημερινούς ὅρους, πρόσκληση στόν κόσμο νά τήν τηρήσει στό μέτρο τοῦ δυνατοῦ. Κάθε ἐβδομάδα εἶχε τό ἴδιο πρόγραμμα, ὁπότε οἱ πιστοί κατέληγαν στό τέλος τοῦ πενθημέρου στήν Ἀνάσταση, ὅπου Σάββατο πρῶι κοινωνοῦσαν. Ἰδιαιτέρα μέ πολλές λεπτομέρειες ἡ Αἰθερία περιγράφει τό φορτωμένο πρόγραμμα τῆς Μεγάλης Ἐβδομάδος:

Σάββατο τοῦ Λαζάρου: πηγαινουν στή Βηθανία, δύο χλμ. ἀπό Ἱερουσαλήμ, πρῶτα στό μέρος ὅπου συνάντησε ἡ Μαρία, ἀδελφή τοῦ Λαζάρου, τόν Χριστό. Γίνεται μικρή τελετή. Μετά πηγαινουν στό «Λαζάριον», ὅπου διαβάζεται τό σχετικό εὐαγγέλιο (Ἰωάν. 12.1 κ.έ.).

Κυριακή τῶν Βαΐων: Μεταβαίνουν στό Ὕρος τῶν Ἐλαιῶν, στόν ναό τῆς Ἀναλήψεως, ἀπό ὅπου μετά τίς τελετές ξεκινᾶ λιτανεία, μέ τόν ἐπίσκοπο νά ἔχει τή θέση τοῦ Χριστοῦ καί νά μεταφέρεται ἐπί ὄνου μέ ἀργή πομπή ἀπό πιστούς,

ιδίως παιδιά, κρατώντας κλάδους βαΐων καί ἐλαιῶν ὡς τήν Ἀνάσταση. Στόν βυζαντινό κόσμο ἡ Βαΐοφόρος θεωρήθηκε καί αὐτοκρατορική γιορτή. [Θά πρέπει νά ἐρευνηθεῖ ἄν ἡ ἰχθυοφαγία ἐπιβλήθηκε ἀπό τά Ἀνάκτορα]. Τίς ἐπόμενες ἡμέρες γίνονται κάθε πρῶι ἀκολουθίες στήν Ἀνάσταση. Τό πρόγραμμα ἀλλάζει τό ἀπόγευμα.

Μεγάλη Δευτέρα: Γίνεται σύναξη στό Μαρτύριο, νωρίς τό ἀπόγευμα μέ ὕμνους κατάλληλους γιά τήν ἡμέρα καί τόν ἐσπερινό μέχρι νά νυχτώσει. Κατόπιν μεταβαίνουν δίπλα στήν Ἀνάσταση καί ὁ ἐπίσκοπος κάνει ἀπόλυση.

Μεγάλη Τρίτη: Γίνεται ἡ ἴδια τελετή τό ἀπόγευμα, ἀλλά προστίθεται ἡ μετάβαση ἐν πομπῇ στό Ὕρος τῶν Ἐλαιῶν, στό ὑπάρχον σπήλαιο, ὅπου ὁ Χριστός δίδαξε τούς μαθητές, καί ἐκφωνεῖται τό εὐαγγέλιο «Βλέπετε μή τις ὑμᾶς πλανήσει» (Ματθ. 24.4). Ἀκολουθεῖ ἀπόλυση ἀργά τό βράδυ.

Μεγάλη Τετάρτη: Πάλι γίνεται ἡ ἴδια τελετή τό ἀπόγευμα, ἀλλά ὁ ἐπίσκοπος μεταβαίνει στήν Ἀνάσταση στό ὑπάρχον σπήλαιο, ὅπου γίνεται ἀνάγνωση τοῦ εὐαγγελίου, πῶς ὁ Ἰούδας Ἰσκαριώτης συμφώνησε τήν παράδοση τοῦ Χριστοῦ στό ἱερατεῖο, ὅπως καί συναπτές τελετές, δημιουργώντας κλίμα συγκίνησης. Ἦταν ἐποχή πού ἡ προδοσία πονοῦσε...

Μεγάλη Πέμπτη: Γύρω στίς 2 μ.μ. συγκεντρώνονται στό Μαρτύριο γιά δύο ὧρες. Τελεῖται ἡ Θ. Εὐχαριστία στό μέρος πίσω ἀπό τόν Σταυρό, κάτι τό ὁποῖο ἐδῶ γίνεται μόνον μία φορά τόν χρόνο, καί ὅλοι κοινωνοῦν. Ἡ ἀπόλυση γίνεται στήν Ἀνάσταση. Μετά πηγαινουν μόλις βραδιάσει στόν ναό καί τό σπήλαιο τοῦ Ὕρους τῶν Ἐλαιῶν, ὅπου γιά μερικές

ὄρες φάλλουν ἀδιαλείπτως ἀντίφωνα, ἀναγνώσματα καί εὐαγγελικά ἀναγνώσματα πού ἀναφέρονται στόν τελευταῖο λόγο τοῦ Χριστοῦ πρὸς τοὺς μαθητές. Τὰ μεσάνυχτα μεταβαίνουν στήν Ἀνάληψη, ὅπου γίνονται νέες τελετές (ἀγρυπνία) ὡς τὸ ξημέρωμα. Τότε κατεβαίνουν ὡς τὸν τόπο πού προσευχήθηκε ὁ Χριστός καί μετὰ στή Γεθσημανῆ, ὅπου ὑπὸ τὸ φῶς διακοσίων λαμπάδων διαβάζεται τὸ κείμενο τῆς σύλληψης. Ἐπικρατεῖ πάλι συγκίνηση στό πλῆθος. Τὰ ξημερώματα τῆς Παρασκευῆς πιά ἐπιστρέφουν στήν πόλη φάλλοντας ὕμνους, συνοδεύοντας τὸν Ἐπίσκοπο ὡς τὸν Σταυρό. Τότε διαβάζουν τὸ κείμενο πῶς ὁδηγήθηκε ὁ Χριστός στόν Πιλάτο (Ματθ. 27.7).

Μ. Παρασκευῆ: Μόλις φύγουν ἀπὸ ἐκεῖ πηγαίνουν στή Σιών, ὅπου ὑπῆρχε ἡ κολόνα ὅπου φραγγελώθηκε ὁ Χριστός. Τὸ μεσημέρι στίς 12 πηγαίνουν πάλι στόν Σταυρό, στόν Γολγοθᾶ, ὅπου ὑπάρχει κάθισμα γιὰ τὸν ἐπίσκοπο καί τραπέζι μὲ διακόνους γύρω, ὅπου τοποθετεῖται ἡ λειψανοθήκη μὲ τὸ Τίμιο Ξύλο, ὅπως καί τὴν ἐπιγραφή [INBI:], ὅπου ὁ κόσμος φεύγοντας προσκυνοῦν. Μετὰ σέ νέα συγκέντρωση στήν Ἀνάσταση, μὲ παρόντα τὸν ἐπίσκοπο, πάλι διαβάζονται ἀναγνώσματα (εὐαγγέλια, ἐπιστολές, Πράξεις Ἀποστόλων, Προφῆτες) πού μιλοῦν γιὰ τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ. Νέα συγκίνηση ἐπικρατεῖ στό πλῆθος. Τελευταῖο διαβάζεται τὸ κείμε-

νο τοῦ Ἰωάννη, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι ὁ Χριστός παρέδωσε τὸ πνεῦμα (19.30). Μετὰ κατευθύνονται πάλι στό Μαρτύριο μὲ τίς καθιερωμένες ὅλη τὴν ἑβδομάδα τελετές μέχρι νὰ βραδιάσει. Κατόπιν πηγαίνουν στήν Ἀνάσταση, ὅπου διαβάζεται τὸ κείμενο μὲ τὸν Ἰωσήφ νὰ ζητᾶ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου (Ἰωαν. 19.38-42). Ἀκολουθεῖ προαιρετικὴ ἀγρυπνία μέχρι τὸ πρωὶ μὲ προσευχές καί ὕμνους.

Μ. Σάββατο-Ἀνάσταση: Γίνεται ἀγρυπνία στό Μαρτύριο καί ταυτόχρονα βάπτισμα τῶν νεοφωτίστων καί μετὰ Θεία Λειτουργία γι' αὐτούς. Τελεῖται ὁ ἐσπερινός καί μετὰ πηγαίνουν στήν Ἀνάσταση, ὅπου διαβάζεται τὸ εὐαγγελικὸ ἀνάγνωσμα γιὰ τὴν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ καί Θεία Λειτουργία.

Πάσχα: Συντελεῖται ὀκταήμερος ἑορτασμός. Τὴν Κυριακὴ γίνεται λιτανεία πρὸς τὸ Μαρτύριο καί μετὰ ἔρχονται στήν Ἀνάσταση φάλλοντας ὕμνους. Τὶς ἐπόμενες ἡμέρες πηγαίνουν στό Ὕρος τῶν Ἐλαιῶν, τὴν Πέμπτη στήν Ἀνάσταση, τὴν Παρασκευὴ στή Σιών, τὸ Σάββατο στόν Σταυρό καί τὴν Κυριακὴ στό Μαρτύριο. Μετὰ πηγαίνουν πάλι στή Σιών, ὅπου διαβάζεται τὸ ἀνάγνωσμα τοῦ «Ἀπίστου Θωμᾶ».

Οὐσιαστικὰ πρόκειται γιὰ δύο ὁλόκληρες ἑβδομάδες, ὅπου κλῆρος καί ποιμνιο ἦσαν σέ ἀπόλυτη ἐγρήγορηση, ἀλλὰ καί ἐπικοινωνία, βιώνοντας ἔντονα αἰσθήματα πού γεννοῦσε ἡ ἐπαφή μὲ τὸν τόπο πού «περπάτησε ὁ Θεός».

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. H. BORGHAMMAR, *How the Holy Cross was found*, Στοκχόλμη, 1991, 123 κ.έ.

2. Βλ. σχετικὰ H.H. SCULLARD, *Festival and Ceremonies of the Roman Republic*, London 1981.

Μία έναλλακτική παιδαγωγική

Χαράς Ζαραβέλλα, Φιλολόγου
Πατριαρχική Ἐκκλησιαστική Σχολή Κρήτης

Οἱ δράστες πού ἔφθασαν στό γραφεῖο τοῦ Διευθυντῆ τῆς Ριζαρείου Σχολῆς, Ἐπισκόπου Πενταπόλεως Νεκταρίου, ἀπό τούς παιδονόμους με τήν καταγγελία τῆς «βαρείας παραβάσεως τοῦ κανονισμοῦ» ἦταν τέσσερις. Τούς ἔλεγαν Σωφρόνη, Παπαχρήστου, Λελεδάκη καί Περιτζόγλου. Φαίνονταν ἀγριεμένοι, ροδοκόκκινοι, ἔτοιμοι νά ὑποστοῦν τίς συνέπειες τῆς ἀνταρσίας.

Ἐκεῖνη τήν στιγμή ἔγραφε “παραινετική ἐπιστολήν πρός φίλον ἀδελφόν ἱερομόναχον”. Ξαφνιάστηκε μέ τόν θόρυβο. Ὁ κονδυλοφόρος ξέφυγε ἀπό τά δάχτυλα, ἡ πένα πέταξε μιᾶ σταγόνα μελάνι στό χαρτί.

– Πρός τί ὁ θόρυβος, τί συνέβη;

– Κύριε σχολάρχα, Σεβασμιώτατε... μέ συγχωρεῖτε, ἀπό δῶ ὁ Παπαχρήστου μέ εἶπε εἰς ἐπήκοον ὄλων σφετεριστή, δηλαδή κλέφτη.

– Εἶναι δυνατόν, ἀληθεύει; Σιγορωτήση ἤρεμος.

– Ψέμματα λέει... μοῦ ὕβρισε τήν πατρίδα. Εἶπε ὅτι ἐμεῖς οἱ Μετσοβίτες εἴμαστε Τουρκόγυφτοι καί τρῶμε νύχτα-μέρα γιαούρτι.

– Σοβαρῶς;

– Νά σᾶς πῶ, πετάχτηκε ὁ τρίτος. Νά σᾶς πῶ τήν ἀλήθεια. Δέν τοῦ ἔδωσε νά διαβάσει κάποια φυλλάδα, κάποιο περιοδικό...

– Ποῖον περιοδικόν;

– Ὅχι περιοδικό... βιβλίον.

– Ποῖον βιβλίον;

– Τό ἡμερολόγιο τοῦ Σκόκου.

– Πῶς βρέθηκε εἰς τήν Σχολήν τό ἡμερολόγιο τοῦ Σκόκου;

– Δέν εἶναι ὀλόκληρο... εἶναι φύλλα-φύλλα. Τό πέρασε κρυφά ὁ Περιτζόγλου.

– Κι ἐσύ διατί κατηγορεῖσαι;

– Αὐτός, κύριε διευθυντά, πετάχτηκε κι ἔλαβε τόν λόγο ὁ παιδονόμος, αὐτός εἶναι ὁ καθαυτό ὑποκινητής τῆς φασαρίας. Τούς ἐρέθιζε μέ τρόπο καί τούς ἔσπρωξε νά χτυπηθοῦν, γιά νά γελάει.

Ἄκολούθησε σιγή.

Γύρισε, τούς κοίταξε στά μάτια ἕναν-ἕναν. Τούς κοίταξε μέ τά μεγάλα γαλανά μάτια του, χλωμός, βουβός, πικραμένος.

– Αὐτά ὅλα τά ὅποια ἐκάματε, ἄρχισε σιγά-σιγά νά λέει, μέ λυποῦν βαθύτατα. Μέ ἀναγκάζουν νά τιμωρήσω τόν ἑαυτό μου.

– Τόν ἑαυτό σας, κύριε σχολάρχα; ἔκανε καταγεμάτος ἀπορία ὁ παιδονόμος.

– Μάλιστα. Νά τιμωρήσω τόν ἑαυτόν μου εἰς ἀπεργίαν πείνης. Κύριε παιδονόμε, ἀπό ταύτην τήν μεσημβρίαν θά εἰδοποιήσετε τόν μάγειρον ἐπί τρεῖς ἡμέρας νά μὴν μοῦ ἀποστέλλει φαγητόν. Ἐξηγήθημεν; Τήν ὥρα τοῦ φαγητοῦ θά προσεύχομαι διά τήν ἀνωμαλίαν.

– Μάλιστα.

– Μέ λυποῦν, παιδιά μου, μέ λυποῦν... σεις, αὐριανοί ἱερεῖς τοῦ Ὑψίστου! Πηγαίνετε, παρακαλῶ, καί εἶθε ὁ Κύριος νά ἀποστείλει ἔλεος καί φωτισμόν... εἶθε νά σᾶς συγχωρήσει.

Ἄπόμειναν ἀναυδοί. Ἄπόμειναν νά τόν κοιτάζουν. Τά μάτια του μέσα στήν σοβαρότητα καί τήν συντριβή τους τόξευαν κάτι τό ἀνομολόγητο, κάτι τό μεγαλειῶδες.

– Πηγαίνετε... ξανάκουσαν τήν φωνή του. Καί παρακαλῶ μέχρι τῆς μεσημβρίας νά ἔχετε πλήρως συμφιλιωθεῖ. Διότι ἄλλως θά συνεχίσω τήν τιμωρίαν.

Τά πόδια κινήθηκαν, τά παπούτσια σύρθηκαν στό πάτωμα. Βγῆκαν ἀπό τό γραφεῖο ἕνας-ἕνας σκυφτοί, κατακίτρινοι, συνεπαρμένοι ἀπό φόβο καί δέος.

Τό μεσημέρι καί οἱ τέσσερις δέν φάνηκαν στήν τράπεζα, δέν ἔβαλαν μπουκιά στό στόμα. Κλείστηκαν στίς κάμαρές τους κι ἔκλαψαν. Ἐκλαψαν ὅσο ποτέ στήν ζωή τους.

(Ἀπό τό βιβλίο τοῦ Σ. Χονδρόπουλου, «Ὁ ἅγιος τοῦ αἰῶνα μας», σσ. 146-148).

Ὅταν βρεθήκαμε μπροστά σ' αὐτό τό περιστατικό μέ τούς μαθητές πού συμμετεῖχαν στήν ἐκπομπή πού ἐτοιμάζαμε γιά τόν Ἅγ. Νεκτάριο μείναμε ἀμίλητοι γιά κάποια δευτερόλεπτα καί κοιταζόμασταν ἀμήχανα. Μᾶς ξάφνιασε καί συγχρόνως μᾶς ἄγγιξε βαθιά ἡ ἀπρόσμενη αὐτή ἀντίδραση.

Ὁ ἅγιος οὔτε ἀμνηστεύει οὔτε τιμωρεῖ αὐστηρά τούς ἔνοχους μαθητές, ὅπως θά περίμενε κανείς, ἀλλά ἀκολουθεῖ μιά διαφορετική στάση. Ἀντιμετωπίζει τό πρόβλημα μέ σοβαρότητα. Διαπιστώνει τό ἄτοπο καί τήν ἐκτροπή τῶν μαθητῶν. Δέν τό ὑποβαθμίζει ἀλλά αἰσθάνεται τήν

ἀνάγκη ἐπιβολῆς τιμωρίας. Μεταβάλλει, ὅμως, τό «ἀντικείμενο» τῆς τιμωρίας καί ἀντί νά τιμωρήσει τούς ἐνόχους, τιμωρεῖ τόν ἑαυτό του. Καί τοῦτο γιατί νιώθει ὁ ἴδιος ὑπεύθυνος γιά ἐκείνους ἀφοῦ ἔχει τήν εὐθύνη τῆς διαπαιδαγωγίσεώς τους. Εἶναι ὁ Δάσκαλος καί ὁ Διευθυντής τους, δηλαδή ἡ κεφαλή τους, γι' αὐτό καί πρέπει νά ἀρχίσει ἀπό κεῖ, ἀπό τόν ἴδιο.

Ἐλπίζει, βέβαια, ἡ τιμωρία του νά εἶναι καί ἡ μεγαλύτερη τιμωρία τῶν μαθητῶν του, ἀφοῦ, δημιουργώντας τους πρόβλημα συνειδησιακό, τούς φέρνει ἀντιμέτωπους μέ τίς εὐθύνες τους, γεγονός πού τούς προκαλεῖ τέτοιες ψυχικές διεργασίες, πού θά τούς ὀδηγήσουν σταδιακά στή συνειδητοποίηση τοῦ λάθους τους καί στήν βαθιά καί οὐσιαστική μετάνοια, ἀποτρέποντάς τους, ἔτσι, ἀπό ἐνδεχόμενη ἐπανάληψη. Αὐτός εἶναι καί ὁ σκοπός του. Δέν ἔχει νόημα μιά τιμωρία πού θά ὀδηγήσει σέ σκληροσύνη τῶν μαθητῶν. Ἐκεῖνο πού μετράει εἶναι ἡ μεταστροφή τῶν ψυχῶν καί τῶν σωμάτων, τό μαλάκωμα τῆς διάθεσης, ἡ ἀφύπνιση τῆς συνείδησης καί τῆς ἐλευθερίας.

Καί τό καταφέρει. «Οἱ μαθητές, ἕνας-ἕνας», συνεχίζει στό βιβλίο του ὁ Σ. Χονδρόπουλος, «κατέβασαν μέσα τους τίς αἰχμηρές λόγχες, μάλαξαν τήν σκληρία τῆς καρδιάς, ἔπιασαν σιγά-σιγά νά “κάμπτονται”, νά γίνονται διαφορετικοί».

Πρόκειται γιά μιά δραστική καί ἀποτελεσματική παιδαγωγική πού μπορεῖ μέ μεγαλύτερη ἐπιτυχία νά κερδίζει διαχρονικά τούς μαθητές καί νά τούς ἀκολουθεῖ καί στήν ἐνήλικη ζωή τους. Τῆ

διακρίνουν τρία βασικά στοιχεία: ή ευθύνη, τό παράδειγμα και ή αγάπη.

Ήως άριστος Παιδαγωγός και Δάσκαλος, ό άγιος γνωρίζει τήν ευθύνη πού έχει άπέναντι στους μαθητές του ώς πρός τή διαπαιδαγώγησή τους, όπως γνωρίζει και τή σημασία πού έχει ή άνάληψη τής ευθύνης τών πράξεών μας και ή άποδοχή τών συνεπειών τους, στό δρόμο πρός τήν ώριμανση και τήν έλευθερία. Κι έπειδή ξέρει καλά ότι «ή έφηβεία είναι σύντομη και βιαστική, στή διάρκεια τής όποιας πρέπει νά συντελεστούν πολλά και μεγάλα», όπως σημειώνει στό λόγο του «Περί τής κλήσεως τών έφήβων έν τή κοινωνία», άναλαμβάνει πρῶτος αυτός τήν ευθύνη πού του άναλογεί, φέροντας έτσι τους μαθητές του άπέναντι στίς δικές τους ευθύνες. Ήως καλός δάσκαλος διδάσκει διά του παραδείγματος, όντας και ό ίδιος μαθητής του μοναδικού διδασκάλου του Χριστού, ό όποιος πρῶτος εκείνος ήρε τάς άμαρτίας του κόσμου.

Ήσως, γιατί, τό παράδειγμα είναι αυτό πού άναδεικνύει τήν αλήθεια τών λόγων του, τή συνέπεια μέ τίς πράξεις του, τή σοβαρότητα πού δείχνει στό έργο του, τό σεβασμό πρός τόν έαυτό του και τους μαθητές του και είναι αυτό

πού καταφέρει νά κερδίσει τήν έμπιστοσύνη τους. Πάσχει και συμπάσχει μέ τους μαθητές του. Τό παράδειγμά του, έν τέλει, άποτελεί τό πιό εύγλωττο κήρυγμα, τήν πιό καλή νοθεσία.

Όλη αυτή ή στάση έμπνέεται από τήν αγάπη πρός τά παιδιά, αγάπη γνήσια κι αληθινή, πού μπαίνει στή θέση του άλλου, χωρίς νά περιορίζει τήν έλευθερία του. Γι' αυτό και έχει περισσότερες πιθανότητες νά καταφέρει νά του άνοιξουν τίς καρδιές τους οι μαθητές του και νά ενισχύσει, έτσι, τήν πορεία τους πρός τήν ώριμότητα δηλαδή πρός τήν υπευθυνότητα, τήν αγάπη, τήν αλληλοπεριχώρηση, τήν συγχωρητικότητα. Αυτός, άλλωστε, δέν είναι και ό στόχος κάθε άγωγής;

Όλοκληρώνοντας, θά ήθελα νά επιστρέψω εκεί άπ' όπου ξεκίνησα, στήν ιδιαίτερη αίσθηση πού μου προκάλεσε αυτή ή πρωτότυπη παιδαγωγική, πού έρχεται άπό τό παρελθόν, βλέποντας, όμως, πολύ μακριά στό μέλλον. Και ή όποια, έκτοτε, βρίσκεται στό πίσω μέρος του μυαλού μου, θυμίζοντάς μου τό ρόλο μου κάθε φορά πού χρειάζεται.

Έκείνο τό ξάφνιασμα θέλησα σήμερα νά μοιραστῶ μαζί σας, πιστεύοντας ότι μπορεί νά ξαφνιαστείτε κι έσείς.

Ἱερουσαλήμ, ἡ πόλις τοῦ Θεοῦ

Πρωτ. Σπυρίδωνος Ν. Λόντου

Ἐφημερίου Ζωοδόχου Πηγῆς ὁδ. Ἀκαδημίας

Ἵψοφ. Διδάκτορος Θεολογίας Ε.Κ.Π.Α.

ΣΤΗ ΒΙΒΛΟ ἡ Ἱερουσαλήμ ἀναφέρεται γιὰ πρώτη φορά ὡς «Σαλήμ» καί ἦταν ὑπό τή βασιλεία τοῦ Μελχισεδέκ¹. Στό βιβλίο τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ² ἡ πόλις (Ἱεβούς) ἦταν στό ἔδαφος πού κληροδοτήθηκε στή φυλή τοῦ Βενιαμίν καί ὑπό τόν ἔλεγχο τῶν Ἱεβουσαίων ὡς τήν κατὰκτησή της ἀπό τό βασιλιά Δαυίδ³. Κτισμένη στή κεντρική ὄροσειρά τῆς Παλαιστίνης, ἔχει ἱστορία 3.000 ἐτῶν, ἡ ὁποία ἀρχίζει τό 1.000 π.Χ., ὅταν ὁ Δαυίδ τήν κατέστησε πολιτικό καί θρησκευτικό κέντρο τοῦ λαοῦ τοῦ Ἰσραήλ μεταφέροντας σέ αὐτήν τήν Κιβωτό τῆς Διαθήκης⁴. Μία στενά ὀριοθετημένη περιοχή δυτικά τῆς κοιλάδας τοῦ Τυροποιοῦ θεωρεῖται ἡ περιοχή, ὅπου ἀναπτύχθηκε ἡ «πόλις τοῦ Δαυίδ».

Οἱ ἀνασκαφές στήν περιοχή ἀποκάλυψαν ἕνα ἐπιβλητικό οἰκοδόμημα, τό ὁποῖο κατά τόν Α. Mazar, εἶναι τό «φρούριο τῆς Σιών» πού προὔπηρχε τοῦ Δαυίδ. Κατά τήν Ε. Mazar, ἀνάγεται στό 10^ο αἰ. π.Χ. καί ἐνδεχομένως ἦταν τό παλάτι τοῦ Δαυίδ. Ἡ ταυτοποίησή του μέ αὐτό εἶναι δελεαστική, ἀλλά μᾶλλον ὄχι ἀκριβής, γιατί δέν ὑπάρχει ὡς τώρα μέθοδος νά χρονολογήσει μέ ἀσφάλεια τό οἰκοδόμημα. Ἡ ἔκταση τῆς Ἱερουσαλήμ, κατά τήν ἐποχή τοῦ Δαυίδ καί τοῦ Σολομώντα εἶναι ἐπιπλέον σημείο ἀντιπαράθεσης μεταξύ τῶν ἐρευνητῶν. Ὁ διάλογος ἐστιάζεται στό ἐρώτημα ἐάν ἦταν μικρή, ἀσήμαντη πόλις ἢ ἡ μεγαλοπρεπής πρωτεύουσα τοῦ ἐνιαίου

βασιλείου. Ἀκόμη ὁμως καί ἂν ἰσχύει τό πρῶτο, αὐτό δέν μπορεῖ νά σημαίνει ὅτι δέν ὑπῆρχε. Ἡ Ἱερουσαλήμ τῆς Υ.Ε. Χαλκοῦ π.χ. ἐμφανίζει εὐρήματα, ὁμολογουμένως κοινῶς ἀποδεκτά πού ἐπιβεβαιώνουν τήν ὑπαρξή τῆς πόλης κατά τή συγκεκριμένη ἐποχή⁵.

Ἀργότερα ὁ Σολομών ἀνήγειρε στήν Ἱερουσαλήμ τόν περίφημο ναό του. Μετά τήν κατάρρευση τοῦ βασιλείου του ἡ Ἱερουσαλήμ συνέχισε τήν ἱστορική της διαδρομή ὡς πρωτεύουσα τοῦ Νοτίου Βασιλείου τοῦ Ἰούδα (931 π.Χ.) ὡς τήν καταστροφή της τό 586 ἀπό τόν Ναβουχοδονόσορα. Οἱ ἐπιζήσαντες Ἰουδαῖοι ἐπέστρεψαν ἀπό τή βαβυλωνιακή αἰχμαλωσία τό 538 π.Χ. καί ἀνοικοδόμησαν τό 516 π.Χ. τό ναό τοῦ Ζοροβάβελ. Τό 333 π.Χ. ἡ πόλις καταλήφθηκε ἀπό τόν Μ. Ἀλέξανδρο καί ἀργότερα κυβερνήθηκε ἀπό τούς Πτολεμαίους τῆς Αἰγύπτου καί τούς Σελευκίδες τῆς Συρίας. Τήν ἡγεμονία τῶν Ἀσμονέων ἀκολούθησε ἡ ρωμαϊκή κυριαρχία τό 63 π.Χ. καί ὁ βασιλιάς Ἡρώδης ἔκτισε νέο ναό τό 37 π.Χ. Στόν ναό αὐτό προσῆλθε ὁ Ἰησοῦς σέ ἡλικία 12 ἐτῶν καί στή πόλις αὐτή ἔλαβε χώρα τό πάθος Του καί ἡ Σταυρική Του θυσία⁶. Μετά τή καταστροφή της τό 70 οἱ Ρωμαῖοι δημιουργήσαν στρατόπεδο στό ΝΑ ὕψωμά της⁷. Ἐπί Ἡρώδη ἐπισκευάσθηκε τό πρῶτο τεῖχος καί προστέθηκε δεύτερο πρὸς βορρᾶν τῆς ἄνω πόλης. Τό τελευταῖο συνδέεται δυτικά μέ τό πρῶτο τεῖχος

στήν πύλη Gennath (Κήπων) και καταλήγει στον πύργο Antonia ανατολικά, σε άμεση επαφή με τον περίβολο του Μεγάλου Ναού. Το τείχος αυτό έχει διαδρομή ορθογωνική προς Β και καμπυλούμενη προς Α. Τα ανασκαφικά δεδομένα αποτελούν το κλειδί για την κατανόηση της μορφής της πόλης κατά τη χρονική στιγμή της Σταυρώσεως του Κυρίου και την αποσαφήνιση δυστοκιών που οι πολέμιοι της θέσης αναγνώρισαν στα ιστορικά και τά θρησκευτικά κείμενα της εποχής⁸.

Τό 135 ή πόλη που κατέστρεψε ο Τίτος ανοικοδομήθηκε ως ρωμαϊκή από τον Άδριανό. Τό 326-335 κτίστηκε ο περίφημος Ναός της Αναστάσεως με τά προσαρτήματά του. Η ιδέα να ανεγερθεί μεγαλοπρεπής ναός στή θέση του Μαρτυρίου και της Ταφής του Θεανθρώπου φαίνεται ότι δόθηκε τον Ιούνιο/Ιούλιο του 325 στην Α' Οικ. Σύνοδο της Νικαίας. Εκεί ο επίσκοπος Ίεροσολύμων Μακάριος (314-333) πρότεινε στον Μ. Κωνσταντίνο να κατεδαφισθεί ο ναός της Αφροδίτης, κάτω από τον όποιον είχαν ταφεί ο Γολγοθᾶς και ο Τάφος του Ίησού. Τό αίτημά του έγινε αποδεκτό (Ευσέβιος V.C. 3, 28), και άμέσως άρχισαν ανασκαφές, τίς όποιες φαίνεται ότι παρακολούθησε ή Αγία Ελένη⁹. Άργότερα ή πόλη κατακτήθηκε από τούς Πέρσες (614-629) και ανακατελήφθη από τούς Βυζαντινούς τό 629.

Η πρώτη αρχαιολογική ανασκαφή στή

πόλη του Δαυίδ έλαβε χώρα τό 1867 από τον Charles Warren, ο όποιος, αφού εισήλθε στή πηγή της Γιών, ανακάλυψε μία σήραγγα-άγωγο που ύδροδοτούσε τή πόλη. Άκολούθησαν οι μεγάλες ανασκαφές του R.A.S Macalister και του J.G. Dunkan (1923-25), της K.Kenyon (1961-67) και του Y. Shiloh (1978-85)¹⁰. Τό 1995 οι R. Reich και E. Shukron άρχισαν εκ νέου ανασκαφές κοντά στή πηγή της Γιών και τό 2005 στό νότιο τμήμα της πόλης του Δαυίδ. Τήν ίδια χρονιά ή E. Mazar ανέσκαψε στή κορυφή του λόφου της πόλης. Από τό 2007 οι Reich and Shukron ανασκάπτουν τό τουνελ ύδρευσης της πόλης και οι D. Ben-Ami και Y. Tchekhanovets ανασκάπτουν χώρο δυτικά της εισόδου στή πόλη του Δαυίδ¹¹.

Η Ίερουσαλήμ με τή μακρόχρονη ιστορία της αποτελεί τήν ιερή πόλη για τούς Χριστιανούς, αφού εκεί έλαβαν χώρα τά Άγια Πάθη του Κυρίου μας και σε αυτήν θά διεξαχθούν τά γεγονότα των τελευταίων ήμερών. «Και στήσονται οι πόδες αυτού εν τή ημέρα εκείνη επί τό όρος των έλαιών τό κατέναντι Ίερουσαλήμ έξ ανατολών»¹². Όπως ο Κύριος αναλήφθηκε στον Ουρανό έτσι θά έλθει πάλι¹³. «Περί δε της ημέρας εκείνης ή της ώρας ουδείς οΐδεν, ουδέ οι άγγελοι εν ουρανῶ ουδέ ο υΐός, ει μη ο πατήρ. Βλέπετε, άγρυπνεΐτε και προσεύχεσθε· ουκ οΐδατε γάρ πότε ο καιρός έστιν»¹⁴.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Γεν. 14: 18. 2. Ίησ. Ναυή 18: 28. 3. Κριτ. 19: 10-12. 4. Β' Βασιλ. 6: 2-17. 5. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ Χ., *Ιστορία του Αρχαίου Ίσραήλ*, Αθήνα 2012, σ. 119 και ύποσημ. 444-447. 6. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ Χ., «Ίερουσαλήμ, ή Πόλη του Δαυίδ», στό περ. Corpus, τεύχος 33 (2001), σσ. 48-49. 7. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ Χ., «Ίερουσαλήμ», έ.ά., σσ. 56-57. 8. ΛΑΒΒΑΣ Γ.Π., «Ο Πανίερος Ναός της

Ανατάσεως στα Ίεροσόλυμα» στό περ. Corpus, τεύχος 60, σ. 34. 9. ΛΑΒΒΑΣ Γ.Π., «Ο Πανίερος Ναός της Ανατάσεως», έ.ά., σ. 40. 10. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ Χ., «Ίερουσαλήμ», σ. 50. 11. <http://www.cityofdavid.org.il/en/archeology/excavations>. 12. Ζαχ. 14: 4. 13. Πράξ. 1: 11. 14. Μάρκ. 13: 32-33.

Ὁ Ναζισμός ἔναντι τοῦ Χριστοῦ

Πρωτ. Βασιλείου Ἄ. Γεωργόπουλου
Ἐπικ. Καθηγητοῦ Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ.

ΕΙΝΑΙ ΓΝΩΣΤΟ, ὅτι ὁ Ναζισμός ἀνήκει στίς πλέον ἐγκληματικές ἰδεολογίες πού γνώρισε ἡ παγκόσμια ἱστορία. Στό παρόν ἄρθρο μας, θά παρουσιάσουμε συνοπτικά, πῶς οἱ Ναζί τοποθετήθηκαν ἀπέναντι στό πρόσωπο τοῦ Θεανθρώπου τόσο σέ ἰδεολογικό ἐπίπεδο, ὅσο καί σέ πρακτικό, στό πῶς δηλαδή προσπάθησαν νά ἐπιβάλουν τίς ἰδέες τους.

Ἄρχικά καί πρὶν ἀκόμα καταλάβουν τήν ἐξουσία, ἀλλά καί ἀργότερα, υἱοθέτησαν καί διέδιδαν τίς ἀντιλήψεις τοῦ H. S. Chamberlain, ἑνός βρετανικῆς καταγωγῆς, ρατσιστῆ φιλοσόφου καί γερμανόφιλου πολιτικοῦ. Σύμφωνα λοιπόν μέ τόν H. S. Chamberlain θεωρητικό ὑπέρμαχο τῆς φυλετικῆς καί πολιτιστικῆς ἀνωτερότητας τῶν Ἀρίων, τό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ πρέπει νά διαχωριστεῖ ἀπό ὄλο τόν ἱστορικό χριστιανισμό. Οἱ Ἐκκλησίες, ἔλεγε, ἔχουν καταστήσει σκοτεινή τή μορφή τοῦ Χριστοῦ¹.

Κατά τόν H.S.Chamberlain, ὁ Χριστός δέν ἦταν Ἰουδαῖος, δέν εἶχε οὔτε σταγόνα γνήσιο ἰουδαϊκό αἷμα στίς φλέβες του. Ὁ Χριστός ἦταν ἕνας Ἄριος². Ἡ ναζιστική προπαγάνδα θά ἀναπαραγάγει αὐτές τίς ἀντιλήψεις. Τό ἔργο τοῦ H. S. Chamberlain «*Τά θεμέλια τοῦ 19^{ου} αἰώνα*», στό ὁποῖο ἀναφερόταν ἐκτενῶς στό πρόσωπο τοῦ Κυρίου, μέχρι τό 1938 εἶχε πραγματοποιήσει 23 ἐκδόσεις.

Στήν ἴδια γραμμή, καί μέ τίς ἴδιες ρα-

τσιστικές περί φυλετικῆς καθαρότητας προϋποθέσεις, θά κυκλοφορήσει τό 1939 τό βιβλίο τοῦ φιλοναζιστῆ καθηγητοῦ W. Hauer, μέ τίτλο «*Ἐνας Ἄριος Χριστός*»³. Ὁ ἐν λόγω καθηγητής, ἄν καί ὑποστήριζε ὅτι ὁ Χριστιανισμός ζημίωσε τήν πρόοδο τῆς γερμανικῆς φυλῆς, ἀνεχόταν νά γίνεται λόγος περί τοῦ Χριστοῦ ὡς ἀνθρώπου ἐμπνευσμένου ἀπό τό Θεό⁴.

Τή θέση ὁμως τῶν Ναζί ἔναντι τοῦ Χριστοῦ, κατά τόν πλέον ἐπίσημο τρόπο, θά τήν ἐκφράσει ὁ κατ' ἐξοχὴν θεωρητικός τοῦ ναζισμοῦ, ὑπουργός τοῦ Χίτλερ καί συνιδρυτής μαζί του τοῦ ἐθνικοσοσιαλιστικοῦ κόμματος, ὁ A. Rosenberg. Νά σημειωθεῖ, ὅτι ὁ A. Rosenberg ἀπό τό διεθνές δικαστήριο τῆς Νυρεμβέργης καταδικάστηκε ὡς ἐγκληματίας πολέμου καί ἀπαγχονίστηκε στίς 16.10.1946.

Ὁ A. Rosenberg μίλησε γιά τόν μῦθο τοῦ Ἰησοῦ, ἀμφισβητώντας ὄχι τήν ἱστορική ὑπαρξή τοῦ Θεανθρώπου, ἀλλά ἐπιμέρους ἱστορικές πτυχές τῆς δράσης του, βασικές διδασκαλίες του, τήν αὐτοσυνειδησία τοῦ Κυρίου, καί τήν πίστη τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ μῦθος τοῦ Ἰησοῦ, κατὰ τόν A. Rosenberg, γεννήθηκε στήν Μ. Ἀσία ὡς ὑποστασιοποίηση τῆς ἐλπίδας τῶν καταπιεσμένων πληθυσμῶν πού ἀναζητοῦσαν ἕναν ἡγέτη ἐλευθερωτή ἀπό τούς Ρωμαίους.

Μεταφέρθηκε αργότερα στην Παλαιστίνη και εκεί συνδέθηκε και ταυτίστηκε με την Ιουδαϊκή ιδέα του Μεσσία. Στή συνέχεια του απέδωσαν λόγια και διδασκαλίες που δέν εἶπε, τόν συσχέτισαν με διάφορους προφήτες τῆς Μέσης Ἐναντολῆς, καί στό τέλος τό πρόσωπό του ἀναμείχθηκε με «ποικίλα σκουπίδια», κατά τούς ἰσχυρισμούς του πάντα, τῆς μεσανατολικῆς καί ἀφρικανικῆς νοοτροπίας καί ζωῆς. Οἱ Ἐκκλησίες αργότερα, συνεχίζει ὁ Α. Rosenberg, διέστρεψαν τήν ἀρχική διδασκαλία Του καί τά περι τοῦ προσώπου Του⁵.

Κατά τόν Α. Rosenberg, ὁ Χριστός δέν ὑπῆρξε ποτέ Θεός, γι' αὐτό ζητοῦσε νά ὑπάρξει νέα θεώρηση τοῦ Ἰησοῦ τελείως διαφορετική. Μιά θεώρηση πού θά ἐνσαρκώνει τό πρότυπο τοῦ ἥρωα καί δέν θά ἔχει καμία σχέση με τόν Ἰησοῦ τῆς Βίβλου. Διδασκαλίες περί ταπεινοφροσύνης ἢ ἐλεημοσύνης ἢ ἐπιείκειας, ἔλεγε ὁ Α. Rosenberg, εἶναι ἀπολύτως ἀσυμβίβαστες με τήν ἥρωική ἀντίληψη περί ζωῆς⁶. Ὁ Α. Rosenberg θεωροῦσε τήν περί ἀμαρτίας διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ ὡς διαρκῆ φυσική νόθευση τῆς φυλῆς⁷.

Ὁ πιό ὑπουλος τρόπος ὅμως, με τόν ὁποῖο ἡ ναζιστική προπαγάνδα πολέμησε τό πρόσωπο καί τήν διδασκαλία τοῦ Κυρίου, παρά τίς περί τοῦ ἀντιθέτου διαβεβαιώσεις τους, ἦταν ὅτι ἐνίσχυσαν με κάθε τρόπο τή δημιουργία τῆς κινήσεως τῶν «Γερμανῶν Χριστιανῶν» (Deutsche Christen).

Οἱ Γερμανοί χριστιανοί ἦταν πολιτικοθρησκευτική κίνηση πού εἶχε ὡς σκοπό τήν σύζευξη τῶν ἐθνικοσοσιαλιστικῶν ἀρχῶν με τήν χριστιανική πίστη, ὥστε αὐτή ἀφ' ἑνός νά ἀλλοιωθεῖ, ἀφ'

ἐτέρου νά γίνεῖ ἄλλο ἓνα ἐπικουρικό δεκανίκι σέ πρακτικό ἐπίπεδο τοῦ ναζισμού.

Ἡ διδασκαλία τους τους ἦταν συγκρητιστική. Ἐνα κράμα χριστιανικῶν καί ἀντιχριστιανικῶν στοιχείων, με ἀντισημιτική ἀφετηρία καί με πολιτικό προσανατολισμό. Ὑπῆρξαν πολέμιοι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καί ὅσοι ἔμεναν πιστοί στήν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ Ἀποκάλυψη θεωροῦνταν ἰουδαιοχριστιανοί καί μή Ἄριοι. Στόχος καί σκοπός τῶν Γερμανῶν Χριστιανῶν, ἦταν ἡ ὑποτιθέμενη ἀποϊουδαίωση τοῦ Χριστιανισμοῦ καί ἡ σύζευξή του με τήν ἄρια ρατσιστική ἀντίληψη περί θρησκείας.

Ἰδιαίτερη σημασία ἔχει ὅτι, στόν καταστατικό χάρτη τῆς πίστεώς τους, πού ἀποτελοῦνταν ἀπό 28 θέσεις, υἱοθέτησαν τίς περί φυλῆς καί αἵματος ἀντιλήψεις τῶν Ναζί. Ἐπιπλέον, στό ἄρθρο 18, ἀνέφεραν γιά προφανεῖς λόγους, ὅτι δέν ἔχει σημασία ἐάν ὁ Χριστός ἦταν ἐξ Ἰουδαίων ἢ ὄχι, καί ἀντέτειναν τό ἐξαιρετικῶς νεφελῶδες, ὅτι ἡ σημασία του ἔγκειται στό ὅτι ἐμφανίζει σ' ἐμᾶς τό θεῖο γένος. Ἡ κίνηση ὑποτιμοῦσε καί μείωνε τή σημασία τῆς Αὐγουσταίας Ὁμολογίας καί τίς σχετικές Τριαδολογικές καί χριστολογικές διτυπώσεις τῆς.

Δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι οἱ Ναζί ἐπιχείρησαν με κάθε τρόπο νά ἀκρωτηριάσουν καί νά παραμορφώσουν τό πρόσωπο καί τή διδασκαλία τοῦ Κυρίου με μία ποικιλία μεθοδεύσεων, με διάβρωση τῶν συνειδήσεων καί με τό νά ἀντικαθιστοῦν τά ἱστορικά δεδομένα με τίς ἰδεολογικές τους φαντασιώσεις. Παρόλα αὐτά ὑπῆρξαν κάποιοι πού ἀντιστάθηκαν σθεναρά σέ ὅλη αὐτή τήν προσπάθεια. Κάποιοι πού ἀγωνίστηκαν νά

κρατήσουν γνήσια και άκέραιη την εικόνα του Χριστού των Ευαγγελίων, τής ιστορίας και τής διδασκαλίας του, στο πλαίσιο βέβαια τής παραδόσεώς τους.

Όλοι αυτοί, σάν πράξη αντίστασης συγκρότησαν την «Όμολογοῦσα Ἐκκλησία» (Bekennede Kirche). Σ' αυτή εντάχθηκαν όλοι εκείνοι οί θεολόγοι, οί πάστορες, οί χριστιανοί πού αντίταχθηκαν σθεναρά στους Γερμανούς χριστιανούς και στίς ναζιστικές μεθοδεύσεις νά δημιουργήσουν ένα Χριστιανισμό καρικατούρα, ὑπηρέτη τῶν ἔθνοσοσιαλιστικῶν ἀντιλήψεων και τοῦ ιστορικοῦ μεσσιανισμοῦ τοῦ Χίτλερ.

Παρά τήν ἀπροκάλυπτη βία τόσο τῶν Γερμανῶν χριστιανῶν ἐναντίον τους, ὅσο και τῶν Ναζί, στήν περίφημη θεολογική διακήρυξη Barmen τοῦ 1934 θά καταδικάσουν και θά ἀπορρίψουν ἀπερί-

φραστα τό πολιτικοθησκευτικό κατασκευάσμα τῶν Γερμανῶν χριστιανῶν, τόν ρατσισμό, και τόν ιστορικό μεσσιανισμό τοῦ Χίτλερ. Ἡγετικές μορφές αὐτῆς τῆς ἀντίδρασης, μεταξύ τῶν ἄλλων, ὑπῆρξαν ὁ K. Barth, ὁ ὁποῖος ἐκδιώχθηκε ἀπό τήν Γερμανία, και ὁ D. Bonhoeffer πού πέθανε σέ στρατόπεδο συγκέντρωσης. Ἀπό τήν Ρωμαιοκαθολική πλευρά σημαντικός ἰδεολογικός ἀντίπαλος, στό θρησκευτικό πεδίο, τῶν Ναζί ὑπῆρξε ὁ καρδινάλιος Clemens August Graf von Galen.

Ὡς τελικό σχόλιο, δηλωτικό τῆς θέσεως τῶν Ναζί ἐναντι τοῦ Χριστοῦ και τοῦ Χριστιανισμοῦ γενικότερα, θέλουμε ν' ἀναφέρουμε τή θέση τοῦ Χίτλερ: «Κάποιος πρέπει νά εἶναι ἢ χριστιανός ἢ Γερμανός. Καί τά δύο μαζί δέν μπορεῖ νά εἶναι»⁸.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Βλ. H. ST. CHAMBERLAIN, *Die Grundlagen des neunzehnten Jahrhunderts. Erste Hälfte*, 1938²³, σσ. 220-295.
2. Ὅπ.π., σ. 256.
3. Βλ. W. HAUER, *Ein arischer Christus*, 1939.
4. Βλ. W. HAUER, *Konfessionszwang oder freie religiöse Führung der Deutschen Jungen?*, 1934, σσ. 16-17.
5. Βλ. A. ROSENBERG, *Der Mythos der 20 Jahrhunderts*, 1934²⁸, σσ. 172-175.
6. Ὅπ.π., σσ. 338, 395-396, 491.
7. Ὅπ.π., σσ. 21, 71.
8. Βλ. A. LÄPPLE, *Kirchengeschichte in Längsschnitten*, 1968, σ. 89.

Τό μέγα απόδειπνο

Διονυσίου Ἀνατολικιώτου
Δρος μουσικολόγου-τυπικολόγου
ἐπιμελητοῦ τῶν Διπτύχων

ΤΟ ΜΕΓΑ απόδειπνο εἶναι κατά βάσιν μία μοναστηριακή ἀκολουθία, περιλαμβάνει ὅμως ἀξιοπρόσεκτα στοιχεῖα τοῦ ἀρχαίου ἐνοριακοῦ ἢ ἀσματικοῦ τύπου, ὅπως εἶναι ἡ ἐμμελής στιχολογία τῆς βιβλικῆς περικοπῆς «Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός», οἱ στίχοι «Ἡ ἀσώματος φύσις τά χερουβίμ», οἱ ἕτεροι στίχοι «Παναγία δέσποινα Θεοτόκε», καί ὁ ἀρχαῖος ὕμνος «Κύριε τῶν δυνάμεων μεθ' ἡμῶν γενοῦ».

Ἡ τριμερῆς διάρθρωσι τοῦ μεγάλου ἀποδείπνου ὑπεμφαίνεται ἀπό τό «Δεῦτε προσκυνήσωμεν», πού λέγεται σέ τρεῖς διαφορετικές θέσεις (μία στήν ἀρχή καί δύο ἐνδιαμέσως τῆς ἀκολουθίας) καί ἴσως νά ὑποδηλώνη ὅτι πρόκειται γιά συνένωσι τριῶν ἀκολουθιῶν, πού ἀρχικά θά ἦσαν ἀνεξάρτητες μεταξύ των. Πράγματι στοιχεῖα τῆς σημερινῆς ἀκολουθίας συναντοῦμε σέ ἀρχαῖες ἀκολουθίες τοῦ πρώιμου μοναστηριακοῦ τυπικοῦ, πού ναι μέν ἔχουν λησμονηθῆ στήν πρᾶξι ἐδῶ καί αἰῶνες, μαρτυροῦνται ὅμως σέ λειτουργικά χειρόγραφα καί ἄλλα ἀρχαῖα κείμενα. Ἔτσι φαλμοί καί ὕμνοι τοῦ μεγάλου ἀποδείπνου μέχρι τόν 12ο περίπου αἰῶνα φάλλονταν ἀπό μοναχούς στίς νυκτερινές τους ἀκολουθίες ἄλλοτε κατά τήν «1η ὥρα τῆς νυκτός» (περίπου 6 ἢ 7 τό ἀπόγευμα στήν σημερινή ὥρα), ἄλλοτε τήν «4η ὥρα τῆς νυκτός» (γύρω στίς 10 τήν νύχτα), καί ἄλλοτε τήν «12η ὥρα τῆς νυκτός» δηλαδή

ἀκριβῶς πρίν ἀπό τό ξημέρωμα, γύρω στίς 4 ἢ 5 τό πρωί.

Τό ἀ' μέρος τοῦ Μ. Ἀποδείπνου πιθανόν νά ἦταν ἀρχικά ἓνα εἶδος μὴ ἑορτασίμου καθημερινοῦ ἑσπερινοῦ, πού ἀργότερα ἐκτοπίστηκε ἀπό τόν ἑσπερινό πού γνωρίζουμε καί σήμερα. Τουλάχιστον τέτοια ἐνδειξι μᾶς παρέχουν τά τρία ὅμοια τροπάρια «Τήν ἡμέραν διελθῶν... τήν ἐσπέραν αἰτοῦμαι σύν τήν νυκτί...», ἡ εὐχή ὑπό τό ὄνομα τοῦ μεγ. Βασιλείου μέ τήν φράσι «Πρόσδεξαι θυσίαν ἐσπερινήν...», καθώς καί τό γεγονός ὅτι σ' αὐτό τό ἀ' τμήμα διασώζονται τά περισσότερα ἀρχαῖα ἀσματικά στοιχεῖα τῆς ἀκολουθίας. Σημειωτέον ὅτι στό Τυπικόν τῆς Εὐεργέτιδος ἀναφέρεται ὅτι μετά τά «ἀπόδειπνα» τελοῦσαν μία «ἀκολουθία τῆς ἐσπέρας ἐν τοῖς κελλίσις».

Τό β' μέρος τοῦ Μεγ. Ἀποδείπνου εἶναι τό πιό σύντομο καί ἔχει ἔντονα στοιχεῖα κατανύξεως καί μετανοίας. Ἴσως νά ἀποτελοῦσε ἀρχικῶς τήν κατ' ἰδίαν νυκτερινή ἀκολουθία πού ἔλεγαν στό κελλί τους οἱ μοναχοί ἀγρυπνοῦντες ἢ καί διακόπτοντας τόν νυκτερινό ὕπνο τους (παράβαλε τόν στίχο «Ἠγρύπνησα καί ἐγενόμην ὡς στρουθίον μονάζον ἐπί δώματος» τοῦ φαλμοῦ 101).

Τό γ' μέρος ἔχει κοινά στοιχεῖα μέ τόν σημερινό ὄρθρο, ἦτοι τόν φαλμό 142 «Κύριε, εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου», τήν

δοξολογία, καί τήν στιχολογία τοῦ 150 ψαλμοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ 3ος ψαλμός τῶν αἰνῶν καί ὁ τελευταῖος τοῦ ψαλτηρίου. Θά μπορούσε νά ὑποθέσῃ κανεῖς ὅτι ἡ παρουσία αὐτοῦ τοῦ ψαλμοῦ ἴσως εἶναι κατάλοιπο τῆς πράξεως τῶν ἀρχαίων ἐρημιτῶν-μοναχῶν νά ἀγρυπνοῦν στιχολογώντας κατά τήν διάρκεια τῆς νύχτας ὀλόκληρο τό βιβλικό Ψαλτήριο, ὅποτε προφανῶς θά ὠλοκλήρωναν τό βιβλίον λέγοντας τόν τελευταῖο ψαλμό ἀκριβῶς πρῖν ἀπό τό ξημέρωμα. Ἄκόμη στό γ' μέρος τοῦ μεγάλου ἀποδείπνου θά μπορούσε νά ἀναζητήσῃ κανεῖς στοιχεῖα τῆς «ἐνάτης ὥρας τῆς νυκτός», ἡ ὁποία ἀναφέρεται στό Τυπικόν τῆς Εὐεργέτιδος¹.

Οἱ δύο εὐχές στό τέλος τοῦ μεγ. ἀποδείπνου εἶναι, νομίζω, φανερό ὅτι δέν βρίσκονταν ἐκεῖ ἐξ ἀρχῆς ἀλλά προστέθηκαν ἀργότερα, μετά τήν εἰκαζόμενη συνένωσι τῶν τριῶν ἀκολουθιῶν σέ μία. Ἔλλωστε ἡ γνωστή «εὐχή εἰς τήν ὑπεραγίαν Θεοτόκον» («Ἄσπιλε, ἀμόλυντε, ἄφθορε») εἶναι πολύ μεταγενέστερη, σύνθεσις μόλις τοῦ 11ου αἰῶνος. Ἡ δεύτερη εὐχή «εἰς τόν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν» εἶναι ἀρχαιότερα τῆς πρώτης καί εἶναι εἰδική εὐχή πρό τῆς κατακλίσεως, ὅποτε δέν ἀποκλείεται νά ἀνήκει στόν ἀρχαιότερο πυρῆνα τῆς ἀκολουθίας μαζί μέ τό α' μέρος τῆς.

Εἶναι γνωστό ὅτι τό μέγα ἀπόδειπνο στίς ἐνορίες ἀλλά καί στήν πλειονότητα

τῶν ἱερῶν μονῶν διεξάγεται μόνον τήν περίοδο τῆς μεγάλης Τεσσαρακοστῆς κάθε ἀπόγευμα ἀπό Δευτέρα ἕως Πέμπτη καθῶς καί τήν ἑσπέρα τῆς μεγ. Δευτέρας καί τῆς μεγ. Τρίτης· τελεῖται δέ ὡς ἔχει στό λειτουργικό βιβλίον τοῦ Ὁρολογίου καί σύμφωνα μέ τίς διατάξεις τοῦ Τυπικοῦ. Κατά τήν πρώτη ἑβδομάδα τῆς Τεσσαρακοστῆς στό μέγα ἀπόδειπνο ψάλλεται ὁ μέγας Κανών, κατανεμημένος σέ τέσσερα μέρη ὅπως βρίσκεται στό λειτουργικό βιβλίον τοῦ Τριωδίου, ἐνῶ στό τέλος τῆς ἀκολουθίας διαβάζεται ὑπό τοῦ ἱερέως τό Εὐαγγέλιον τῆς παννουχίδος.

Καί πάλι ἡ συσσωμάτωσι τοῦ Εὐαγγελίου τῆς ἀρχαίας ἀκολουθίας τῆς παννουχίδος ὑποδηλώνει ὅτι τό ἀπόδειπνο περιλαμβάνει καί ἄλλα στοιχεῖα τῆς καί ὅτι τρόπον τινά τό ἀπόδειπνο εἶναι διάδοχος ἀκολουθία τῆς παννουχίδος², ἡ ὁποία παρά ταῦτα ἔχει ἐπιβιώσει μέχρι σήμερα στήν μοναστηριακή πράξι ὡς ἰδιαίτερη ἀκολουθία πού τελεῖται σπανίως καί σέ εἰδικές περιπτώσεις. Στοιχεῖα τῆς παννουχίδος στό σημερινό μέγα ἀπόδειπνο εἶναι οἱ ψαλμοί 50 καί 90, τά τροπάρια «Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε, ἐλέησον ἡμᾶς» καί «Τῆς εὐσπλαχνίας τήν πύλην», οἱ στίχοι «Ἡ ἀσώματος φύσις τά χερουβίμ», τά 40 «Κύριε, ἐλέησον», ἡ συμπερίληψις ψαλλομένου κανόνος, καί τό προαναφερθέν Εὐαγγέλιον τῆς α' ἑβδομάδος τῶν νηστειῶν.

ΕΠΙΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Γιά τίς ἀκολουθίες τοῦ εἰκοσιτετραώρου κατά τήν παράδοσι τῆς μονῆς Εὐεργέτιδος βλέπε καί τήν εἰσήγησι τοῦ ὑποφαινομένου μέ τίτλο «Αἱ ἀκολουθίαί τοῦ νυχθημέρου εἰς τήν παράδοσιν τῶν Ἀκοιμητῶν μοναχῶν καί εἰς τήν Σαββαίτικὴν Στουδιτικὴν καί Νεοσαββαίτικὴν παράδοσιν» στό ΙΕ' Πανελλή-

νιο Λειτουργικό Συμπόσιο, Καισαριανή 22-24 Σεπτεμβρίου 2014.

2. Γιά τίς σχέσεις μεταξύ τῶν ἀκολουθιῶν παννουχίδος, ἀποδείπνου καί μεσονυκτικοῦ βλέπε ἐπίσης τήν εἰσήγησι τήν προαναφερθεῖσα στήν προηγ. σημείωσι.

Μυστηριακός ἡσυχασμός: Οἱ ἐκκλησιολογικές προϋποθέσεις τῆς Θεολογίας τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Παλαμᾶ (γ')

Σταύρου Γιαγκάζογλου
Δρος Θεολογίας

ΕΙΝΑΙ χαρακτηριστικό ὅτι καί ὁ ἅγιος Νικόλαος Καβάσιλας ἐκλαμβάνοντας τή θεία Εὐχαριστία ὡς «τελευταῖον μυστήριον, ὅτι περαιτέρω προελθεῖν οὐκ ἔστιν οὐδέ προσθεῖναι», δέν διαχωρίζει ἀλλά ταυτίζει τήν εὐχαριστιακή ἐμπειρία μέ τή θέα τοῦ φωτός ἀναλόγως μέ τόν βαθμό τῆς ἀσκητικῆς καθαρότητας τῶν μετεχόντων: «Τοῦτο τό μυστήριον φῶς μέν ἐστίν τοῖς ἤδη κεκαθαρμένοις, καθάρσιον δέ τοῖς ἔτι καθαιρομένοις, ἀλείπτῃς δέ τοῖς κατά τοῦ πονηροῦ καί τῶν παθῶν ἀγωνιζομένοις».

Ἄφωτισμός τοῦ βαπτίσματος καί ἡ βρώση τοῦ «φωτιστικοῦ σώματος» ἐνώνει τόν Χριστό ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι μέ τίς ἰδιαίτερες ἀνθρώπινες ὑποστάσεις. Μέ τήν κοινωνία τοῦ ἁγίου σώματός του ὁ Θεάνθρωπος Ἰησοῦς «συνανακρινᾶται», γίνεται ἓνα σῶμα καί ἓνα πνεῦμα, ὥστε φωτίζει μέ τήν αἴγλη τῶν ἀκτίστων ἐνεργειῶν τοῦ σώματός του τίς ψυχές τῶν ἀξίως μετεχόντων, ὅπως ἄλλοτε τά σώματα καί τίς ψυχές τῶν μαθητῶν στό Θαβῶρ. Εὐχαριστιακή εἶναι, συνεπῶς, ἡ θεμελίωση τῆς θέας τοῦ ἀκτίστου φωτός. Τό σῶμα τοῦ Χριστοῦ ὡς πηγὴ τοῦ φωτός τῆς ἄκτιστης χάριτος, ἐφ' ὅσον ἔχει ἀνακραθεῖ καί ὑπάρχει ἐντός πλέον τῶν ἀνθρώπινων ὑπάρξεων, «ἐνδοθεν περιουγάζει» καί ὄχι ἔξωθεν τούς ἀγί-

ους. Ἡ «χριστοφανική» αὐτὴ θέα τοῦ ἀκτίστου φωτός, ἐπειδὴ ἀκριβῶς θεμελιώνεται καί συνιστᾶ γνώρισμα κατ' ἐξοχήν τῆς μυστηριακῆς ζωῆς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος, διαφοροποιεῖ ριζικά τό βίωμα τῶν ἱερῶς ἡσυχάζοντων ἀπό ὅποιαδήποτε ἄλλη ἐξωχριστιανική μυστική ἐμπειρία.

Ἡ ἡσυχαστική καί νηπτική ἄσκηση τῶν μοναζόντων ὡς ἀναζήτηση ἔνδον τῆς μυστηριακῆς χάριτος ἀποδίδει ἓναν ἰδιαίτερο λειτουργικό ρόλο στή νοερά προσευχή, στά ὅρια τῆς ἀνθρώπινης συνεργίας γιά τήν ὀλοσχερῆ μέθεξη καί ἐνεργητική ἐμφάνεια τῆς θείας δωρεᾶς. Ὁ νοῦς, ὡς τό γνωστικό ὄργανο τῆς πολυδύναμης ψυχῆς, στό μέτρο πού δέχεται ἐλεύθερα τή χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τήν διοχετεύει στό συνημμένο σῶμα. Ὁ νοῦς δέν εἶναι πλέον τό παθητικό ὄργανο τῆς ψυχῆς ἀλλά ἀποκαθίσταται διὰ τῆς καθάρσεως τῶν παθῶν στήν ἀρχική του λειτουργικότητα νά εἰκονίζει τόν Θεό Λόγο. Ἡ ἐνοειδής αὐτὴ συνέλιξη τοῦ νοῦ καί ἡ ἐπιστροφή στήν καρδιά, ἐποπτεύοντας καί μεταμορφώνοντας τίς σωματικές αἰσθήσεις, ὁδηγεῖ τήν ὑπαρξή σέ ἓνα εἶδος πνευματικοῦ σαββατισμοῦ. Ἡ ἄσκηση τῆς ἐγκράτειας, τῆς ἀγάπης καί τῆς προσευχῆς τήν προετοιμάζει φιλοκαλικά

ὥστε νά δεχθεῖ ἐνεργητικά τή θεία χάρη. Ἡ διά τῶν Μυστηρίων ἐπαναπαυμένη στό βάθος τῆς ὑπάρξεώς του ἄκτιστη χάρη καταυγάζει τόν ἄνθρωπο καί τόν καθιστᾷ διάφανο, ἐπόπτη καί μέτοχο τοῦ φωτός τῆς Ἁγίας Τριάδος.

Ἡ ἐνυπόστατη θεία χάρη ὁρᾶται ἐνυποστάτως ἀπό τούς ἁγίους. Καθώς ὁ νοῦς, «ὢν ὄλος ὀφθαλμός», εἶναι διά τῆς ψυχῆς συνημμένος μέ σύνολη τήν ἀνθρώπινη ὑπόσταση, ἡ ἐμπειρία τοῦ θείου φωτισμοῦ του διαπορθμεύεται καί πρὸς τό σῶμα μέ τή συνεργία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὥστε ἡ αἰσθητή διάσταση τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ὄχι μόνο συναισθάνεται τό ἀπόρρητο μυστήριό τῆς θεοπτίας ἀλλά καί μεταρρυθμίζεται κατ'ἀλληλα καί συμμετέχει στή θεουργική κοινωνία. Τοῦτο δέν πρέπει νά ἐκλαμβάνεται ὡς ἰδιαίτερα παράδοξο· τό Ἅγιο Πνεῦμα καθώς ἐνεργεῖ ἁγιάζοντας τά ὑλικά ἀντίτυπα τῶν μυστηρίων, τίς εἰκόνες κ.λπ. μέ τόν ἴδιο ἀκριβῶς τρόπο ἐνεργεῖ καί στή σωματική φύση τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ὄλος ἄνθρωπος λαμπρύνεται, λοιπόν, καί γίνεται θεατής τῶν ὑπερκοσμίων κατὰ τή φωτουργική αὐτή μυσταγωγία τοῦ μέλλοντος. Τό νόημα τῆς ἐνσώματης θεοπτίας τοῦ ἀνθρώπου δίδεται ἀπό τόν ἡσυχαστή θεολόγο μέ τήν ἐξῆς ἐκπληκτική θεώρηση: Ὡς ἄλλος ἐπίγειος ἄγγελος ὁ ἄνθρωπος προσάγει διά τοῦ ἑαυτοῦ στόν Θεό ὀλόκληρη τήν πολυεῖδεια τῆς κτίσης, νοερῆς καί αἰσθητῆς, ἀφοῦ πλάσθηκε μετέχοντας σέ κάθε εἶδος κτιστῆς ὑπαρξης ἔτσι ὥστε ἐπακριβῶς νά πραγματώνεται τό γεγονός ὅτι ἀποτελεῖ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ». Ἡ ἀσκητική συνεργία τοῦ ἀνθρώπου δέν ἐγκλωβίζεται σέ μία στενή ἠθική θεώρηση πού ἀποβλέπει ἀπλῶς στή σωτηρία τῶν ψυχῶν, ἀλλά προσλαμβάνει σέ μία

σαφέστατα χριστολογική προοπτική, ὄντολογικές καί συμπαντικές διαστάσεις, ἀφοῦ ἐπηρεάζει καί ἀφορᾷ ὀλόκληρη τή δημιουργία τοῦ Θεοῦ. Μετά τήν ἐνανθρώπηση τοῦ Λόγου, τά ἀποτελέσματα τῆς «θεανδρικής ἐνεργείας» καί τῆς μεταδόσεως τοῦ «θεανθρώπου σώματος», ὡς πέλαγος ἀπέραντο εἶναι οἱ ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας πού εἶδαν τό ἄκτιστο φῶς νά ἐκλάμπει παράδοξα ἀπό τό ἐνδοξο σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ὅπως ἄλλοτε οἱ μαθητές στό Θαβῶρ. Ἐνθεοί καί χριστοειδεῖς οἱ ἅγιοι δέν μετέχουν μόνο ἀλλά καί μεταδίδουν πρὸς οἰκοδομήν τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας τή θεία χάρη, ἡ ὁποία γίνεται καί κατ' αὐτόν τόν τρόπο μεριστή καί διαδόσιμη, φανερόντας τό ἐκκλησιολογικό ὑπόβαθρο τῆς θεώσεως. Ἡ Ἐκκλησία ὡς ἡ «κοινωνία τῆς θεώσεως» δέν ἀναγνωρίζει κανένα εἶδος «ἀτομικῆς θεώσεως» ἢ μοναχικῆς σωτηρίας. Ἡ πληρότητα καί τελειότητα τῆς θέας καί κοινωνίας μέ τόν Θεό εἶναι ὅμως γεγονός τῶν ἐσχάτων τῆς Βασιλείας. Ἐκεῖ ὁ Χριστός ὡς «Θεός ἐν μέσῳ θεῶν» θά παρέχει διά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος αἰώνια στούς ἁγίους τή θεία ζωή στήν ὁποία ἐπ' ἀπειρον θά προκόπτουν ἀπό δόξης εἰς δόξαν.

* * *

Ἐγινε φανερό ἀπό τά προηγούμενα ὅτι ὁ ἅγιος Γρηγόριος Παλαμᾶς δέν εἰσηγεῖται σαφῶς μία ἀνεξάρτητη οικονομία ἢ δράση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀλλά ἐξαρτᾷ σύνολο τό ἔργο τοῦ Παράκλητου ἀπό τήν οικονομία τοῦ Χριστοῦ στήν προοπτική μίας πλήρους καί ὀργανικῆς συνθέσεως μεταξύ Χριστολογίας καί Πνευματολογίας. Ἡ πλήρης αὐτή ἀλληλουχία ἐδράζεται κυρίως στήν τριαδολογική δομή τῆς θείας οικονομίας, φα-

νερώνεται μετά την Πεντηκοστή, κυρίως στό Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας, στό βάπτισμα καί ἰδιαιτέρως στή θεία Εὐχαριστία, ὅπου ὁ Χριστός ὡς πασχάλιος ἀμνός μελίζεται διά Πνεύματος καί μεταδίδεται προσωπικά στους πιστούς ἐνδυναμώνοντας καί αὐξάνοντας ὀλοένα καί περισσότερο τήν οἰκοδομή τοῦ Σώματος τῆς Ἐκκλησίας. Κατά τήν πατερική παράδοση τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Παλαμᾶ, κάθε θεία τελετή, καί αὐτά τά Μυστήρια, θά ἦσαν ἀνωφελῆ καί ἀνενέργητα, ἂν δέν παρῆχαν τή χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἡ ὁποία συγκροτεῖ τήν ὄλη δομή τῆς Ἐκκλησίας μέ κέντρο τούς κατὰ τόπους ἐπισκόπους ὡς αὐθεντικούς πατέρες καί διδασκάλους. Καμία μονοσήμαντη διάκριση δέν εἶναι δυνατό νά ὑφίσταται στήν Ἐκκλησιολογία, ὥστε νά συνδέει τά Μυστήρια κατά κανόνα μέ τή Χριστολογία ἀποκλείοντας τήν Πνευματολογία, μέ τήν ἀνακαινίση ἀπλῶς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, μή συμπεριλαμβάνοντας τίς ἀνθρώπινες ὑποστάσεις. «Διά τούτων [τῶν μυστηρίων] μέν οὖν ὑποστατικῶς ἡμᾶς ὁ Χριστός ἐδικαίωσε». Τό βάπτισμα καί ἡ Εὐχαριστία ἀναγεννοῦν καί μεταμορφώνουν τόν σύνολο ἀνθρωπο στήν ἐνότητα τῆς φύσεως καί τοῦ προσώπου του, ὑποστασιάζουν στόν Χριστό. Ὅπως ἀκριβῶς δέν τίθεται καμία ἀπόσταση μεταξύ Χριστοῦ καί Πνεύματος, ἔτσι καμία διάσταση Μυστηρίων καί χαρισματικῆς ζωῆς δέν εἶναι

δυνατό νά ὑφίσταται. Ἡ ἀσκητική ἐτοιμασία τῶν πιστῶν δέν ἀποτελεῖ οὔτε ἀτομικό κατόρθωμα οὔτε αὐτοσκοπό, ἀλλά «παίδευμα τοῦ Παρακλήτου», ὁ ὁποῖος παρακινεῖ τήν ἐλεύθερη ἀνταπόκριση καί συνεργία τῶν ἀνθρώπων στήν ἔνωση μέ τόν Χριστό. Κατ' αὐτό τόν τρόπο, ὁ ἕνας Χριστός γίνεται κατά χάρη «μυριοὑπόστατος» περιλαμβάνοντας τούς πολλούς.

Ἡ Ἐκκλησία εἶναι, κατά τόν ἡσυχαστή θεολόγο, ἡ «κοινωνία τῆς θεώσεως», ὅπου τό ἴδιο τό Ἅγιο Πνεῦμα, τό ὁποῖο συνήργησε στό μοναδικό γεγονός τοῦ Χριστοῦ, ἐνεργεῖ καί στήν εὐχαριστιακή μεταβολή τῶν τιμίων δώρων σέ σῶμα καί αἷμα Χριστοῦ, ἡ κοινωνία τῶν ὁποίων οἰκοδομεῖ καί τήν ἐνότητα τοῦ Σώματος μέ κεφαλή τόν Χριστό, συνάμα δέ καί τήν πολλαπλότητα καί πληρότητα κάθε ἰδιαίτερου μέλους κατά τρόπο ἐλεύθερο καί ὄχι ἀναγκαστικά. Ἐκφραση καί καρπός τῆς ἀπό τῶν Μυστηρίων ἐνσωμάτωσης στό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἀποτελεῖ κάθε χαρισματική ἐκδήλωση τῶν πιστῶν, κατ' ἐξοχήν ὅμως ἡ χριστοκεντρική ἐμπειρία τῆς θέας τοῦ ἀκτίστου φωτός. Ἡ ἀνεκκλήτη θεωρία καί μέθεξι τῆς θείας δόξας δέν εἶναι παρά μία Χριστοφάνεια, ἡ ὁποία, ὅπως ἄλλοτε στό Θαβῶρ, καθίσταται ὁρατή μέσα στήν ἱστορία διά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, προαναγγέλλοντας τήν ἔλευση τῶν ἐσχάτων καί τῆς Βασιλείας.

Ἀποστολικοί Κανόνες (β')

Παναγιώτη Μπούμη

Ἄομοτίμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

(συνέχεια ἀπό τό προηγούμενο)

Περιττό βέβαια εἶναι νά τονίσουμε ὅτι πρέπει νά προηγηθεῖ καί φιλολογική κριτική καί ἀποκατάσταση τοῦ πρωτοτύπου κειμένου ἢ μᾶλλον τοῦ κειμένου τῶν κανόνων πού ἔχει ἐπικυρωθεῖ ἀπό τήν Πενθέκτη Οἰκ. Σύνοδο. Συναφῶς πρέπει νά πραγματοποιηθεῖ καί ἐπιτυχής ἐκκαθάριση τῶν ἰ. κανόνων ἐκείνων πού παρατίθενται στίς διάφορες ἐκδόσεις τους μαζί μέ πρακτικά τῶν σχετικῶν συνόδων, ὅπως τοῦτο συμβαίνει μέ τούς κανόνες τῆς Καρθαγένης.

Βεβαίως, ὅταν ὑποστηρίζουμε ὅτι πρέπει νά προηγηθοῦν οἱ ἀνωτέρω προϋποθέσεις γιά τήν ἐπιτυχή ἐρμηνεία καί ἀπόδοση ἑνός κανονικοῦ κειμένου, δέν ἐννοοῦμε ὅτι πρέπει νά ἀνιχνεύουμε μόνο κατά βάθος τό συγκεκριμένο κανόνα, ἀλλά ἐννοοῦμε ὅτι συγχρόνως ὀφείλουμε νά ἐρευνῶμε καί νά μελετοῦμε καί κατά πλάτος καί ὅλους τούς ἄλλους σχετικούς ἢ παράλληλους κανόνες, ἀλλά καί γενικότερα ὅλα τά θεόπνευστα καί θεία κείμενα τῆς Ἐκκλησίας (ὅπως ἡ Ἁγία Γραφή καί οἱ ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων), καθώς καί τά πατερικά ἔργα. Σ' αὐτήν τή συνάντηση, σ' αὐτήν τή διασταύρωση τῶν κατά βάθος καί πλάτος μαρτυριῶν καί ἐννοιῶν ἐπιτυγχάνεται ἡ καλλίτερη ἐρμηνεία ἢ μιᾶ νέα ἐρμηνεία. Συναφές εἶναι καί τό

ἀξίωμα: «Ἐκ τῶν ἐπί μέρους νά ἐξευρίσκωμεν τόν νοῦν τοῦ ὅλου καί διά τοῦ ὅλου νά κατανοῶμεν τό ἐπί μέρους»¹.

Τό ἀληθές τῶν θέσεων αὐτῶν μποροῦμε νά διαπιστώσουμε ἰδίως μέ τήν παρακολούθηση τῆς ἐρμηνευτικῆς αὐτῆς προσπάθειας τῶν ἀποστολικῶν κανόνων, γιά τούς ὁποίους θά ἐκθέσουμε τά δέοντα στήν ἐπακολουθοῦσα εἰσαγωγή. Περιττό εἶναι νά τονιστεῖ ὅτι στό ἐγχεῖρημα αὐτό ἐπιδιώκουμε νά ἀποδώσουμε καί νά προσδώσουμε ὅλες τίς δυνατές ἐρμηνεῖες, τίς ὁποῖες φυσικά μᾶς ἐπιτρέπει καί ἡ διατύπωση τοῦ κειμένου τῶν ἱερῶν κανόνων. Πρός τόν σκοπό αὐτό πρέπει νά ἀνατρέχουμε καί στά σχετικά ἁγιογραφικά χωρία, καθώς καί στούς παράλληλους ἰ. κανόνες.

Ἐξ ἄλλου αὐτή ἡ προσπάθεια ἀποτελεῖ καί μιᾶ δοκιμή καί μιᾶ πιλοτική ἀπόπειρα γιά μιᾶ κατά τό δυνατόν ἐπιτυχή ἢ τουλάχιστον ἱκανοποιητική ἐρμηνεία, μετάφραση καί σχολιασμό καί τῶν ὑπόλοιπων κανόνων τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὁποῖοι θεσπίστηκαν ἢ ἐπικυρώθηκαν ἀπό τίς Οἰκουμ. Συνόδους Τῆς.

1. Εἰσαγωγικές παρατηρήσεις στούς ἀποστολικούς κανόνες

1. Ἐξ ἀρχῆς ἄς μᾶς ἐπιτραπεῖ νά σημειώσουμε ὅτι ὑπάρχει στήν ἐπιστήμη

σχετική αβεβαιότητα ως προς τό χρόνο συγγραφής τῶν ἀποστολικῶν κανόνων. Δέν μπορούμε ὅμως νά ἀποκλείσουμε παντελῶς τήν ἐκδοχή ὅτι οἱ κανόνες αὐτοί ἀντιπροσωπεύουν πράγματι προφορική διδασκαλία καί ἐντολές τῶν ἀποστόλων², οἱ ὁποῖες καταγράφηκαν, τουλάχιστον σέ πρώτη «δόση» ἢ περιορισμένη κλίμακα, πιθανότατα ἀπό τό μαθητή τῶν ἀποστόλων Πέτρου καί Παύλου καί μετέπειτα ἐπίσκοπο Ρώμης Κλήμεντα³, ὅπως μαρτυρεῖ μάλιστα ὁ τελευταῖος (πε') ἀποστολικός κανόνας, ὅπου λέγεται : «... καί αἱ Διαταγαί ὑμῖν τοῖς ἐπισκόποις δι' ἐμοῦ Κλήμεντος... καί αἱ πράξεις ἡμῶν τῶν Ἀποστόλων»⁴.

2. Αὐτή μάλιστα ἡ ἀποψη φαίνεται ὅτι ἐπικυρώνεται, τουλάχιστον ἔμμεσα, καί γίνεται ἀποδεκτή καί ἀπό τήν Πενθέκτη Οἰκ. Σύνοδο (β' κανών), ὅταν λέει:

«Ἐδοξε δέ καί τοῦτο τῇ ἀγία ταύτῃ συνόδῳ κάλλιστα τε καί σπουδαιότατα, ὥστε μένειν καί ἀπό τοῦ νῦν βεβαίους καί ἀσφαλεῖς... τοὺς... παραδοθέντας ἡμῖν ὀνόματι τῶν ἀγίων καί ἐνδόξων Ἀποστόλων ὀγδοήκοντα πέντε κανόνας. Ἐπειδή δ' ἐν τούτοις τοῖς κανόνισιν ἐντέταλται δέχεσθαι ἡμᾶς τῶν αὐτῶν ἀγίων Ἀποστόλων διά Κλήμεντος Διατάξεις, αἷς τισι πάλαι ὑπό τῶν ἑτεροδόξων ἐπί λύμη (= φθορᾶ, βλάβη) τῆς Ἐκκλησίας νόθα τινά καί ξένα τῆς εὐσεβείας παρενετέθησαν... τήν τῶν τοιούτων Διατάξεων προσφόρως ἀποβολήν πεποιήμεθα... οὐδαμῶς ἐγκρίνοντες τά τῆς αἰρετικῆς ψευδολογίας κῆματα, καί τῇ γνησίᾳ τῶν Ἀποστόλων καί ὀλοκλήρῳ διδασχῇ παρενείροντες (= παρεμβάλλοντες)»⁵.

(συνεχίζεται)

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. ΕΥ. ΑΝΤΩΝΙΑΔΟΥ, «Αἱ τῆς Καινῆς Διαθήκης ὀρθόδοξοι ἐρμηνευτικαὶ ἀρχαὶ καί μέθοδοι καί αἱ θεολογικαὶ τῶν προϋποθέσεις», ΕΕΘΣΠΑ 1937, σελ. 193.
2. Ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης στό Πηδάλιον (σελ. κβ'-κδ') φέρει ἀρκετά ἐπιχειρήματα καί ἐνδείξεις γιά τήν ἀποστολική προέλευση τῶν κανόνων τούτων, πολλές ἀπό τίς ὁποῖες νομίζουμε ὅτι εἶναι ἀρκετά πειστικές. Πρβλ. καί Ν. ΜΙΛΑΣ: Τό Ἐκκλησιαστικόν Δίκαιον τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, μτφρ. Μελετιίου Ἀποστολοπούλου, ἐν Ἀθήναις 1906, σελ. 111-112.
3. Πρβλ. Φίλιπ. 4,3. Πηδάλιον, σελ. κγ', ὑποσ.

1. ΚΩΝ. ΜΠΟΝΗ, Κλήμεντος Ρώμης, Ἐπιστολή Α' πρὸς Κορινθίους, Ἀθήναι 1973, σελ. 64. ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, Χριστιανική Γραμματεία, ἤτοι φιλολογική καί κριτική Ἱστορία τῶν Πατέρων καί ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, τόμ. Α', Ἐν Ἀθήναις 1977, σελ. 169 ἐξ. καί μάλιστα καί 173. ΠΑΝ. ΧΡΗΣΤΟΥ, Ἑλληνική Πατρολογία, τόμ. Β', Θεσσαλονίκη 1978, σελ. 357 ἐξ. ΣΤ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, Πατρολογία, τόμ. Α', Ἀθήνα 1997, σελ. 160.
4. Γ. ΡΑΛΛΗ - Μ. ΠΟΤΑΝΗ, Σύνταγμα τῶν θείων καί ἱερῶν κανόνων, τόμ. Β', Ἀθήνησι 1852 (Φωτοτ. ἀνατ. Ἀθήναι 1966), σελ. 109-110.
5. ΡΑΛΛΗ-ΠΟΤΑΝΗ, Σύνταγμα, τόμ. Β', σελ. 308.

Κύριε Διευθυντά,

εἶναι σέ ὄλους γνωστό τό πολυσυζητημένο θέμα τοῦ ὀρθοῦ ἢ μή τῆς συμφαλωδίας τοῦ λαοῦ μετά τῶν φαλτῶν στήν θεία Λειτουργία. Ἦδη ἀπό τό πρῶτο μισό τοῦ προηγουμένου αἰῶνα ἐμφανίστηκε στήν Ἐκκλησία μας τάση ἐκπροσωπούμενη ἀπό κάποιους θεολόγους καί ἱερεῖς νά προτρέπεται τό ἐκκλησίασμα στήν φαλωδική καί ὕμνωδική συμμετοχή κατά τήν θεία Λειτουργία· ἄντρες, γυναῖκες καί παιδιά, μεμυημένοι ἢ μή στά φαλτικά τῆς Λειτουργίας, ὅλοι μαζί ὀφείλουν νά ἀποτελοῦν ὁμοῦ μετά τῶν φαλτῶν μία φωνή· ὑποστηρίζοντας ὅτι δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου δύναται νά συμμετέχει ὁ λαός πιό ἐνεργά. Ἡ ἀντίθετη παράταξη, πάλι, ἀντιπαραβάλλει ὅτι αὐτή ἡ πρακτική εἶναι ἀντιπαραδοσιακή καθότι ἡ παράδοσή μας ἐπιτάσσει τό ἔργο τῆς ὕμνωδίας ἀπό τούς δι' αὐτό κατηρτισμένους ἱεροφάλτες. (Βλ. π.χ. I. M. ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ, Ἐπαντήσεις εἰς λειτουργικά ἀπορίας, Ἀθήνα 1997, σ. 100). Ἀλλά καί ἡ πρώτη μερίδα ὑποστηρίζει ὅτι παρουσιάζει ἰσχυρό ἐπιχείρημα· ὅτι δηλαδή ἔτσι ἔπραττε ἡ ἀρχαία χριστιανική κοινότητα στούς χρόνους τοῦ ἀποστόλου Παύλου. Αὐτό λοιπόν τό ἐπιχείρημα θά σχολιάσουμε στό παρόν ἄρθρο.

Τά βασικό σημεῖο αὐτῆς τῆς θεωρήσεως εἶναι κυρίως ἓνα, ἀλλά ἔχει δύο σκέλη: τίς μαρτυρίες περί τῆς πρακτικῆς

αὐτῆς, τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, καί κάποια χωρία τῆς Καινῆς Διαθήκης πού φαίνονται νά προτρέπουν τήν συμφαλωδία. Καί πρόκειται περί ἑνός σημείου διότι –ὅσο ἀφορᾷ τουλάχιστον τήν Καινή Διαθήκη– τά χωρία τῶν δύο σκελῶν σχεδόν ταυτίζονται. Εἶναι κυρίως τό ἐκ τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων (1, 14), ὅπου λέει «οὗτοι πάντες ἦσαν προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδόν τῇ προσευχῇ καί τῇ δεήσει σύν γυναιξί καί Μαρία τῇ μητρὶ τοῦ Ἰησοῦ καί σύν τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ», καί τό ἐκ τῆς πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολῆς (15, 5-6), πού γράφει «ἐν ἐνὶ στόματι δοξάζητε τόν Θεόν καί πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ». Τά χωρία αὐτά –ὅπως καί μερικά ἄλλα πού βρίσκονται στίς Πράξεις, στίς Ἐπιστολές τοῦ ἀποστόλου Παύλου, καί σέ κάποια πρωτοχριστιανικά ἐκκλησιαστικά κείμενα– θά λέγαμε ὅτι ὄντως ἀφήνουν περιθώρια γιά μία τέτοια κατανόηση, πλήν ὅμως δέν πρέπει νά ἐξετάζονται μόνα. Καί αὐτό διότι ὑπάρχουν καί πολλά ἄλλα χωρία πού ὑπαινίσσονται τήν ἀντίθετη πρακτική. Νά ἀναφέρουμε μόνο τό Α' Κορ. 14, 13-17, πού λέει: «ὁ ἀναπληρῶν τόν τόπον τοῦ ἰδιώτου πῶς ἐρεῖ τό ἀμῆν ἐπὶ τῇ σῆ εὐχαριστίᾳ;» καί τό ἐν συνεχείᾳ «Ὡς ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις τῶν ἁγίων, αἱ γυναῖκες ὡμῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις σιγάτωσαν· οὐ γάρ ἐπιτέτραπται αὐταῖς λαλεῖν» (Α' Κορ. 14, 34-35). Ἀσφαλῶς δέν

θά ασχοληθοῦμε ἐδῶ μέ τήν ἐρμηνεία αὐτῶν τῶν χωρίων· πολλά ἔχουν γραφεῖ περὶ τῆς σαφοῦς ρήσεως αὐτῶν πρὸς τήν κατεύθυνση τοῦ ὀργανωμένου ἀναλογίου, καί μπορεῖ κανεῖς νά τά βρεῖ στά οἰκεία βιβλία. (Βλ. π.χ. Γυναῖκες καί φαλμωδία, εἰς τό βιβλίον τοῦ ἄρχ. Ν. ΠΑΡΗ, *Διερευνήσεις στό Λειτουργικό ἸΑσμα*, ἐκδ. Ἐπέκταση, Κατερίνη 2003).

Εἶδαμε, λοιπόν, ἤδη ὅτι ἡ ἀξίωση τῶν ὑποστηρικτῶν τῆς συμφαλμωδίας εἶναι πρόχειρη, διότι ἀγνοεῖ τά ἀντίθετα χωρία ἐκ τῶν ἴδιων πηγῶν ἐκ τῶν ὁποίων ἀντλοῦν τήν δύναμή τους. Θά ἤθελα ὁμως νά κάνω μία σημαντική διευκρίνιση ἐπί τοῦ θέματος. Ἄν ἀναλογιστεῖ κανεῖς θά διαπιστώσει, ὅτι ἡ ἐμφάνιση τῆς γνώμης περὶ τῆς συμφαλμωδίας πρωτοεμφανίστηκε περίπου ταυτόχρονα μέ τήν ἀνάπτυξη τῶν ἀκαδημαϊκῶν βιβλικῶν σπουδῶν στήν Ἑλλάδα, οἱ ὁποῖες ὁμως, καθότι ἔχουν τήν ἀρχή καί τόν τρόπο τους ἐκ τῆς γερμανικῆς κυρίως προτεσταντικῆς βιβλικῆς ἐπιστήμης, ἔχουν φυσικῶς τήν τάση νά προβάλλουν τήν ἀποστολική ἐποχή ὡς τήν ἰδεώδη καί παραδειγματική χριστιανική

πρακτική. Διότι εἶναι γνωστό ὅτι ὁ Προτεσταντισμός ἀπορρίπτει τήν παράδοση καί ζητεῖ μίμηση τῶν ἀρχαίων χριστιανικῶν καταστάσεων. Καθότι λοιπόν ἡ πρώτη Ἐκκλησία δέν εἶχε τό ἀξίωμα τῶν φαλτῶν ἔτσι πρέπει –κατ’ αὐτούς– καί ἡ σύγχρονη νά μήν τό ἔχει.

Κατακλείοντας θά λέγαμε ὅτι οἱ αἰτίες πού ὀδηγοῦν τοὺς θιασῶτες τῆς πρωτοχριστιανικῆς πράξεως στήν γνώμη καί πρακτική τους εἶναι εὐλογες· ἐπιθυμοῦν τήν συνειδητή συμμετοχή τοῦ λαοῦ στήν θεία Λειτουργία καί τήν ἀποσοβήση τοῦ φαινομένου τῶν κακόηχων φαλτῶν καί τῶν κουραστικῶν καί πληκτικῶν φαλισμάτων τους. (Βλ. ἄρχ. Χ. Γ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ, *Ἡ θεία Εὐχαριστία κέντρον τῆς Ποιμαντικῆς Διακονίας*, ἐκδ. Ἄθως, Ἀθήνα 2006, σ. 180).

Πλήν ὁμως ἀψηφοῦν τήν σύνολη τοποθέτηση τῆς Καινῆς Διαθήκης πρὸς τό θέμα αὐτό καί δέν μελετοῦν τοὺς λόγους καί τίς δυνάμεις τῆς παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας –τῆς ἀληθοῦς συνέχειας τοῦ Εὐαγγελίου– ὥστε νά διδάσκονται ἀπ’ αὐτήν.

Μιχαήλ Ἀθανασίου, Δρ Θ.

- Άνδρέα Θεοδώρου: *Βασική Δογματική Διδασκαλία. Άπαντήσεις σέ έρωτήματα έσχατολογικά. Άποστολική Διακονία τής Έκκλησίας τής Έλλάδος, Άθηναι 2015.*

Μέ τό πολύ δύσκολο έργο τής αναμόχλευσης τής ανθρώπινης ύπόστασης σέ όσα αρχίζουν από τήν ώρα του θανάτου, τόν προσεκτικό τρόπο μέ τόν όποιο πρέπει νά έργασθει ή όρθόδοξη θεολογία για νά οικοδομήσει τήν πνευματική έμπειρία, τό ήθος και τήν ευσέβεια τής Έκκλησίας περί τά θέματα του είδους, τά προβλήματα πού συνδέονται μέ τήν μεταφορά στό όρθόδοξο πλήρωμα βασικών προβλημάτων τής όρθόδοξης πίστης και μέ άλλα πολλά σχετικά καταγράφεται ό συγγραφέας στό βιβλίο αυτό. Άπό τήν έννοια του θανάτου, τή μέση κατάσταση τών ψυχών, τή σχέση τής στρατευομένης μέ τήν θριαμβεύουσα Έκκλησία, τό καθαρτήριο πύρ και τό τέλος του κόσμου ως τήν ανάσταση τών νεκρών, τήν καθολική κρίση τών νεκρών και τή φύση τών ποινών μετά τόν θάνατο, ζητήματα περί τά όποια ασχολείται τό τελευταίο κεφάλαιο τής όρθόδοξης Δογματικής, ή Έσχατολογία, και τά όποια συνιστούν τό όδοιπορικό του χριστιανού προς τήν άνω Ίερουσαλήμ, περιλαμβάνονται στις σελίδες του ξεκαθαρισμένα και υπό μορφήν άπαντήσεων σέ έρωτήματα πού απασχολούν, μπορεί ή πρέπει νά απασχολούν κάθε χριστιανό. Όπως δηλώνει ό συγγραφέας, χρησιμοποιεί ύλικό από τά έργα περί Δογματικής τών Χρ. Άνδρούτσου και Π. Τρεμπέλα και βεβαίως από τήν Παλαιά και τήν Καινή Διαθήκη και τούς Πατέρες τής Έκκλησίας. Κείμενα χρήσιμα σέ κάθε κληρικό, χάρη στή σαφήνεια πού τά διακρίνει, ως βοήθημα σέ ποιμαντική διακονία, αλλά και σέ κάθε πιστό, ό όποιος θά μπει στή διαδικασία πολλά νά μάθει αλλά περισσότερο νά σκεφθει για θέματα πολύ κρίσιμα, τά όποια έν τέλει έδράζονται σέ κάτι πάρα πολύ άπλό: στήν άρετή τής αγάπης, ως εϋποιία και εϋεργεσία προς τόν συνάνθρωπο, και ιδίως τόν πάσχοντα, αγάπη ή όποια διαφωτίζεται και διαθερμαίνεται από τήν πίστη στον Θεό και τήν λυτρωτική θεία οικονομία του.

- Ό Λειτουργικός Λόγος τής Όρθοδόξου Έκκλησίας σήμερα. Πρακτικά ΙΓ΄ Πανελληνίου Λειτουργικού Συμποσίου Στελεχών Ίερών Μητροπόλεων. Ίερά Νήσος Τήνος, 19-21 Σεπτεμβρίου 2011. Άποστολική Διακονία τής Έκκλησίας τής Έλλάδος, Άθηναι 2015.

Στό πλαίσιο τών Πανελληνίων Λειτουργικών Συμποσίων, τά όποια κατέστησαν θεσμός τής Ίεράς Συνόδου τής Έκκλησίας τής Έλλάδος από τό 1999 και συγκαλούνται έκτοτε τακτικά, πραγματοποιήθηκε στήν Τήνο, από 19 έως 21 Σεπτεμβρί-

ου 2011, τό ΙΙ' κατά σειρά Λειτουργικό Συμπόσιο, τό όποιο είχε ως θέμα τόν Λειτουργικό Λόγο τής Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας σήμερα. Στό Συμπόσιο ἔλαβαν μέρος καί όμίλησαν Σεβασμιώτατοι Μητροπολίτες τής Ἐκκλησίας τής Ἑλλάδος, καθηγητές τών Θεολογικῶν Σχολῶν τών Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν καί Θεσσαλονίκης καί ἄλλοι ειδικοί κληρικοί καί λαϊκοί ἐπιστήμονες. Ἀπό τίς βασικές θέσεις, οἱ όποίες διατυπώθηκαν στίς εἰσηγήσεις, καί περιέχονται στήν ἔκδοση αὐτή, γιά τή μορφή τής γλώσσας, στήν όποία τελεῖται ἡ θεία Λατρεία, εἶναι: 1. Ἡ διαπίστωση ὅτι ἡ γλώσσα εἶναι ὄχημα καί μέσο γιά τήν κατανόηση τών ἀποκεκαλυμμένων ἀληθειῶν τής Ἐκκλησίας, ἡ ἐκτίμηση τής προσφορᾶς τής ἑλληνικῆς γλώσσας (στήν όποία συναντῶνται ὅλα τά ιδιώματά της), στή λατρεία τής Ἐκκλησίας. 2. Ἡ ἀπαίτηση ειδικῶν προϋποθέσεων κατά τήν μετάφραση τών ἱερῶν κειμένων πρός ἐξασφάλιση ἀξιόπιστου ἀποτελέσματος, τά όποία δέν παρουσιάζουν ὅλα ἀνάγκη μεταφράσεως, καί 3. Ἡ αὐτονόητη ἀναγκαιότης νά λαμβάνεται κάθε μέτρο προκειμένου ὁ λαός τοῦ Θεοῦ νά κατανοεῖ τίς ὑπέρογκες ἀλήθειες πού διατυπώνονται σέ κείμενα κάθε εἴδους γραφῆς ὥστε νά ὀδηγεῖται στή σωτηρία.

○ Ἀρχιμ. Χρυσοστόμου Θ. Χρυσοπούλου: *Ἀμήν, Κυριακοδρόμιον Εὐαγγελίων*. Ἀθήνα 2013.

Ἐπιλογή προσφάτων κηρυγμάτων, βασισμένων σέ εὐαγγελικές περικοπές ἀπό ὅλες τίς ἐποχές τοῦ ἔτους. Κείμενα πολύ σύντομα τά περισσότερα, ἐπομένως πολύ προσιτά στόν ἀκροατή καί περαιτέρω τόν ἀναγνώστη. Ὁ συγγραφεύς, τόν όποιο παρακολουθοῦμε ἀπό πολλά χρόνια, καταγίνεται μέ τό νά φέρει τόν ἀναγνώστη πλησιέστερα σέ θέματα Ὁρθοδοξίας, εἴτε αὐτά εἶναι πρόσωπα, εἴτε εἶναι μνημεῖα, εἴτε κάθε εἶδους ἐκκλησιαστικά κείμενα. Γράφει κάπου χαρακτηριστικά: «Ἀγιότητα εἶναι ὁ ξεχασμένος σκοπός τών περισσοτέρων χριστιανῶν, εἶναι ἡ λησμονημένη προοπτική. Εἶναι δύσκολη, ἀλλά ὄχι ἀκατόρθωτη. Ἀπό ἐποχή σέ ἐποχή ἴσως ἀλλάζουν οἱ μορφές καί οἱ τρόποι κατάκτησής της, ὅπως ἀλλάζουν καί οἱ προκλήσεις. Οἱ ρίζες παραμένουν οἱ ἴδιες ἀπό τήν ζωή τών πρώτων χριστιανῶν ὡς τούς καιρούς μας: μίμηση καί ταυτόχρονα ἐντολή Χριστοῦ. Εἶναι προσδοκία καί ὄχι λόγια ρουτίνας, ὄρος ζωῆς καί ὄχι περασμένα κατορθώματα».

○ Ἀλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου: *Ὁρθόδοξη Πνευματική ζωή στόν γάμο καί τήν οἰκογένεια τοῦ 21ου αἰῶνα*. Ἐκδόσεις τής Ἰ.Μ. Φθιώτιδος. Λαμία 2014.

Στή σειρά «Γάμου Κοινωνία» ὁ ὁμ. καθηγητής τής Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καί παλιός καλός συνεργάτης τοῦ Ἐφημερίου ἐπί πολλά χρόνια Ἀλέξανδρος Σταυρόπουλος, ἀποπειρᾶται, μέ ἕνα σύντομο ἀλλά πολύ προσεγμένο καί εἰλικρινές κείμενο, τό όποιο προλογίζει ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Φθιώτιδος κ. Νικόλαος, νά ἀνιχνεύσει πῶς ἡ ὀρθόδοξη παράδοση βιώνει τήν πνευματική ζωή ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι στήν κοινωνία τών δύο φύλων. Γιά τόν σκοπό αὐτόν ἐντάσσει τόν γάμο μέσω τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου στό μυστήριο τής Ἐκκλησίας. Προτρέπει ἐγγύτερη ἐνασχόληση μέ τό κείμενο τής ἀκολουθίας τοῦ γάμου, ὅπου ὁ καθένας μπορεῖ νά ἀποκαλύψει τίς ποικίλες διαστάσεις του. Ἐκεῖ θά ἀνακαλύψει πρότυπα,

θά έντοπίσει τήν άναπόφευκτη καθημερινή πραγματικότητα, τό μεγαλειό τής ύπομονής, τής άποδοχής του θελήματος του Θεού και όπως παρατηρεί πολύ διεισδυτικά εκεί όπου «ό έγγαμος άνθρωπος καλείται νά κινηθεϊ κεντρομόλα και φυγόκεντρα στους όρίζοντες τούς δικούς του και του κόσμου».

○ Βασιλείου Θερμοϋ: *Άσματική Άκολουθία του Γάμου*. Έκδοση δευτέρα 2013. Κεντρική διάθεση: Έκδόσεις Άρμός.

Άφου κάναμε λόγο για τόν γάμο, ένα πολύ ένδιαφέρον σχετικό βιβλίο, από άλλη πάντως σκοπιά, αλλά έξ ίσου πολλαπλώς ένδιαφέρον, είναι τό πόνημα τουτο του επίσης παλαιού και καλού συνεγάτη του Έφημερίου, π. Βασιλείου Θερμοϋ. Ό συγγραφεύς μάς ξαφνιάζει όπως πάντοτε μέ τήν πολύ ώραία έκδοτική παρουσίαση των βιβλίων του. Στην προκειμένη περίπτωση μέ τήν ώραία εικόνα του έξωφύλλου μέ τήν παράσταση του Γάμου στην Κανά από έργο, πού είναι θησαυρισμένο σε Ί. Μονή των Μετεώρων, και δύο πολύ έκφραστικά γραμμικά σχέδια, στό έσωτερικό, του Γ. Κόρδη. Επίσης είναι σημαντική ή κατάθεσή του, μέ πολύ λίγα λόγια, του στόχου τόν όποιο είχε ή συγγραφή αυτής τής Άκολουθίας, πού είναι: «νά ύπενθυμίξει στην Έκκλησία πώς είναι οίκογένεια και νά παρακινή τήν οίκογένεια νά γίνεται Έκκλησία άφου και οι δύο δέχθηκαν τήν κλήση από τόν Θεό νά άποτελοϋν κοινωνία προσώπων». Στην αρχή του παρατίθεται έπιστολή τής Ίερās Συνόδου τής Έκκλησίας τής Ελλάδος όπου έκφράζεται ό έπαινος τής Έκκλησίας για «τό άξιολογώτατο τουτο ύμνογραφικό πόνημα, τής Ίερās Συνόδου έπιφυλασσομένης διά τήν όψέποτε ήθελε Έκείνη κρίνη λειτουργικήν άξιοποίησιν αυτής». Τήν έκδοση προλογίζει ό π. Γεώργιος Μεταλληνός, ό όποίος σημειώνει τήν γενικώς παραδεκτή μεταβολή και έκπτωση των Μυστηρίων σε τελετές ύπηρετικές κοινωνικών σκοπιμοτήτων και τήν έκκοσμίκευσή τους. Προσθέτει ακόμη ότι τό μυστήριο του Γάμου έντάσσει στό εκκλησιαστικό σώμα τή βιολογική συνάφεια και σχέση για τήν ύπέρβασή της και τή μεταμόρφωσή της σε «Χάριτος κοινωνία». Προσθέτει επίσης τήν αύξηση των γάμων πού τελοϋνται μέσα στη Θ. Λειτουργία και ότι ό π. Βασίλειος «ένσωματώνει τήν Άσματική Άκολουθία του Γάμου στην εκκλησιαστική λειτουργική πράξη κατά τρόπο άψογο και άκραιφνώς παραδοσιακό». Παραθέτομε έδω ως δείγμα τής ποιητικής γραφής του συγγραφέα ένα από τά τροπάρια στους Αϊνους πού μάς άρεσε πολύ: «Έν Παλαιᾷ Διαθήκῃ/ του μετά του Χριστου τής ψυχής ήμῶν γάμου/ εικών διεγράφη ποτέ/ εκεί Βασιλεύς διά λόγων κατέστεφε, ένθαδε ό Σωτήρ έν δόξη έλάμπρυνεν/ ως μέν ό προφήτης έγημεν, ύπήκοος Θεῶ,/ νύμφην έαυτῶ παρέστησε Χριστός τήν Έκκλησίαν/ οί δίκαιοι, έν νόμῳ ζευγος θεοσεβές, τύπον εισώκισαν/ οί άγιοι, χάριτος μέτοχοι, Τριάδα ψυχῆ ὄλην έδέξαντο/ ό ὢν και παρών, και παρέχων άλληκτον χαράν,/ έλέησον ήμᾶς».

● Έξεδήμησε πρὸς Κύριον ὁ Γραμματεὺς τῶν Συνοδικῶν Δικαστηρίων Ἀρχιμανδρίτης Κυπριανὸς Γλαρούδης. Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Κυπριανός, κατὰ κόσμον Κωνσταντῖνος Γλαρούδης τοῦ Ἀντωνίου καὶ τῆς Ναυσικᾶς, γεννήθηκε στὴν Θεσσαλονίκη στίς 14.3.1969. Ἦταν πτυχιούχος τῆς Σχολῆς Γεωτεχνικῶν Ἐπιστημῶν καὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Α.Π.Θ., ὡς ἐπίσης καὶ τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης. Ἐκάφη Μοναχὸς στίς 2.10.1993 στὴν Ἱ. Μ. Ἀγίας Θεοδώρας καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα Κυπριανός. Διάκονος χειροτονήθηκε στίς 3.10.1993, Πρεσβύτερος στίς 20.6.1994 καὶ ἐχειροθετήθη Ἀρχιμανδρίτης τὴν ἴδια ἡμέρα, ἀπὸ τὸν Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης κυρὸ Παντελεήμονα Χρυσοφάκη. Ὑπηρέτησε ὡς Διάκονος στὸν Ἱ. Μητροπολιτικὸ Ναὸ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ καὶ Ἐφημέριος-Προϊστάμενος εἰς τὸν ἱερόν Προσκυνηματικὸν Ναὸν ἁγίων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου. Ἐπίσης ἀπὸ τὸν Μάιο τοῦ 1994 ἦταν ὑπεύθυνος τοῦ Γραφείου Νεότητος καὶ Κατηχητικῶν Σχολείων τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης.

Ἀπὸ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 2012 Γραμματεὺς τῶν Συνοδικῶν Δικαστηρίων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ, ὅπως θὰ θυμῶνται οἱ ἀναγνῶστες μας, συνεργάτης τοῦ περιοδικοῦ ἐπὶ ἓνα χρόνον στὴ στήλη τῆς Διακονίας τοῦ Λόγου. Ἦτο ἐν ἐνεργείᾳ κληρικὸς τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης ἀπὸ τίς 3.10.1993. Ἀπεβίωσε τὴν 4ην Μαρτίου 2015 λόγω ἐγκεφαλικῆς αἰμορραγίας.

Τὸν νεκρὸ ἀποχαιρέτησε ἐκ μέρους τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ὁ Ἀρχιμ. Βαρθολομαῖος Ἀντωνίου-Τριανταφυλλίδης.

● Σὲ ἡλικία ἑβδομήντα ἑννέα ἐτῶν ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ στίς 20.2.2015 ὁ πολὺς συνταξιούχος ἱερεὺς, Πρωτοπρεσβύτερος π. Ἡλίας Ψαρρολόγος. Χειροτονήθηκε Διάκονος καὶ Ἱερεὺς τὸ 1964 ἀπὸ τὸν τότε Μητροπολίτη Ἀργολίδος Χρυσόστομο (Ταβλαδωράκη). Ὑπηρέτησε ἀρχικὰ ὡς Ἐφημέριος στὸν Ἱ. Ναὸ Ἁγίου Νικολάου στὸν Ἁγιο Δημήτριον Ἀργολίδος. Τὸ 1967 τοποθετήθηκε στὸν Ἱ. Ναὸ Εὐαγγελίστριας Ναυπλίου, ὅπου διακόνησε ἐπὶ σαρανταένα ὁλόκληρα χρόνια, ὡς τὸ τέλος τοῦ ἔτους 2007, ὅποτε ἀπεχώρησε συνταξιοδοτηθεὶς. Διακρίθηκε γιὰ τὴν εὐγένεια τοῦ χαρακτήρος του καὶ τὴν ἀγάπη του γιὰ τὴν Ἐκκλησία. Ἀνοικοδόμησε τὸν σημερινὸ Ἱ. Ναὸ Εὐαγγελίστριας Ναυπλίου τὸ 1975.

Ἡ χρονοτριβή στήν καταβολή τοῦ ἐφ' ἅπαξ καί ἡ κατάργηση τοῦ κληρικόσημου

Πρωτοπρ. Γεωργίου Βαμβακίδη
Γενικοῦ Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου Ἱ.Μ. Ζιχνῶν καί Νευροκοπίου

ΑΠΟ ΤΗ στήλη τοῦ παρόντος τεύχους τοῦ Ἐφημερίου θά ἐνημερώσουμε σχετικά τους ἀγαπητούς ἐν Χριστῷ ἀδελφούς μας γιά θέματα πού ἀφοροῦν στήν σύνταξή τους. Καθώς γνωρίζουμε ὅλοι οἱ κληρικοί, ὅπως συμβαίνει μέ ὅλους τούς δημοσίους ὑπαλλήλους, λαμβάνουν τήν κανονική, τήν κύρια ὅπως ἀποκαλεῖται σύνταξή τους ἀπό τό Γενικό Λογιστήριο τοῦ Κράτους ὅταν ἐξασφαλίσουν τίς προϋποθέσεις συνταξιοδοτήσεως, εἴτε πλήρη εἴτε λόγω ἀσθενείας. Ταυτόχρονα ὁμως μαζί μέ τήν κύρια σύνταξή τους λαμβάνουν καί τήν λεγόμενη ἐπικουρική σύνταξη, ἡ ὁποία καταβάλλεται στούς κληρικούς ἀφοῦ τό Γενικό Λογιστήριο τοῦ Κράτους ἐκδώσει τήν σχετική ἀπόφαση γιά τήν κύρια σύνταξη τοῦ παραιτηθέντος ἐκ τῆς ἐνεργοῦ ὑπηρεσίας κληρικοῦ. Τήν ἐπικουρική σύνταξη πρός τούς κληρικούς τήν χορηγοῦσε τό Τ.Ε.Α.Δ.Υ. (Ταμεῖο Ἐπικουρικής Ἀσφάλισης Δημοσίων Ὑπαλλήλων), τό ὁποῖο ἔχει μετενομαστεῖ σέ Ε.Τ.Ε.Α. καί τό ὁποῖο χορηγεῖ πλέον στούς κληρικούς τήν λεγομένη ἐπικουρική σύνταξη. Τό χρηματικό ποσό τῆς ἐπικουρικής ἀσφαλίσεως τοῦ κάθε κληρικοῦ καθορίζεται ἀπό δύο βασικά στοιχεῖα: α) Ἀπό τά συνολικά χρόνια

ἐνεργοῦς ὑπηρεσίας τοῦ κληρικοῦ καί β) ἀπό ποσό τοῦ βασικοῦ του μισθοῦ.

Ἐπίσης πρέπει νά γνωρίζουμε ὅτι ὅσοι ἔχουμε ἀσφαλιστεῖ μέχρι τήν 31.12.1992 πολλαπλασιάζεται στό βασικό μισθό 20%. Μέ ἀπλούστερα λόγια, ἡ ἐπικουρική σύνταξη καθορίζεται ὡς ἐξῆς: Βασικός μισθός x τοῦ ποσοστοῦ 20% x τά χρόνια ἀσφαλίσεως του στό συγκεκριμένο ἀσφαλιστικό φορέα διά 35. π.χ. Κληρικός ὁ ὁποῖος συνταξιοδοτεῖται ἀπό τήν ἐνεργό ἐφημεριακή ὑπηρεσία ἔχοντας συμπληρώσει 35 ἔτη ὑπηρεσίας καί εἶχε βασικό μισθό 1.100 ΕΥΡΩ θά λάβει ὡς ἐπικουρική σύνταξη τήν ἐξῆς: $1.110 \times 0,20 \times 35$ διά 35=220,00 εὐρώ.

Νά μήν λησμονοῦμε ὅτι ὁ πραγματικός χρόνος ὑπηρεσίας μας στόν ἀσφαλιστικό φορέα ὑπολογίζεται ἀπό τήν ἡμέρα πού καταβλήθηκε ἡ πρώτη ἀσφαλιστική κράτησή μας στό συγκεκριμένο ταμεῖο. Ἐπίσης ὅσοι ἀδελφοί μας ἔχουν διοριστεῖ ἢ μᾶλλον καλύτερα ἔχουν ἀσφαλιστεῖ (γιατί μπορεῖ νά ἔχει διοριστεῖ κάποιος σέ ἄλλη ἡμερομηνία καί ἀπό ἄλλη ἡμερομηνία νά ἀρχίζει ἡ ἀσφαλιστική του κράτηση πρό τό ταμεῖο) μετά ἀπό τήν 1η Ἰανουαρίου τοῦ 1993, ἡ ἐπικουρική τους σύνταξη καθορίζεται βάσει τοῦ μέσου ὄρου τῶν βασικῶν μισθῶν του τῆς τελευταίας 5ετίας καί μέ ποσοστό 20%.

Προτείνουμε :

Τήν Δευτέρα:

20.00 ΤΟ ΑΛΑΤΙ ΤΗΣ ΓΗΣ

Παραδοσιακή μουσική με τον Λάμπρο Λιάβα.

00.00 ΜΕ ΛΟΓΙΑ ΑΚΡΙΒΑ ΚΑΙ ΟΜΟΡΦΕΣ ΜΟΥΣΙΚΕΣ

Άποσπάσματα από κείμενα Πατέρων με μουσικές γέφυρες. Με την Κυριακή Αϊλιανού.

Τήν Τρίτη:

16.01 Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΤΩΝ ΑΓΓΕΛΩΝ

Μορφές από την ιστορία της Ψαλτικής.

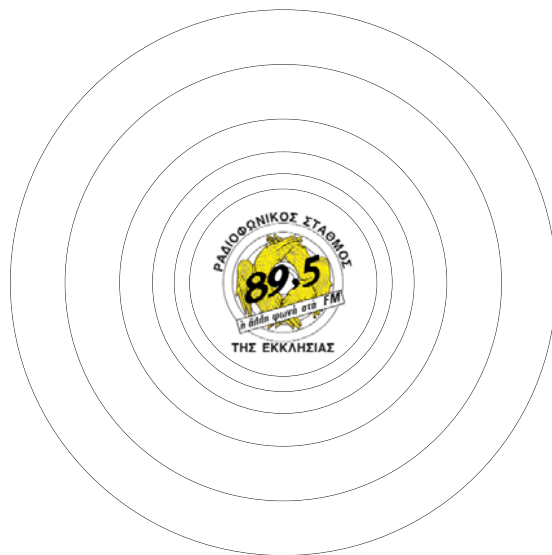
Με τον Δημήτρη Μπαλαγεώργο

καί τον Γρηγόρη Αναστασίου.

Τήν Κυριακή:

14.30 ΓΝΗΣΙΑ ΡΩΜΑΪΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

Με τον Γιάννη Τσιαμούλη και τον Στέλιο Κατσιάνη.

ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ
Ταχ. Γραφείο
Κ.Ε.Μ.Π. ΚΡ
Αριθμός Άδειας
10

ΕΝΤΥΠΟ ΚΛΕΙΣΤΟ ΑΡ. ΑΔΕΙΑΣ 1856/2004 Κ.Ε.Μ.Π. ΚΡ
ΚΩΔΙΚΟΣ ΕΛΤΑ 01 2355

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (Ε.Μ.Υ.Ε.Ε.)
Ίω. Γενναδίου 14 115-21 Άθήναι
Τηλ. 210-72.72.253. Fax: 210-72.72.251
ISSN 1105-7203